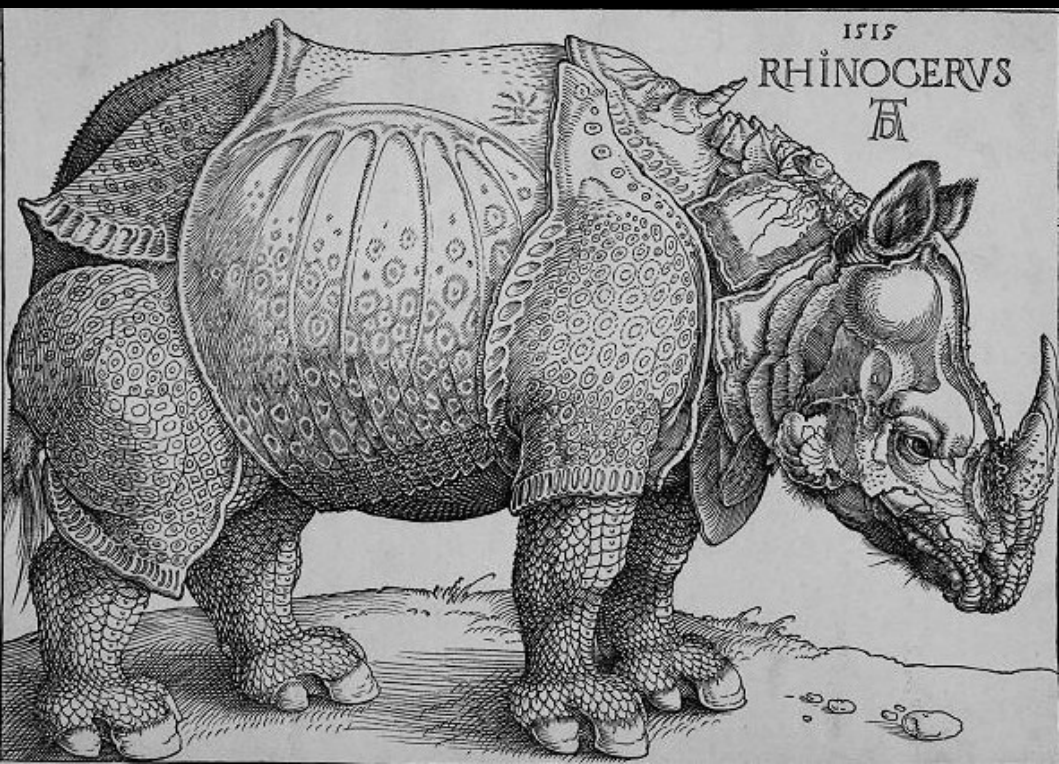

Errico Malatesta

Χωρίς Εξουσία

Errico Malatesta

Χωρίς Εξουσία

ΕΡΡΙΚΟ ΜΑΛΑΤΕΣΤΑ

χωρίς εξουσία

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ : ΝΙΚΟΣ Β. ΑΛΕΞΙΟΥ

**ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ**

ΕΡΡΙΚΟ ΜΑΛΑΤΕΣΤΑ

Ο Μαλατέστα είναι, σαν τον Πέτρο Κροπότιν, τον Έλντζε Ρεκλò και τον Μπακούνιν, ένας απ' τους κύριους έρμηνευτές των αναρχικών δογμάτων. Το όνομά του δεν είναι πολύ γνωστό στη Βρεταννική εργατική τάξη, παρά τα πολλά χρόνια που πέρασε σ' αυτή τη χώρα, αλλά στην Ίταλία υπήρξε αντικείμενο σεβασμού κι αγάπης από μέρους όλων των επαναστατών εργατών, σαν ένας άνθρωπος που είχε αφιερώσει όλη του τη ζωή στο καθήκον της απελευθέρωσης των εργατών. Σαν την πιο σημαντική μορφή του Ίταλικού Επαναστατικού Κινήματος πριν απ' τον πόλεμο, είναι που θυμάται το Μαλατέστα ή νεώτερη γενιά· αλλά είχε πάρει μέρος στους εργατικούς αγώνες στην Ίταλία, σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες και στη Ν. Αμερική επί 50 χρόνια.

Η ιστορία της ζωής του είναι στενά συνδεδεμένη με τη γέννηση του αναρχικού και συνδικαλιστικού κινήματος στην Ίταλία, στα όποια όχι μόνο έδωσε μια θεωρητική βάση, αλλά και τα βοήθησε να οργανωθούν. Σ' όλη του τη ζωή υπήρξε τόσο ένας θεωρητικός όσο κι ένας άνθρωπος της δράσης.

Ο Μαλατέστα έγινε Δημοκρατικός σε ηλικία 17 χρόνων, ενώ σπούδαζε ιατρική στο Πανεπιστήμιο της Νεάπολης. Μετά απ' τα γεγονότα της Παρισινής Κομμούνιας, που διαδραματίστηκαν τον επόμενο χρόνο, έγινε σοσιαλιστής κι οπαδός της Α' Διεθνούς, όπου σύντομα έγινε φί-

ΤΙΤΛΟΣ: Χωρίς Έξουσία
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Νίκος Β. Αλεξίου
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ: Χρ. Δάρλας — Θ. Θεοδωρόπουλος — Τ. Νάγιας
Τοιμιακή 13 — Αθήνα, τηλ. 3625659
ΕΚΔΟΣΕΙΣ: «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ»
Κωλέττη 29 — Α Θ Η Ν Α

COPYRIGHT 1977 για την ελληνική μετάφραση
Έκδόσεις «ΕΡΕΥΝΑ»

λος και μαθητής του Μπακούνιν. Στη διάρκεια της δεκαετίας 1872 - 1882, έπαιξε ένα σημαντικό ρόλο στο 'Ιταλικό τμήμα της Διεθνούς, όπου ακολούθησε τις αναρχικές, αντιεξουσιαστικές ιδέες του Μπακούνιν, σε αντίθεση με τις αρχές του Κρατικού σοσιαλισμού που υποστήριζε ο Κάρολ Μάρξ. Στα 1874, ο Μαλατέστα προσπάθησε να εφαρμόσει τις αρχές της άμεσης δράσης που διδάχτηκε. 'Οργάνωσε μια από τις πολλές εργατικές εξεγέρσεις, που έγιναν εκείνη την εποχή σε ολόκληρη την 'Ιταλία. 'Επικεφαλής μιας μικρής ομάδας ένοπλων αντρών αποφάσισε να απελευθερώσει τους χωρικούς μερικώς χωριών της Ν. 'Ιταλίας, από την κυριαρχία του Κράτους και της 'Εκκλησίας, ένθαρρύνοντάς τους να καταλάβουν τη γη και να δημιουργήσουν τις δικές τους κομμούνες. Οι κάτοικοι τον υποστήριξαν, αλλά μολοντούτο συνελήφθηκε σύντομα. Στα 1888, μαζί με τον Σεργκέι Στεπνιάκ και τον Κάρολο Καφιέρο, όργάνωσε μια νέα εξέγερση στο Μπενεβέντο, αλλά συνελήφθηκε και καταδικάστηκε. 'Ενώ προετοίμαζε εξεγέρσεις και απόφευγε τις διώξεις της αστυνομίας, πήρε μέρος στα βασικά συνέδρια της Διεθνούς, που έβαλαν τα θεμέλια για το αναρχικό δόγμα και την αναρχική ταχτική. Στο Διεθνές Συνέδριο της Βέρνης, έστειλε ένα μήνυμα που ζητούσε την κατάργηση του Κράτους. Στα 1883 παρακολούθησε το Διεθνές Σοσιαλιστικό 'Επαναστατικό Συνέδριο στο Λονδίνο, το οποίο θεώρησε σαν το πρώτο καθαρά 'Αναρχικό Συνέδριο. Στα 1883 επέστρεψε στην 'Ιταλία κι άφοσιώθηκε στην προπαγάνδα, εκδίδοντας για αυτό το σκοπό ένα περιοδικό. Καταδιωγμένος, όμως, από την αστυνομία αναγκάστηκε να διαφύγει στο έξωτερικό. Στη διάρκεια της διαμονής του στην 'Ιταλία διεύθυνε μια βίαιη έκστρατεία ενάντια στον πρώην σύντροφό του 'Αντρέα Κόστα, που είχε απαρνηθεί την ταχτική της άμεσης δράσης κι είχε γίνει ο ιδρυτής του Ρεφορμιστικού Σοσιαλιστικού Κινήματος.

Στα 1884, στη διάρκεια μιας επιδημίας χολέρας πήγε στη Νεάπολη να κουράσει τα θύματα. 'Η κυβέρνηση του έστειλε τις επίσημες εδχαριστίες της (τις οποίες όμως ατόως άρνήθηκε), αλλά παράλα αυτά συνέχισε να υφίσταται διώξεις από την αστυνομία και δραπέτευσε στην 'Αργεντινή, όπου άρχισε να εκδίδει μια έφημερίδα. 'Από εκεί επέστρεψε στην 'Αγγλία κι ύστερα στη Γαλλία, όπου, όμως, σύντομα απελάθηκε. 'Υστερα πήγε στην 'Ελβετία όπου συνελήφθηκε και φυλακίστηκε. Στα χρόνια που ακολούθησαν πήρε μέρος στην εξέγερση της Ξέρες στην 'Ισπανία και στη Γενική 'Απεργία, που κηρύχτηκε στο Βέλγιο στα 1895, για την κατάκτηση του δικαιώματος της καθολικής ψηφοφορίας. Στα 1896, παρακολούθησε το Σοσιαλιστικό Συνέδριο στο Λονδίνο σαν αντιπρόσωπος των 'Ισπανικών 'Εργατικών 'Ενώσεων. (Σ' αυτό το Συνέδριο οι αναρχικοί αποκλείστηκαν από κάθε μελλοντικό Σοσιαλιστικό Συνέδριο.) Στα 1897 επέστρεψε παράνομα στην 'Ιταλία για να κάνει ενεργητική προπαγάνδα στην 'Αγκώνα, αλλά σύντομα συνελήφθηκε. Στα 1898 συνελήφθηκε ξανά για συμμετοχή στην ειρηνική άγκιτάσια ενάντια στους αποικιακούς πολέμους της 'Ιταλίας. Στα 1899 δραπέτευσε και πήγε στις 'Ενωμένες Πολιτείες, όπου έκδωσε ξανά μια έφημερίδα.

Στο 'Αναρχικό Συνέδριο του 'Αμστερνταμ, στα 1907, ο Μαλατέστα έβγαλε διάφορους λόγους πάνω στην αναρχική όργάνωση και το συνδικαλισμό, ο οποίος είχε εξασκήσει μεγάλη επίδραση πάνω στο αναρχικό κίνημα. Στα 1911, πιστός στις αντιμιλιταριστικές του ιδέες, καταδίκασε τον 'Ιταλοτουρκικό πόλεμο σε ένα έννημερωτικό φυλλάδιο που εκδόθηκε στο Λονδίνο. 'Η Βρετανική Κυβέρνηση τον συνέλαβε με σκοπό να τον απελάσει, αλλά γρήγορα ξέσπασαν εργατικές διαδηλώσεις σε ολόκληρη την 'Αγγλία και την εμπόδισαν να κάνει ένα τέτοιο βήμα. Στα 1913 επέ-

στρεψε στην 'Ιταλία κι έπαιξε έναν ενεργητικό ρόλο στην αντικοινοβουλευτική προπαγάνδα, που διεξήγαγαν οι άναρχικοί με μεγάλη ένταση, στη διάρκεια των γενικών εκλογών εκείνου του χρόνου. 'Η γενική άνησυχία στην 'Ιταλία κι οι διαδηλώσεις ενάντια στον πόλεμο αποκορυφώθηκαν με τὰ επαναστατικά κινήματα του 'Ιούνη 1914, γνωστά σὰ γεγονότα της Κόκκινης Βδομάδας. 'Ο Μαλατέστα αναμίχτηκε, φυσικά, σ' αυτές τις έξεργείες και για μιὰ ακόμα φορά υποχρεώθηκε νὰ καταφύγει στη Βρεταννία. Στη διάρκεια ολόκληρου του πολέμου παρέμεινε σ' αυτή τή χώρα διακηρύσσοντας σέ συγκεντρώσεις και άρθρα του (πολλά άπ' τὰ όποία δημοσιεύτηκαν στην «'Ελευθερία») τήν αδιάλλακτη αντίθεσή του άπέναντι στον πόλεμο, σάν επαναστάτη κι άναρχικό.

Μόλις τέλειωσε ό πόλεμος, ό Μαλατέστα προσπάθησε νὰ έπιστρέψει στην 'Ιταλία, χωρίς όμως νὰ τó κατορθώσει. 'Η Βρεταννική, Γαλλική, και 'Ιταλική κυβέρνηση ήταν τόσο φοβισμένες άπ' τήν έπιρροή του πάνω στις μάζες των 'Ιταλών, ώστε συνωμότησαν για νὰ τόν έμποδίσουν νὰ έπιστρέψει. 'Αλλά για μιὰ ακόμα φορά ή άλληλεγγύη των εργατών ήρθε σέ βοήθειά του και, χάρη στη σοσιαλιστική έπιρροή που υπήρχε στα πλοία, επέστρεψε στην 'Ιταλία, όπου οι 'Ιταλοί εργάτες του επιφύλαξαν μιὰ τρομερή υποδοχή. 'Αντιμέτωπη με τήν άπειλή μιās γενικής άπεργίας ή 'Ιταλική κυβέρνηση υποχρεώθηκε νὰ του δώσει άμνηστία για όλες τις προηγούμενες καταδίκες του.

'Ολόκληρη ή 'Ιταλία τόν καλωσόρισε. 'Εβλεπαν σ' αυτόν τόν υπερασπιστή των εργατικών δικαιωμάτων, που είχε μείνει σ' όλη του τή ζωή πιστός στα ιδανικά του και στην έμπιστοσύνη που του πρόσφεραν οι εργάτες. Για κείνους είχε καταδικαστεί σέ θάνατο τρεις φορές, είχε φυλακιστεί σέ πολλές περιπτώσεις, είχε περάσει 36 χρόνια άπ' τή ζωή του στην έξορία. 'Επιτέλους, οι προσπάθειές

του, καθώς κι άλλων άληθινών επαναστατών, έφεραν τους καρπούς τους. 'Ολόκληρος ό πληθυσμός, εργάτες κι αγρότες, αγωνίζονταν θαρραλέα ενάντια στους εκμεταλλευτές του. 'Απεργίες ξεσπαραν παντού κι οι ρεφορμιστές σοσιαλιστές υποχρεώθηκαν ν' άκολουθήσουν τις επαναστατιμένες μάζες, οι όποιες έμπνευσμένες άπ' τους άναρχικούς και τους σοσιαλιστές, άπέριψαν τήν κοινοβουλευτική δράση σάν επικίνδυνη και μάταιη και βασίστηκαν αντίθετα στην οργανωμένη τους δύναμη, καταλαμβάνοντας τὰ εργοστάσια και κηρύσσοντας αγροτικές άπεργίες. 'Η κυβέρνηση άρχισε νὰ φοβάται κι ό Τύπος ζητούσε τή σύλληψη του Μαλατέστα. 'Αλλά τó νὰ γίνει αυτό όμως ήταν ένα δύσκολο καθήκον. Μολοντοϋτο, στις 20 Φλεβάρη, του 1920, κατόρθωσε νὰ τόν συλλάβει στο Τόμπολο, μιὰ μικρή πόλη στην Τυσκανία. Μόλις διαδόθηκαν τὰ νέα, οι πιο σημαντικές πόλεις της Τυσκανίας κήρυξαν γενική άπεργία κι έγιναν προετοιμασίες για τήν επέκτασή της σ' ολόκληρη τή χώρα. 'Η κυβέρνηση τὰ χρειάστηκε κι άπελευθέρωσε άμέσως τó Μαλατέστα. 'Αν οι Γερμανοί εργάτες ήταν τόσο γρήγοροι κι άποφασιστικοί στην υπεράσπιση των ήγειών τους, ίσως νὰ είχαν σωθεί ή Ρόζα Λούξεμπουργκ κι ό Κάρλ Λήμπνεκτ.

'Ο Μαλατέστα ήταν αυτή τήν εποχή εκδότης της καθημερινής άναρχικής έφημερίδας «Οθμανιτά Νόβα» κι έπαιξε έναν ενεργητικό ρόλο τόσο στο 'Αναρχικό όσο και στο Συνδικαλιστικό Κίνημα, μιλώντας σέ συγκεντρώσεις και Συνέδρια κι άφιερώνοντας όλο του τó χρόνο στην ανάπτυξη των άναρχικών δυνάμεων. Σ' όλα του τὰ γραφτά και τους λόγους υποστήριξε ένα κοινό μέτωπο όλων των επαναστατών εργατών ενάντια στις ανερχόμενες αντιδραστικές δυνάμεις. 'Αλλά τó ρεφορμιστικό σοσιαλιστικό κόμμα και τὰ ρεφορμιστικά συνδικάτα άρνήθηκαν ν' άκολουθήσουν. 'Οπως τὰ αντίστοιχά τους στη Γερμανία, προτίμησαν

να επιτρέφουν τὸ θρίαμβο τοῦ φασισμού παρὰ νὰ δοῦνε τοὺς ἐργάτες νὰ συντρίβουν τὴν ἀστική τάξη. Τὸ ἀπεργιακὸ κίνημα ἀνακόπηκε. Ἡ κυβέρνηση μπόρεσε γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ νὰ συντρίψει τοὺς ἐργάτες, χωρὶς νὰ συναντήσει καμιὰ ἀντίσταση. Τότε ἦταν ποὺ συνελήφθηκε ὁ Μαλατέστα καὶ ρίχτηκε στὴ φυλακὴ μαζί μὲ τὸν Ἀρμάντο Μπόργκι, τὸ γραμματεῖα τῆς ἰσχυρῆς συνδικαλιστικῆς ἑνώσεως (ποὺ ἀριθμοῦσε μισὸ ἑκατομμύριο μέλη) καὶ ἄλλους γνωστοὺς συντρόφους. Κρατήθηκε ἐκεῖ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους γιὰ πολλοὺς μῆνες καὶ ὅταν τελικὰ πέρασε ἀπὸ δίκη, τὸ δικαστήριον ἀναγκάστηκε νὰ τὸν ἀθωώσει. Ἀλλὰ τὸ Ἀναρχικὸ Κίνημα εἶχε ἀπορυνθωθεῖ ἀπ' τοὺς πιὸ ἐνεργητικοὺς καὶ ἔξυπνους ἡγέτες του καὶ ὁ δρόμος γιὰ τὸ φασισμό τοῦ Μουσσολίνι ἦταν ἀνοιχτός. Ἐνῶ οἱ φασίστες ἀφήνονταν νὰ καίνε τὰ γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων καὶ τὰ σπίτια τῶν ἐπαναστατῶν, ἐνῶ ἦταν ἐλεύθεροι νὰ δολοφονοῦν καὶ νὰ τρομοκρατοῦν τοὺς ἀγωνιστὲς ἐργάτες, οἱ ἀναρχικοὶ καὶ οἱ συνδικαλιστὲς κρατοῦνταν στὴ φυλακὴ.

Ὅταν ἐπικράτησε ὁ Φασισμός, ὁ Μαλατέστα δὲν ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Οἱ φασίστες τὸν φυλάκισαν μέσα στὸ ἴδιο του τὸ σπίτι. Ὅταν πέθανε, τὸν Ἰούλη τοῦ 1932, οἱ ἀρχεὲς διέταξαν νὰ ριχτεῖ τὸ σῶμα του σ' ἓνα κοινὸ τάφο, καθὼς ὁ τάφος του θὰ μπορούσε νὰ προσφέρει μιὰ ἔμπνευση στὸν ὑπόδουλο λαὸ τῆς Ἰταλίας.

Ἀκόμα καὶ ἀπ' αὐτὲς τὶς σύντομες σημειώσεις, μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ πόσο κατάφωρα διαφορετικὴ ἐπῆρξε ἡ ζωὴ τοῦ Μαλατέστα ἀπὸ κείνες τῶν πολιτικῶν τοῦ γραφείου τοῦ Μαρξιστικοῦ Κινήματος. Στὸ ὅτι ὁ Μαλατέστα ἀρνήθηκε νὰ εἶναι ἓνας ἐπαναστάτης μόνο στὰ χαρτιά, ὀφείλεται τὸ ὅτι τὰ γραφεῖα του, ὅπως κεῖνα τοῦ Μπανούνιν, εἶναι σύντομα, συχνὰ ἀνολοκλήρωτα, ἀλλὰ ἀσχολούμενα πάντα μὲ τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετώπιζε ἡ ἐργατικὴ τάξη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ περισσότεροὶ ἀναρχικοὶ, ἀκόμα

καὶ ὅταν, ὅπως ὁ Κροπότιν, εἶχαν κάνει μιὰ μεγάλη συνεισφορὰ στὴ θεμελίωση τῆς ἀναρχικῆς θεωρίας καὶ τῶν ἀναρχικῶν ιδεῶν, ἐπῆρξαν ταυτόχρονα ἄνθρωποι τῆς δράσεως. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχαναν τὰ γραφεῖα τους σὲ τελειότητα τοῦ στόλου, σὲ βάθος, σὲ ντοκουμέντα καὶ σὲ μᾶκρος, ἀποξημιώνεται ἀπ' τὸ παράδειγμα καὶ τὴν ἔμπνευση ποὺ μᾶς προσφέρουν οἱ ζωὲς τους.

Ὁ Μαλατέστα ἀρνιόταν πάντα νὰ γράφει γιὰ τὴ ζωὴ του. Στους πολλοὺς συντρόφους ποὺ τὸν πίεζαν νὰ τὸ κάνει, ἀπαντοῦσε ὅτι δὲν εἶχε χρόνο γι' αὐτό, πῶς ἢ προπαγάνδισα τῶν ἀναρχικῶν ιδεῶν καὶ ἡ προετοιμασία γιὰ τὴν ἐπανάσταση ἦταν πολὺ πιὸ σημαντικὰ καθήκοντα. Ἐτσι ἔχουμε στερηθεῖ τὴν πλήρη ἔκθεση τῆς ζωῆς του, ποὺ ὑπῆρξε τρομακτικὰ σημαντικὴ γιὰ τὴν ἐργατικὴ τάξη. Ὁ Μὰξ Νετλώ, ὁ ἱστορικὸς τοῦ Ἀναρχικοῦ Κινήματος, καὶ ὁ Ἀρμάντο Μπόργκι, ὁ σύντροφός του στὰ ὄπλα, ἔχουν γράψει καὶ οἱ δύο βιογραφίες τοῦ Μαλατέστα, προσφέροντας περισσότερα στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐπαναστάτη.

ΑΝΑΡΧΙΑ

1

Ἡ ἀναρχία εἶναι μιὰ λέξη ποὺ προέρχεται ἀπ' τὰ Ἑλληνικά καὶ σημαίνει, ἀδυστηρὰ μιλώντας, *δίχως κυβέρησι*: τὴν κατάσταση ἑνὸς λαοῦ δίχως ὅποιαδήποτε συγκροτημένη ἐξουσία.

Πρωτοῦ ν' ἀρχίσει νὰ θεωρεῖται σὰ δυνατὴ καὶ ἐπιθυμητὴ, ἀπὸ μιὰ δολοκλήρη τάξη διανοητῶν, μιὰ τέτοια ὀργάνωση, ἔτσι ὥστε νὰ θεωρηθεῖ σὰ σκοπὸς ἑνὸς κινήματος (ποὺ ἔχει γίνεϊ τώρα ἕνας ἀπ' τοὺς πιὸ σημαντικοὺς παράγοντες στὸ σύγχρονο κοινωνικὸ πόλεμο), ἡ λέξη ἀναρχία χρησιμοποιεῖται γενικὰ μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀταξίας καὶ τῆς σύγχυσης καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ υἱοθετεῖται μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια ἀπ' τὸν ἀδαή καὶ ἀπὸ ἀντιπάλους ποὺ ἐνδιαφέρονται νὰ διαστρεβλώσουν τὴν ἀλήθεια.

Δὲ θὰ ὑπεισέλθουμε σὲ φιλοσοφικὰς συζητήσεις, γιὰ τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι φιλοσοφικὸ ἀλλὰ ἱστορικὸ. Ἡ κοινὴ ἐρμηνεία τῆς λέξης δὲν παρανοεῖ τὴν πραγματικὴ τῆς ἐτοιμολογικῆς ἔννοια, ἀλλὰ ἀποτελεῖ παράγωγόν τῆς, ποὺ ὀφείλεται στὴν προκατάληψη ὅτι ἡ κυβέρνησις πρέπει ν' ἀποτελεῖ μιὰ ἀναγκαιότητα τῆς ὀργάνωσης τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ὅτι συνακόλουθα μιὰ κοινωνία δίχως κυβέρνησις εἶναι μοιραῖο νὰ παραδοθεῖ στὴν ἀταξία καὶ νὰ ταλαντεύεται ἀνάμεσα στὴν ἀχαλίνωτη κυριαρχία μερικῶν καὶ στὴν τυφλὴ ἐκδίκηση ἄλλων.

Ἡ ὑπαρξὴ αὐτῆς τῆς προκατάληψης καὶ ἡ ἐπίδρασίς τῆς πάνω στὸ νόημα ποὺ τὸ κοινὸ ἔχει δώσει στὴ λέξη, ἐξηγεῖται εὐκολα.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως ὅλα τὰ ζωντανὰ ὄντα, προσαρμόζεται στὶς συνθήκες μέσα στὶς ὁποῖες ζεῖ καὶ μεταδιβάζει κληρονομικὰ

τις αποκτημένες του συνήθειες. Έτσι, έχοντας γεννηθεί και ζήσει μέσα στην υποδούλωση, όντας ο απόγονος μιας μακρῆς αλυσίδας σκλάβων, ο άνθρωπος, όταν άρχισε να σκέπτεται, πίστεψε ότι η υποδούλωση αποτελούσε μιὰ βασική προϋπόθεση τῆς ζωῆς κι ἡ ἐλευθερία φαινόταν σ' αὐτὸν ἀδύνατη. Ὁ ἐργάτης, παρόμοια, ἀναγκασμένος γιὰ αἰῶνες νὰ ἐξαρτᾶται γιὰ νὰ ἐργαστεῖ, δηλαδή, γιὰ νὰ φάει, ἀπ' τὴν καλὴ θέληση τοῦ ἀφεντικοῦ του καὶ συνηθισμένος νὰ βλέπει τὴν ἴδια του τὴ ζωὴ στὴ διάθεση ἐκείνων πού κατέχουν τὴ γῆ καὶ τὸ κεφάλαιο, ἔχει καταλήξει νὰ πιστεῦει, πῶς τὸ ἀφεντικό του εἶναι πού τοῦ δίνει τροφή καὶ ρωτάει μὲ ἀφέλεια πῶς θὰ ἔταν δυνατό νὰ ζήσει, ἂν δὲν εἶχε ἀπὸ πάνω του κανένα ἀφεντικό;

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἕνας ἄνθρωπος τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα εἶναι ἐνωμένα ἀπ' τὴ γέννα, ἀλλὰ πού μολοντοῦτο ἔχει ἀνακαλύψει πῶς νὰ βαδίζει κουτσὰ στραβά, μπορεῖ ν' ἀποδώσει στὰ ἴδια ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ δεσμὰ πού τὸν παραλύουν, τὴν ἰκανότητά του νὰ κινεῖται, ἐνῶ, ἀντίθετα, αὐτὰ ἐκμηδένιζαν καὶ παρέλυαν τὴ μυϊκὴ ἐνέργεια τῶν ἄκρων του.

Ἄν ὕστερα προσθέσουμε στὸ φυσικὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνήθειας, τὴν ἐκπαίδευση πού παίρνει ἀπ' τὸ ἀφεντικό του, τὸν παπᾶ, τὸ δάσκαλο κλπ. πού ἔχουν ὅλοι συμφέρον νὰ διδάσκουν ὅτι ὁ ἐργοδότης κι ἡ κυβέρνησις εἶναι ἀπαραίτητοι, ἂν προσθέσουμε τὸ δικαστὴ καὶ τὸν ἀστυνομικὸ, γιὰ ν' ἀναγκάσουν ἐκείνους πού σκέπτονται διαφορετικὰ — καὶ πού προσπαθοῦν ἴσως νὰ διαδώσουν τὶς ἀπόψεις τους — νὰ τὸ βουλώσουν, θὰ καταλάβουμε πῶς ἐδραιώθηκε ἡ προκατάληψη ἀναφορικὰ μὲ τὴ χρησιμότητα καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τῶν ἀφεντικῶν καὶ τῶν κυβερνήσεων. Φανταστεῖτε ἕνα γιατρὸ νὰ παρουσιάζει μιὰ πλήρη θεωρία μὲ χίλια-δύο ἔξυπνα ἐπινοημένα παραδείγματα, γιὰ νὰ πείσει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὰ ἐνωμένα ἄκρα πῶς, ἂν ἐλευθερώονταν τὰ ἄκρα του, δὲ θὰ μπορούσε νὰ περπατήσει, ἢ ἀκόμα καὶ νὰ ζήσει. Ὁ ἄνθρωπος θὰ υπεράσπιζε τὰ δεσμὰ του μὲ σθένος καὶ θὰ θεωροῦσε σὰν ἐχθρὸ του ὁποιοδήποτε θὰ προσπαθοῦσε νὰ τοῦ τὰ κόψει.

Ἐπομένως, ἂν οἱ ἄνθρωποι πιστεύουν ὅτι ἡ κυβέρνησις εἶναι ἀπαραίτητη κι ὅτι δίχως κυβέρνησις θὰ ὑπάρξει ἀταξία καὶ σύγχυση, εἶναι φυσικὸ καὶ λογικὸ νὰ υποθέτουμε ὅτι ἡ ἀναρχία, ἡ ὁποία σημαίνει τὴν ἀπουσία κυβέρνησις, πρέπει ἐπίσης νὰ σημαίνει τὴν ἀπουσία τάξεως.

Οὔτε αὐτὸ τὸ γεγονός εἶναι ἀπαράμιλλο μέσα στὴν ἱστορία τῶν λέξεων. Σ' ἐκείνες τὶς ἐποχὲς καὶ χώρες, ὅπου οἱ ἄνθρωποι θεωροῦσαν ἀπαραίτητη τὴν κυβέρνησις ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο (μοναρχία), ἡ λέξις δ ἡ μ ο κ ρ α τ ῖ α, (δηλαδή, ἡ κυβέρνησις πού ἀσκεῖται ἀπὸ πολλοὺς) χρησιμοποιήθηκε ἀκριβῶς ὅπως κι ἡ Ἄ ν α ρ χ ῖ α, γιὰ νὰ υποδηλώσει τὴν ἀταξία καὶ τὴ σύγχυση. Ἰσχυρὰ αὐτοῦ τοῦ νοήματος τῆς λέξεως μποροῦν νὰ θρεθοῦν ἀκόμα στὶς λαϊκὲς διαλέκτους ὅλων σχεδὸν τῶν χωρῶν.

Ὅταν ἀλλάξει αὐτὴ ἡ γνώμη καὶ τὸ κοινὸ πειστεῖ πῶς ἡ κυβέρνησις δὲν εἶναι ἀπαραίτητη, ἀλλὰ ἐξαιρετικὰ βλαβερή, ἡ λέξις ἄ ν α ρ χ ῖ α, ἐπειδὴ ἀκριβῶς σημαίνει δίχως κυβέρνησις, θὰ γίνῃ ἰσοδύναμη μὲ τὴ φυσικὴ τάξις, τὴν ἁρμονία τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν συμφερόντων ὅλων, τὴν πλήρη ἐλευθερία μὲ πλήρη ἀλληλεγγύη.

Ἐπομένως, δὲν ἔχουν δίκιο ἐκεῖνοι πού λένε ὅτι οἱ Ἄναρχικοὶ ἔχουν διαλέξει ἄσχημα τὸ ὄνομά τους, ἐπειδὴ εἶναι λαθεμένα κατανοημένο ἀπ' τὶς μάζες κι ὁδηγεῖ σὲ μιὰ λαθεμένη ἐρμηνεία. Τὸ λάθος δὲν προέρχεται ἀπ' τὴ λέξις ἀλλὰ ἀπ' τὸ ὅλο πράγμα. Ἡ δυσκολία πού συναντοῦν οἱ Ἄναρχικοὶ, διαδίδοντας τὶς ιδέες τους, δὲν ἐξαρτᾶται ἀπ' τὸ ὄνομα πού ἔχουν δώσει στὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ ἀπ' τὸ γεγονός ὅτι οἱ ιδέες τους πλήττουν ἀλοκληρωτικὰ τὶς βαθιὰ ριζωμένες προκαταλήψεις τὶς ὁποῖες ἔχουν οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὴ λειτουργία τῆς κυβέρνησις, ἡ τ ο ὕ κ ρ α τ ο υ ς, ὅπως λέγεται.

Πρωτοῦ νὰ προχωρήσουμε παραπέρα, θὰ ἔναι καλὸ νὰ ἐξηγήσουμε αὐτὴ τὴν τελευταία λέξις (τὸ Κράτος) πού, κατὰ τὴν γνώμη μας, ἀποτελεῖ τὴν ἀληθινὴ αἰτία πολλῆς παρανόησης.

Οἱ ἀναρχικοὶ γενικὰ χρησιμοποιοῦν τὴ λέξις Κ ρ α τ ο ς

για να υποδηλώσουν όλο εκείνο το σύνολο θεσμών, πολιτικών, νομοθετικών, δικαστικών, στρατιωτικών, οικονομικών κλπ. με τους οποίους ή διαχείριση των δικών τους υποθέσεων, ή καθοδήγηση της προσωπικής τους πορείας κι ή φροντίδα περιφρούρησης της ίδιας τους της ασφάλειας, αφαιρούνται απ' τους ανθρώπους και ανατίθενται σε όρισμένα άτομα κι αυτά, είτε με σφετερισμό είτε με έκλογη, προικίζονται με το δικαίωμα να κάνουν νόμους, που να ισχύουν για όλους και να αναγκάζουν το κοινό να τους σέβεται, κάνοντας, γι' αυτό το σκοπό, χρήση της συλλογικής δύναμης της κοινότητας.

Σ' αυτή την περίπτωση ή λέξη Κράτος σημαίνει κυβέρνηση, ή αν προτιμάτε, αποτελεί την αφηρημένη έκφραση της οποίας ή προσωποποίηση είναι ή κυβέρνηση. Συνακόλουθα, τέτοιες εκφράσεις όπως Κατάργηση του Κράτους, ή Κοινωνία δίχως το Κράτος, συμφωνούν τέλεια με την αντίληψη με την οποία οι Άναρχικοί θέλουν να εκφράσουν την καταστροφή κάθε πολιτικού θεσμού, που βασίζεται στην εξουσία και τη συγκρότηση μιās ελεύθερης κι εξισωτικής κοινωνίας, που βασίζεται στην άρμονία των συμφερόντων και στην έθελοντική συνεισφορά όλων για την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών.

Όμως ή λέξη Κράτος έχει πολλά άλλα νοήματα κι ανάμεσα σ' αυτά είναι μερικά που προσφέρονται για παρερμηνεία, ιδιαίτερα όταν χρησιμοποιούνται μεταξύ ανθρώπων των οποίων ή θλιβερή κοινωνική κατάσταση δεν τους έχει προσφέρει την άνεση να συνηθίσουν τις λεπτές διακρίσεις της επιστημονικής γλώσσας, ή, χειρότερα, όταν υιοθετούνται δόλια από έχθρους, που ενδιαφέρονται να προκαλέσουν σύγχυση στην έννοια ή δεν επιθυμούν να την καταλάβουν. Έτσι ή λέξη Κράτος χρησιμοποιείται συχνά για να υποδηλώσει οποιαδήποτε δοσμένη κοινωνία, ή συνάθροιση ανθρώπινων όντων, ένωμένων σε μιὰ δοσμένη εδαφική περιοχή και που αποτελεί εκείνο που ονομάζουμε κοινωνική μονάδα, ανεξάρτητα απ' τον τρόπο με τον οποίο ομαδοποιούνται

τά μέλη του παραπάνω σώματος ή απ' τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσά τους. Η λέξη Κράτος χρησιμοποιείται επίσης απλά σαν ένα συνώνυμο της κοινωνίας. Έξαιτίας αυτών των νοημάτων της λέξης, οι έχθροι μας πιστεύουν, ή μάλλον υποκρίνονται ότι πιστεύουν, ότι οι Άναρχικοί θέλουν να καταργήσουν κάθε κοινωνική σχέση και κάθε συλλογική δουλειά και να υποβιάσουν τον άνθρωπο σε μιὰ κατάσταση απομόνωσης, δηλαδή, σε μιὰ κατάσταση χειρότερη απ' τη βαρβαρότητα.

Με τη λέξη Κράτος, ξανά, έννοείται μόνο ή ανώτατη διοίκηση μιās χώρας, ή κεντρική εξουσία, σε αντίθεση με την περιφερειακή ή κοινοτική εξουσία κι επομένως όρισμένοι άλλοι νομίζουν ότι οι Άναρχικοί επιθυμούν απλά μιὰ περιφερειακή αποκέντρωση, αφήνοντας άθικτη την αρχή της κυβέρνησης και συγγέουν έτσι την Άναρχία με την κοινοτική κυβέρνηση ή την κυβέρνηση των καντονιών.

Τέλος το Κράτος σημαίνει κατάσταση, τρόπο ζωής, την τάξη της κοινωνικής ζωής κλπ., κι επομένως λέμε, λογουχάρη, ότι είναι απαραίτητο ν' αλλάξουμε την οικονομική κατάσταση των εργαζόμενων τάξεων ή ότι το Κράτος της Άναρχίας είναι το μόνο Κράτος που οικοδομείται πάνω στις αρχές της αλληλεγγύης κι άλλες παρόμοιες φράσεις. Έτσι, αν επίσης πούμε, με μιὰ άλλη έννοια, ότι επιθυμούμε να καταργήσουμε το Κράτος, μπορεί να εμφανιστούμε άμέσως σαν παράλογοι κι αντιφατικοί.

Γι' αυτούς τους λόγους, πιστεύουμε ότι θά 'ταν καλύτερα να χρησιμοποιούμε την έκφραση κατάργηση του Κράτους όσο πιό λίγο μπορούμε και να την αντικαταστήσουμε με μιὰ άλλη, πιό ξεκάθαρη και πιό συγκεκριμένη — την κατάργηση της κυβέρνησης.

Η τελευταία θά είναι ή έκφραση που θά χρησιμοποιηθεί στην πορεία αυτού του δοκίμιου.

Έχουμε πει ότι Άναρχία σημαίνει κοινωνία δίχως κυβέρ-

νηση. Ἄλλὰ εἶναι ἡ συντριβὴ τῆς κυβέρνησης δυνατὴ, ἐπιθυμητὴ ἢ σοφὴ; Ἄς δοῦμε.

Τί εἶναι κυβέρνηση; Ὑπάρχει μιὰ ἀρρώστεια τοῦ ἀνθρώπου μυαλοῦ ποὺ ὀνομάζεται μεταφυσικὴ τάση, ἢ ὁποῖα κάνει τὸν ἄνθρωπο, ἀφοῦ ἀφαιρέσει τὴν ποιότητα ἀπὸ ἕνα ἀντικείμενο μὲ μιὰ λογικὴ διαδικασίαν, νὰ ὑπόκειται σ' ἕνα εἶδος παραίσθησης ποὺ τὸν κάνει νὰ συγχέει τὴν ἀφαίρεση μὲ τὸ πραγματικὸ πρᾶγμα. Αὐτὴ ἡ μεταφυσικὴ τάση, παρὰ τὰ πλήγματα ποὺ ἔχει δεχθεῖ ἀπ' τὴ θετικὴ ἐπιστήμη, εἶναι ἀκόμα γερὰ ριζωμένη στὸ μυαλὸ τῆς πλειονότητος τῶν σημερινῶν συνανθρώπων μας. Ἐχει τέτοια ἐπιρροή, ποὺ πολλοὶ θεωροῦν τὴν κυβέρνηση σὰν πραγματικὴ ὄντοτητα, μὲ ὀρισμένες δοσμένες ἰδιότητες λογικῆς, δικαιοσύνης, ἀνεξάρτητα ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ποὺ συγκροτοῦν τὴν κυβέρνηση.

Γιὰ κείνους ποὺ σκέπτονται μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἡ κυβέρνηση, ἢ τὸ Κράτος, εἶναι ἡ ἀφηρημένη κοινωνικὴ ἐξουσία καὶ ἐκπροσωπεῖ, πάντοτε ἀφηρημένα, τὸ γενικὸ συμφέρον. Ἀποτελεῖ τὴν ἔκφραση τῶν δικαιωμάτων ὅλων καὶ θεωρεῖται ὅτι περιορίζεται ἀπ' τὰ δικαιώματα τοῦ καθένα. Αὐτὸς ὁ τρόπος κατανόησης τῆς κυβέρνησης ὑποστηρίζεται ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔχουν συμφέρον, γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ διατήρηση τῆς ἀρχῆς τῆς ἐξουσίας ἀποτελεῖ μιὰ ἐπιτακτικὴ ἀναγκαιότητα καὶ πρέπει πάντοτε νὰ ἐπιδιώκει, παρὰ τὰ λάθη καὶ τὶς πλάνες τῶν προσώπων ποὺ ἐξασκοῦν τὴν ἐξουσίαν.

Γιὰ μᾶς, ἡ κυβέρνηση ἀποτελεῖ τὸ σύνολο τῶν κυβερνήτων καὶ οἱ κυβερνῶντες — βασιλιάδες, πρόεδροι, ὑπουργοί, μέλη τοῦ κοινοβουλίου — εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὴ δύναμη νὰ κάνουν νόμους ποὺ ρυθμίζουν τὶς σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ὑπακοήν σ' αὐτοὺς τοὺς νόμους. Εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ καθορίζουν καὶ ἀπαιτοῦν τοὺς φόρους, ἐπιβάλλουν τὴν στρατιωτικὴν θητεία, δικάζουν καὶ τιμωροῦν τοὺς παραβάτες τοῦ νόμου. Ὑποβάλλουν τοὺς ἀνθρώπους σὲ κανονισμοὺς καὶ ἐπιδίδουν καὶ ἐπικυρώνουν τὰ ἰδιωτικὰ συμβόλαια. Μονοπωλοῦν ὀρισμένους κλάδους τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἢ, ἂν θέ-

λουν, ὅλη τὴν παραγωγή καὶ τὶς δημοσίας ὑπηρεσίες. Προωθοῦν ἢ ἐμποδίζουν τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν ἀγαθῶν. Κάνουν πόλεμο ἢ εἰρήνην μὲ τὶς κυβερνήσεις ἄλλων χωρῶν. Ἐπιτρέπουν ἢ ἀναστέλλουν τὸ ἐλεύθερο ἐμπόριο καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα. Κοντολογίης, οἱ κυβερνήτες εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὴ δύναμη, σ' ἕνα μεγαλύτερο ἢ μικρότερο βαθμῶ, νὰ χρησιμοποιοῦν τὴ συλλογικὴ δύναμη τῆς κοινωνίας, δηλαδή, τὴ φυσικὴ, πνευματικὴ καὶ οικονομικὴ δύναμη ὅλων, νὰ ὑποχρεώσουν τὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὴ θέλησίν του. Κι αὐτὴ ἡ ἐξουσία ἀποτελεῖ, κατὰ τὴ γνώμην μας, τὴν ἴδιαν ἀκριβῶς τὴν ἀρχὴν τῆς κυβέρνησης καὶ τῆς ἐξουσίας.

Ἄλλὰ γιὰ ποιὸ λόγο ὑπάρχει ἡ κυβέρνηση;

Γιατὶ νὰ περιορίζει τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ καθένα γιὰ χάριν ἄλλων ἀτόμων; Γιατὶ τοὺς δίνει τὴ δύναμη νὰ εἶναι τ' ἀφεντικά, μὲ ἢ χωρὶς τὴ συγκατάθεσιν τοῦ καθένα; Μήπως οἱ κυβερνῶντες εἶναι τόσο ἐξαιρετικὰ προικισμένοι ἄνθρωποι ποὺ νὰ μποροῦν ν' ἀντιπροσωπεύουν τὶς μάζες καὶ νὰ ἐνεργοῦν γιὰ χάριν τῶν συμφερόντων ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καλύτερα ἀπ' ὅ,τι θὰ μπορούσαν οἱ τελευταῖοι νὰ ἐνεργήσουν γιὰ λογαριασμό τους; Μήπως εἶναι τόσο ἀλόγιστοι καὶ ἀδιάφοροι ὥστε νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς ἐμπιστευτεῖ, τὴ μαίραν τοῦ καθένα καὶ ὅλων, στηριζόμενος στὴ γνώσιν καὶ τὴν τιμιότητά τους;

Ἀκόμα καὶ ἂν ὑπῆρχαν ἄνθρωποι μὲ ἀπειρὴ τιμιότητα καὶ γνώσιν, ἀκόμα καὶ ἂν ὑποθέσουμε ὅ,τι δὲν ἔχει ποτὲ συμβεῖ στὴν ἱστορίαν καὶ ὅ,τι πιστεύουμε ὅτι δὲ θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ συμβεῖ, δηλαδή, ὅτι ἡ κυβέρνηση μπορεῖ νὰ περιέρθῃ στοὺς ἰκανότερους καὶ τοὺς καλύτερους, μήπως ἡ κατοχὴ τῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας θὰ πρόσθετε τίποτα στὴν εὐεργετικὴν τους ἐπίδρασιν; Δὲ θὰ τὴν παρέλυε μᾶλλον ἢ θὰ τὴν κατέστρεφε; Γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ κυβερνοῦν θεωροῦν ἀπαραίτητο νὰ ἀσχολοῦνται μὲ πράγματα ποὺ δὲν καταλαβαίνουν καὶ, πάνω ἀπ' ὅλα, νὰ χάνουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐνεργητικότητάς τους γιὰ νὰ κρατηθοῦν στὴν ἐξουσίαν, προσπαθώντας νὰ ἰκανοποιήσουν τοὺς φίλους τους, νὰ κρατήσουν κάτω ἀπὸ ἔλεγχον τοὺς δυσαρεστημένους καὶ νὰ ὑποτάξουν τοὺς ἐξεγερμένους;

Εάν, έστω κι αν οι κυβερνήτες είναι καλοί ή κακοί, σοφοί ή άδαεις, πώς κερδίζουν την εξουσία; Έπιβάλλονται με το δίκαιο του πολέμου της κατάκτησης ή της επανάστασης; Κι αν συμβαίνει αυτό, τί έγγυήσεις έχει το κοινό ότι οι νόμοι τους έγιναν με γνώμονα το γενικό καλό; Σ' αυτή την περίπτωση είναι άπλως θέμα σφετερισμού κι αν οι ύπήκοοι είναι δυσαρεστημένοι δεν τους απομένει τίποτα άλλο παρά ν' αποτινάξουν το ζυγό με τα όπλα. Μήπως οι κυβερνήτες εκλέγονται από μια όρισμένη τάξη ή κόμμα; Τότε θα θριαμβεύσουν αναπόφευκτα οι ιδέες αυτής της τάξης, ή του κόμματος και θα θυσιάστουν οι επιθυμίες και τα συμφέροντα των άλλων. Μήπως εκλέγονται με καθολική ψηφοφορία; Τώρα οι αριθμοί αποτελούν το μόνο κριτήριο κι οι τελευταίοι είναι φανερό ότι δεν αποτελούν απόδειξη λογικής, δικαιοσύνης ή ικανότητας. Στην καθολική ψηφοφορία, αυτοί που εκλέγονται είναι εκείνοι που γνωρίζουν καλύτερα πώς να κερδίσουν τις μάξες. Η μειοψηφία, που μπορεί να συμβαίνει να είναι ή μισητή δύναμη των εκλογέων μείον ένα, θυσιάζεται. Έπιπλέον, ή εμπειρία έχει δείξει ότι είναι αδύνατο να βρεθεί ένα εκλογικό σύστημα που να εξασφαλίζει πραγματικά την εκλογή της πραγματικής πλειοψηφίας.

Πολλές και διάφορες είναι οι θεωρίες με τις όποιες όρισμένοι άνθρωποι έχουν επιδιώξει να δικαιολογήσουν την ύπαρξη της κυβέρνησης. Βασίζονται, όμως, όλες, παραδεδεγμένα ή όχι, στην ύπόθεση ότι τα άτομα μιας κοινωνίας έχουν αντίθετα συμφέροντα κι ότι μια έξωτερική ανώτερη δύναμη είναι απαραίτητη για να υποχρεώσει μερικούς να σέβονται τα συμφέροντα των άλλων, καθορίζοντας κι επιβάλλοντας έναν κανόνα ρύθμισης, σύμφωνα με τον όποιο τα αντιμαχόμενα συμφέροντα πρέπει να έναρμονίζονται όσο το δυνατό περισσότερο και σύμφωνα με τον όποιο ο καθένας πρέπει ν' απολαμβάνει τη μεγαλύτερη δυνατή απόλαυση με τη μικρότερη δυνατή θυσία. "Αν, λέγε οι θεωρητικοί της εξουσιαστικής σχολής, τα συμφέροντα, οι τάσεις κι οι επιθυμίες ενός ατόμου όρίσκονται σε αντίθεση με εκείνες ενός άλλου ατόμου ή έ-

σως όλης της κοινωνίας, ποιός θα έχει το δικαίωμα και τη δύναμη να υποχρεώσει το ένα να σεβαστεί τα συμφέροντα του άλλου ή των άλλων; Ποιός θα μπορεί να εμποδίσει τον συγκεκριμένο πολίτη να προσβάλει το γενικό καλό; Η έλευθερία του καθένα, λέγε, έχει σαν όριό της την έλευθερία των άλλων. Άλλά ποιός θα καθορίσει αυτά τα όρια και ποιός θα επιβάλει το σεβασμό τους; Ο φυσικός ανταγωνισμός των συμφερόντων και των παθών δημιουργεί την αναγκαιότητα της κυβέρνησης και δικαιολογεί την εξουσία. Η εξουσία επέμβαίνει σε διαιτητής στον κοινωνικό ανταγωνισμό και καθορίζει τα όρια των δικαιωμάτων και των καθηκόντων του καθένα.

Αυτή είναι ή θεωρία· αλλά για να είναι βάσιμη ή θεωρία, πρέπει να βασίζεται σε μια εξήγηση των γεγονότων. Έβρουμε καλά πώς στην κοινωνική οικονομία έπινούνται πολύ συχνά διάφορες θεωρίες για να δικαιολογήσουν τα γεγονότα, δηλαδή, για να υπερασπίσουν τα προνόμια και να προκαλέσουν την όμαλή αποδοχή τους από εκείνους οι όποιοι αποτελούν τα θύματά τους. "Ας εξετάσουμε εδώ αυτά καθαυτά τα γεγονότα.

Σ' όλόκληρη την ιστορική πορεία, όπως και στη σημερινή έποχή, ή κυβέρνηση έμφανίζεται είτε σαν όμη, θίαη, αυθαίρετη κυριαρχία των πολλών απ' τους λίγους ή αποτελεί ένα όργανο που έπινούθηκε για να εξασφαλίζει την κυριαρχία και το πρόνομο σ' εκείνους που, με τη θία, την άπάτη ή την κληρονομία, έχουν οικειοποιηθεί όλα τα μέσα της ζωής και κύρια και πρωταρχικά τη γή, διαμέσου των όποιων κρατάνε υπόδουλους τους ανθρώπους, κάνοντάς τους να δουλεύουν για κείνους.

Οι κυβερνήσεις καταπιέζουν τους ανθρώπους με δυό τρόπους, είτε άμεσα, με όμη θία, δηλαδή, φυσική θία, ή έμμεσα, άπογυμνώνοντάς τους απ' τα μέσα συντήρησης κι υποδιβάζοντάς τους έτσι στην αδυναμία. Η πολιτική εξουσία γεννήθηκε με την πρώτη μέθοδο· το οικονομικό πρόνομο προήλθε απ' τη δεύτερη. Οι κυβερνήσεις μπορούν επίσης να καταπιέσουν τον άνθρωπο έπενεργώντας πάνω στη συναισθηματική του φύση και με αυτό τον

τρόπο συνιστούν τή θρησκευτική εξουσία. Κανένας άλλος λόγος δέν κρύβεται πίσω απ' τή διάδοση τών θρησκευτικῶν προλήψεων, ἐκτός απ' τὸ ὅτι ὑπερασπίζουσι καὶ ἐδραιώνουσι τὰ πολιτικά καὶ οἰκονομικά προνόμια.

Στὴν πρωτόγονη κοινωνία, ὅταν ὁ κόσμος δέν ἦταν τόσο πυκνοκατοικημένος ὅσο εἶναι τώρα καὶ οἱ κοινωνικὲς σχέσεις ἦταν λιγότερο πολύπλοκες, ἂν ὅποιαδήποτε περίσταση ἐμπόδιζε τὴ δημιουργία συνηθειῶν καὶ ἐθίμων ἀλληλεγγύης, ἢ κατέστρεφε τὰ ἤδη ὑπάρχοντα καὶ ἐγκαθίδρυε τὴν κυριαρχία ἀνθρώπου πάνω σὲ ἄνθρωπο, οἱ δύο ἐξουσίες, ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ θρησκευτικὴ, βρίσκονταν ἐνωμένες στὰ ἴδια χέρια — συχνὰ στὰ χέρια ἐνὸς μόνο ἀτόμου. Ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν κατακτήσει καὶ ἀπομωζήσει τοὺς ἄλλους, τοὺς ὑποχρέωσαν νὰ γίνουν ὑπηρετές τους καὶ νὰ κάνουν τὰ πάντα γι' αὐτούς, σύμφωνα μὲ τὰ καπρίτσια τους. Οἱ νικητὲς ἦταν κάποτε ἰδιοκτῆτες, νομοθέτες, βασιλιάδες, δικαστὲς καὶ δήμιοι.

Ἄλλὰ μὲ τὴν αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ, μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἀναγκῶν, μὲ τὴν πολυπλοκοποίηση τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, ἡ παρατεινόμενη συνέχιση ἐνὸς τέτοιου δεσποτισμοῦ ἔγινε ἀδύνατη. Γιὰ τὴν ἴδια τους τὴν ἀσφάλεια, οἱ ἐξουσιαστές, συχνὰ παρὰ τὴ θέλησή τους, ἀναγκάστησαν νὰ στηριχτοῦν πάνω σὲ μιὰ προνομιοῦχα τάξη, δηλαδή, σ' ἓνα ὀρισμένο ἀριθμὸ ἀτόμων μὲ κοινὰ συμφέροντα καὶ ὑποχρεώθηκαν ἐπίσης νὰ ἐπιτρέψουν σὲ καθένα απ' αὐτὰ τὰ ἄτομα νὰ φροντίσει γιὰ τὴ συντήρησή του. Μολοντοῦτο ἐπιφύλαξαν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους τὸν ἀνώτερο ἢ τελικὸ ἔλεγχο. Μὲ ἄλλα λόγια, οἱ ἐξουσιαστές ἐπιφύλαξαν στὸν ἑαυτὸ τους τὸ δικαίωμα νὰ ἐκμεταλλεύονται ὅλους, ὅπως τοὺς βολεύει καὶ ἔτσι νὰ ἱκανοποιοῦν τὴ βασιλικὴ τους ματαιοδοξία. Ἔτσι ὁ ἰδιωτικὸς πλοῦτος ἀναπτύχθηκε κάτω απ' τὴ σκιά τῆς ἄρχουσας ἐξουσίας, γιὰ τὴν προστασία της καὶ — συχνὰ ἀσυνείδητα — σὰ συνεργὸς της. Ἡ ἰδιοκτητικὴ τάξη ἐμφανίστηκε καί, συγκεντρώνοντας λίγο - λίγο στὰ χέρια της ὅλα τὰ μέσα παραγωγῆς, τὶς ἴδιες ἀκριβῶς τὶς πηγὲς τῆς ζωῆς — τὴ γεωργία, τὴ βιομηχανία καὶ τὴν ἀνταλλαγή — κατέληξε νὰ γίνῃ ἐξουσία καὶ ἡ ἴδια. Αὐτὴ ἡ ἐ-

ξουσία, μὲ τὴν ἀνωτερότητα τῶν μέσων δράσης της καὶ τὴ μεγάλη μάζα τῶν συμφερόντων ποὺ ἀγκαλιάζει, καταλήγει πάντα νὰ ὑποτάξει, περισσότερο ἢ λιγότερο φανερά, τὴν πολιτικὴ ἐξουσία, δηλαδή, τὴν κυβέρνησι, τὴν ὁποία κάνει χωροφύλακα της.

Αὐτὸ τὸ φαινόμενο ἔχει ἐπαναληφθεῖ συχνὰ μέσα στὴν ἱστορία. Κάθε φορὰ πού, ἢ φυσικὴ ὠμὴ βία, ἔχει ἐπικρατήσει στὴν κοινωνία μὲ στρατιωτικὴ ἐπιχείρηση, οἱ κατακτητὲς ἔχουν δείξει τὴν τάση νὰ συγκεντρώνουσι στὰ χέρια τους τὴν κυβέρνηση καὶ τὴν ἰδιοκτησία. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κυβέρνηση δέν μπορεῖ, σὲ κάθε περίπτωση, νὰ παρακολουθεῖ τὴν παραγωγή τοῦ πλοῦτου καὶ νὰ ἐλέγχει καὶ νὰ διευθύνῃ τὰ πάντα, τὸ βρίσκει ἀπαραίτητο νὰ συμβιβαστεῖ μὲ μιὰ ἰσχυρὴ τάξη καὶ ἔτσι καθιερώνεται ξανά ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία. Μαζὶ μ' αὐτὴ ἐμφανίζεται καὶ ἡ διάκριση τῶν δύο εἰδῶν ἐξουσίας, τῆς ἐξουσίας τῶν προσώπων ποὺ ἐλέγχουν τὴ συλλογικὴ δύναμη τῆς κοινωνίας καὶ ἐκείνης τῶν ἰδιοκτητῶν, ἀπ' τοὺς ὁποίους ἐξαρτῶνται βασικά οἱ κυβερνῶντες, ἐπειδὴ οἱ ἰδιοκτῆτες ἐλέγχουν τὶς πηγὲς τῆς συλλογικῆς δυνάμεως ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω.

Αὐτὴ ἡ κατάσταση πραγμάτων δέν ἔχει ποτὲ δξυνθεῖ τόσο πολὺ ὅσο στὴ σημερινὴ ἐποχὴ. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς, ἡ τεράστια επέκταση τοῦ ἐμπορίου, ἡ φοδερὴ δύναμη ποὺ ἔχει ἀποκτήσει τὸ χρῆμα καὶ ὅλες οἱ οἰκονομικὲς συνέπειες ποὺ πηγάζουν ἀπ' τὴν ἀνακάλυψη τῆς Ἀμερικῆς, ἡ ἐφεύρεση τῶν μηχανῶν κλπ. ἔχουν ἐξασφαλίσει τέτοια ὑπεροχὴ στὴν καπιταλιστικὴ τάξη, ποὺ δέν ἱκανοποιεῖται πιά μὲ τὸ νὰ ποντάρει στὴν ὑποστήριξη τῆς κυβέρνησης καὶ ἔχει καταλήξει νὰ ἐπιθυμεῖ τὸ σχηματισμὸ τῆς κυβέρνησης μέσα ἀπ' τοὺς κόλπους της· μιὰ κυβέρνηση, ποὺ ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ μέλη τῆς τάξης της, νὰ βρίσκεται συνεχῶς κάτω ἀπ' τὸν ἔλεγχό της καὶ νὰ εἶναι εἰδικὰ ὀργανωμένη γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίζει ἐναντία στὴν πιθανὴ ἐκδίκηση τῶν ἀπόκληρων. Ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός ἀντλεῖ τὴν καταγωγή του τὸ σύγχρονο κοινοβουλευτικὸ σύστημα.

Ἡ κυβέρνηση σήμερα ἀποτελεῖται ἀπὸ ἰδιοκτῆτες ἢ ἀπὸ

άνθρώπους τῆς τάξης τους, πού βρίσκονται τόσο ολοκληρωτικά κάτω ἀπ' τήν ἐπιρροή τους, ὥστε οἱ πιδό πλούσιοι νά μήν τὸ θεωροῦν ἀπαραίτητο νά πάρουν ἕνα ἐνεργό μέρος οἱ ἴδιοι. Ὁ Ρότσιλντ, λογιουχάρη, δὲ χρειάζεται νά γίνει βουλευτῆς ἢ ὑπουργός, τοῦ ἀρκεῖ νά κρατάει ἐξαρτημένους ἀπ' αὐτόν βουλευτές κι ὑπουργούς.

Σὲ πολλές χώρες, τὸ προλεταριάτο συμμετέχει εἰκονικά στήν ἐκλογή τῆς κυβέρνησης· αὐτὴ εἶναι μιὰ παραχώρηση πού ἔχει κάνει ἡ μ π ο υ ρ ζ ο υ α ζ ί α (δηλαδή, ἡ ἰδιοκτητικὴ τάξη), εἴτε γιὰ νά ἐξασφαλίσει μὲ τὸ μέρος τῆς τήν λαϊκὴ ὑποστήριξη, στὴ διαμάχη τῆς μὲ τὴ βασιλικὴ ἢ τὴν ἀριστοκρατικὴ ἐξουσία, ἢ γιὰ ν' ἀποπροσανατολίσει τὴν προσοχὴ τοῦ λαοῦ ἀπ' τὴν ἴδια του τὴ χειραφέτηση, δίνοντάς του ἕνα φαινομενικὸ μερίδιο στήν πολιτικὴ ἐξουσία. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπ' τὸ ἂν τὸ πρόβλεψε ἢ μπουρζουαζία ἢ ὄχι, ὅταν παραχώρησε γιὰ πρώτη φορά στὸ λαὸ τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, τὸ γεγονός εἶναι ὅτι τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἔχει ἀποδειχθεῖ στήν πραγματικότητα μιὰ ἀπάτη, πού χρησιμεύει μόνο γιὰ τὴν ἐδραίωση τῆς ἐξουσίας τῆς ἀστικῆς τάξης, ἐνῶ δίνει στὰ πιδό ἐνεργητικὰ στοιχεῖα τοῦ προλεταριάτου μόνο τὴ χιμαιρικὴ ἐλπίδα τῆς προσέγγισης στήν ἐξουσία.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν καθολικὴ ψηφοφορία — θὰ μπορούσαμε νά ποῦμε, ἰδιαίτερα μὲ τὴν καθολικὴ ψηφοφορία — ἢ κυβέρνησις ἔχει παραμείνει ὁ ὑπηρέτης κι ὁ χωροφύλακας τῆς ἀστικῆς τάξης. Πῶς θὰ μπορούσε νά ἔναι διαφορετικὰ; Ἄν ἡ κυβέρνησις μπορούσε νά φθάσει στὸ σημεῖο νά γίνει ἀντιπαθητικὴ, ἂν ἡ ἐλπίδα τῆς δημοκρατίας δὲν μπορούσε νά εἶναι ποτὲ τίποτα παραπάνω ἀπὸ μιὰ αὐταπάτη πού ἐξαπατοῦσε τὸ λαὸ, ἢ ἰδιοκτητικὴ τάξη, νοιώθοντας ὅτι ἀπειλοῦνται τὰ συμφέροντά τῆς, θὰ ἐπαναστατοῦσε ἀμέσως καὶ θὰ χρησιμοποιοῦσε ὅλη τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐπιρροή, πού προέρχεται ἀπ' τὴν κατοχὴ τοῦ πλοῦτου, γιὰ νά ὑποδιβάσει τὴν κυβέρνησις στήν ἀπλή λειτουργία νά ἐνεργεῖ σὰ χωροφύλακας.

Σὲ κάθε ἐποχὴ καὶ σὲ κάθε τόπο, ὅποιο ὄνομα κι ἂν παίρ-

νει ἢ κυβέρνησις, ὅποια κι ἂν εἶναι ἢ καταγωγὴ τῆς, ἢ ἢ ἀργάνωσή τῆς, ἢ βασικὴ τῆς λειτουργία εἶναι πάντα νά καταπιέζει καὶ νά ἐκμεταλλεῖται τὶς μάζες καὶ νά ὑπερασπίζει τοὺς καταπιεστές καὶ τοὺς ἐκμεταλλευτές. Τὰ βασικὰ τῆς χαρακτηριστικὰ κι ἀναπόσπαστα ὄργανα εἶναι ὁ χωροφύλακας κι ὁ φοροεισπράκτορας, ὁ στρατιώτης κι ἡ φυλακὴ. Καὶ σ' αὐτὰ προσθέτονται ἀναγκαστικὰ ὁ παπᾶς ἢ ὁ δάσκαλος, πού προστατεύονται κι ὑποστηρίζονται ἀπ' τὴν κυβέρνησις, γιὰ νά καταστήσουν τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων δουλικὸ καὶ νά τοὺς κάνουν πειθήνιους κάτω ἀπ' τὸ ζυγὸ.

Βέβαια, πρόσθετα σ' αὐτὴ τὴν πρωταρχικὴ δουλειά, σ' αὐτὸ τὸ βασικὸ τομέα τῆς κυβερνητικῆς δράσης, ἔχουν προστεθεῖ μὲ τὸν καιρὸ κι ἄλλοι τομεῖς. Παραδεχόμεστε ἀκόμα ὅτι ποτὲ ἢ σχεδὸν ποτέ, δὲν μπόρεσε νά ὑπάρξει μιὰ κυβέρνησις σὲ μιὰ χώρα, πού νά ἦταν ἐντελῶς πολιτισμένη, δίχως νά προσθέσει στίς καταπιεστικὰς κι ἐκμεταλλευτικὰς τῆς λειτουργίες κι ἄλλες χρήσιμες κι ἀναπόσπαστες ἀπ' τὴν κοινωνικὴ ζωὴ. Ἄλλ' αὐτὸ τὸ γεγονός δὲν κάνει λιγότερο ἀληθινὸ τὸ ὅτι ἡ κυβέρνησις εἶναι, ἀπ' τὴ φύση τῆς, ἕνα μέσο ἐκμετάλλευσης κι ὅτι ἡ καταγωγὴ κι ἡ θέση τῆς τὴν ὀδηγοῦν μοιραία στὸ νά γίνει ὑπερασπιστὴς μιᾶς ἀρχουσας τάξης, ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι κι ἀξάνοντας τὰ κακὰ τῆς κυριαρχίας.

Ἡ κυβέρνησις ἀναλαμβάνει τὸ καθήκον νά προστατεύει, πᾶρσιςσότερο ἢ λιγότερο ἄγρυπνα, τὴ ζωὴ τῶν πολιτῶν ἐνάντια σὲ ἀμέσους κι ὤμους ἐπιθέσεις, ἀναγνωρίζει καὶ νομιμοποιεῖ ἕναν ὀρισμένο ἀριθμὸ δικαιωμάτων καὶ πρωτόγονων συνηθειῶν κι ἐθίμων, δίχως τὰ ὅποια εἶναι ἀδύνατο νά ζήσεις μέσα στήν κοινωνία. Ὁργανώνει καὶ διευθύνει ὀρισμένες δημόσιες ὑπηρεσίες, ὅπως τὸ ταχυδρομεῖο, ἢ συντήρησις κι ἢ κατασκευὴ δρόμων, ἢ φροντίδα τῆς δημόσιας ὑγείας, φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα, ἐργατικὰς κατοικίες κλπ. καὶ ποζάρει σὰν προστάτης καὶ εὐεργέτης τῶν φτωχῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων. Ἀλλὰ γιὰ ν' ἀποδείξουμε τὴν ἀποψή μας εἶναι ἀρκετὸ νά παρατηρήσουμε πῶς καὶ γιὰτί ἐκπληρώνει αὐτὰ τὰ κα-

θήκοντα. Τὸ γεγονός εἶναι πὼς ὅ,τι ἀναλαμβάνει ἡ κυβέρνησις, ἐμπνέεται πάντα ἀπ' τὸ πνεῦμα τῆς κυριαρχίας καὶ ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ υπερασπίσει, νὰ ἐπεκτείνει καὶ νὰ διαιωνίσει τὰ προνόμια τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἐκείνων τῶν τάξεων, τῶν ὁποίων ἡ κυβέρνησις εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος καὶ ὁ υπερασπιστής.

Μία κυβέρνησις δὲν μπορεῖ νὰ κυβερνήσει γιὰ ἓνα ὁποιοδήποτε χρονικὸ διάστημα, δίχως νὰ κρύψει τὴν ἀληθινὴ τῆς φύσιν πίσω ἀπ' τὸ πρόσχημα τῆς γενικῆς ὠφέλειας. Δὲν μπορεῖ νὰ σεβαστεῖ τὴ ζωὴ τῶν προνομιούχων, δίχως νὰ προσποιηθεῖ ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ σεβαστεῖ τὴ ζωὴ ὅλων. Δὲν μπορεῖ νὰ κάνει νὰ γίνουν ἀνεκτὰ τὰ προνόμια μερικῶν, δίχως νὰ ἐμφανιστεῖ ὡς ὑπερασπιστὴς τῶν δικαιωμάτων ὅλων. «Ὁ νόμος» (καὶ, φυσικὰ, αὐτοὶ ποὺ ἔχουν κάνει τὸ νόμο, δηλαδὴ, ἡ κυβέρνησις) «ἔχει ἐκμεταλλεῦται, λείπει ὁ Κροπότκιν, «τὰ κοινωνικὰ αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου, ἐνσωματώνοντας σ' αὐτὰ ἐκείνες τὶς ἐπιταγὲς τῆς ἠθικῆς, ποὺ ἔχει ἀποδεχτεῖ ὁ ἄνθρωπος, μαζί μὲ ρυθμίσεις ποὺ εἶναι ὠφέλιμες γιὰ τὴ μειονότητα — τοὺς ἐκμεταλλεῦτες — καὶ ἀντίθετες μὲ τὰ συμφέροντα ἐκείνων ποὺ μπορεῖ νὰ ἐξεγέρθησαν, γι' αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ δείγμα ἠθικῆς θεμελίωσης».

Μία κυβέρνησις δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιθυμῇ τὴν καταστροφὴ τῆς κοινότητος, γιατί τότε αὐτὴ καὶ ἡ ἀρχουσα τάξις δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ διεκδικήσουν τὸν πλοῦτο τους, ποὺ προέρχεται ἀπ' τὴν ἐκμετάλλευσιν· οὔτε θὰ μπορούσε ν' ἀφήσει τὴν κοινότητα νὰ διευθύνει μόνη τῆς τὶς δικῆς τῆς ὑποθέσεις, γιατί τότε οἱ ἄνθρωποι θ' ἀνακάλυπταν σύντομα πὼς αὐτὴ (ἡ κυβέρνησις) δὲν χρειαζόταν γιὰ κανένα ἄλλο σκοπὸ, παρὰ μόνον γιὰ νὰ υπερασπίζει τὴν ἰδιοκτητικὴν τάξιν ποὺ τοὺς ἀπομυζάει καὶ δὲ θὰ δίσταζαν ν' ἀπαλλαγῶν τόσο ἀπ' τὴν κυβέρνησιν ὅσο καὶ ἀπ' τὴν ἰδιοκτητικὴν τάξιν.

Σήμερον, μπροστὰ στὰ ἐπίμονα καὶ ἀπειλητικὰ αἰτήματα τοῦ προλεταριάτου, οἱ κυβερνήσεις δείχνουν μιὰ τάση ἐπέμβασης στὶς σχέσεις ἀνάμεσα σὲ ἐργοδότες καὶ ἐργαζόμενους. Ἔτσι προσπαθοῦν νὰ ἐγκλωβίσουν τὸ ἐργατικὸ κίνημα καὶ νὰ ἀναχαιτίσουν μὲ

ἀπατηλὲς μεταρρυθμίσεις τὶς ἀπόπειρες τῶν φτωχῶν νὰ πάρουν ὅ,τι τοὺς ἀνήκει, δηλαδὴ, ἓνα ἴσο μερίδιο τῶν ὠραίων πραγμαμάτων τῆς ζωῆς, ποὺ ἀπολαμβάνουν ἄλλοι.

Θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ θυμηθοῦμε ὅτι ἀπ' τὴ μιὰ μεριά οἱ ἀστοί, δηλαδὴ, ἡ ἰδιοκτητικὴ τάξις, πολεμοῦν μεταξύ τους καὶ καταστρέφουν συνεχῶς ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη, ὅτι ἡ κυβέρνησις, παρόλο ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀστοὺς καὶ ἐνεργεῖ ὡς ὑπερασπιστὴς καὶ ὑπηρετὴς τους, ἐξακολουθεῖ νὰ προσπαθεῖ, ὅπως κάθε ὑπηρετὴς καὶ υπερασπιστὴς, νὰ χειραφετηθεῖ καὶ νὰ κυριαρχήσει πάνω στοὺς ὑπηκόους τῆς. Ἔτσι αὐτὸ τὸ παλινοδρομικὸ παιχνίδι, αὐτὴ ἡ ταλάντευσις ἀνάμεσα στὴν παραχώρησιν καὶ τὴν ἀποχώρησιν, αὐτὴ ἡ ἀναζήτησις συμμάχων ἀνάμεσα στὸ λαὸ καὶ ἐναντία στὶς τάξεις καὶ ἀνάμεσα στὶς τάξεις καὶ ἐναντία στὶς μάζες, συνθέτει τὴν ἐπιστήμην τῶν κυβερνώντων καὶ τυφλώνει τοὺς ἀφελεῖς καὶ τοὺς φλεγματικούς, ποὺ περιμένουν πάντα νὰ τοὺς ἔρθει ἡ σωτηρία ἀπὸ πάνω.

Μ' ὅλα αὐτὰ, ἡ κυβέρνησις δὲν ἀλλάζει τὴ φύσιν τῆς. Ἄν ἐνεργεῖ ὡς ρυθμιστὴς ἢ ἐγγυητὴς τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ καθένα, διαστρέφει τὸ αἶσθημα δικαιοσύνης. Δικαιώνει τὸ ἄδικο καὶ τιμωρεῖ κάθε ἐνέργεια ποὺ προσβάλλει ἢ ἀπειλεῖ τὰ συμφέροντα τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν. Κηρύσσει δίκαιη καὶ νόμιμη, τὴν πρὸς ἀπάνθρωπη ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐξαθλιωμένων, πράγμα ποὺ σημαίνει ἓνα ἀργὸ καὶ συνεχὲς ὕλικὸ καὶ ἠθικὸ ἔγκλημα, τὸ ὁποῖο διαπράττεται ἀπὸ κείνους ποὺ ἔχουν πάνω σὲ κείνους ποὺ δὲν ἔχουν. Ἐπὶ, ἂν διευθύνει τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες, προσπαθεῖ πάντα τὰ συμφέροντα τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν, χωρὶς νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν, παρὰ μόνον στὸ μέτρο ποὺ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ κάνουν τὶς μάζες νὰ ἐπωμιστοῦν πρόθυμα τὶς φορολογικὰς τοὺς ὑποχρεώσεις. Ἄν διαφωτίζει, ἐμποδίζει καὶ εὐνοοῦν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἔχει τὴν τάσιν νὰ προετοιμάζει τὰ μυαλὰ καὶ τὶς καρδιὰς τῶν νέων γιὰ νὰ γίνουν, εἴτε σκληροὶ τύραννοι, ἢ πειθήνιοι δούλοι, σύμφωνα μὲ τὴν τάξιν στὴν ὁποία ἀ-

νήκουν. Στά χέρια τής κυβέρνησης γίνονται όλα ένα μέσο έκμετάλλευσης, όλα χρησιμεύουν σαν ένα αστυνομικό μέτρο, πού είναι χρήσιμο για να κρατάει τους ανθρώπους κάτω από έλεγχο. Κι έτσι πρέπει να 'ναι. "Αν ή ζωή τών ανθρώπων συνίσταται σε μιὰ διαμάχη μεταξύ τους, είναι φυσικό ότι πρέπει να υπάρχουν κατακτητές και κατακτημένοι κι ή κυβέρνηση, πού αποτελεί τὸ μέσο εξασφάλισης στους νικητές τών αποτελεσμάτων τής νίκης τους και διαιώνισης αὐτῶν τών αποτελεσμάτων, είναι βέβαιο ότι δὲ θὰ πέσει ποτὲ στά χέρια ἐκείνων πού ἔχουν ἡττηθεῖ, εἴτε πρόκειται για μάχη πού διεξήχθηκε στὸ πεδίο τής φυσικῆς ἢ πνευματικῆς δύναμης, ἢ στὸ πεδίο τής οἰκονομίας. Κι ἐκείνοι πού πολέμησαν για νὰ εξασφαλίσουν για τὸν ἑαυτό τους καλύτερες συνθήκες ἀπ' ὅ,τι μποροῦν νὰ ἔχουν ἄλλοι, για νὰ κερδίσουν προνόμια και νὰ προσθέσουν κυριαρχία στὴν ἐξουσία κι ἔχουν κερδίσει τὴ νίκη, εἶναι βέβαιο πὼς δὲ θὰ τὴ χρησιμοποιήσουν για νὰ ὑπερασπίσουν τὰ δικαιώματα τών νικημένων και νὰ βάλουν ἕρια στὴ δικὴ τους ἐξουσία και σ' ἐκείνη τών φίλων και τών ὁπαδῶν τους.

Ἡ κυβέρνηση — ἢ τὸ Κράτος, ἂν θέλετε — σὰ δικαστής, διαιτητῆς τοῦ κοινωνικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἀμερόληπτος διαχειριστῆς τών δημοσίων συμφερόντων, ἀποτελεῖ ἓνα ψέμα, μιὰ ἀυτὰπάτη, μιὰ Οὐτοπία, πού ποτὲ δὲν υλοποιήθηκε και δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ υλοποιηθεῖ. "Αν, στὴν πραγματικότητα, τὰ συμφέροντα τών ἀνθρώπων πρέπει νὰ εἶναι πάντα ἀνταγωνιστικά, ἂν, ὄντως, ἢ διαμάχη μεταξύ τών ἀνθρώπων ἔχει κάνει τους νόμους ἀπαραίτητους για τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία κι ἢ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου πρέπει νὰ περιορίζεται ἀπ' τὴν ἐλευθερία ἄλλων ἀτόμων, τότε ὁ καθένας θὰ ἐπιδίωκε πάντα νὰ κάνει τὰ συμφέροντά του νὰ θριαμβεύσουν πάνω στά συμφέροντα τών ἄλλων. Ὁ καθένας θὰ προσπαθοῦσε νὰ ἐπεκτείνει τὴν ἐλευθερία του σὲ δάρος τής ἐλευθερίας τών ἄλλων και θὰ δημιουργοῦνταν μιὰ κυβέρνηση. "Οχι ἀπλῶς, ἐπειδὴ θὰ ἦταν περισσότερο ἢ λιγότερο ὠφέλιμο για τὸ σύνολο τών μελῶν τής κοινωνίας νὰ ἔχουν μιὰ κυβέρνηση, ἀλλὰ ἐπειδὴ οἱ κατακτητές θὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ εξασφαλίσουν για τὸν

ἑαυτό τους τους καρπούς τής νίκης. Θὰ ἐπιθυμοῦσαν οὐσιαστικά νὰ ὑποτάξουν τους νικημένους και ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' τὴ σκοτούρα νὰ βρίσκονται πάντα σὲ ἀμυντικὴ θέση και θὰ διόριζαν ἀνθρώπους, εἰδικὰ προσαρμοσμένους σ' αὐτὴ τὴ δουλειά, νὰ ἐνεργοῦν σαν ἀστυνομία. "Αν πραγματικά συνέβαινε αὐτό, τότε ἢ ἀνθρωπότητα θὰ 'ταν καταδικασμένη νὰ εξαφανιστεῖ, ἀνάμεσα σὲ περιοδικούς ἀγῶνες μεταξύ τής τυραννίας τών ἐξουσιαστῶν και τής ἐξέγερσης τών ὑπόδουλων.

Ἄλλὰ εὐτυχῶς τὸ μέλλον τής ἀνθρωπότητος εἶναι πιὸ ρόδινο, γιατί ὁ νόμος πού τὴν κυβερνάει εἶναι πιὸ ἥπιος.

2

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει δυὸ θεμελιακὰ χαρακτηριστικά, τὸ ἐνστικτο τής αὐτοσυντήρησής του, δίχως τὸ ὅποιο δὲ θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει κανένα ὄν και τὸ ἐνστικτο τής διατήρησής τοῦ εἶδους του, δίχως τὸ ὅποιο δὲ θὰ εἶχε ἐξελιχθεῖ ἢ συνεχίσει νὰ ζεῖ κανένα εἶδος. Ὁ ἄνθρωπος ὠθεῖται ἀπ' τὴ φύση του νὰ ὑπερασπίσει ἀπὸ κάθε κίνδυνο τὴν ἴδια του τὴν ὑπαρξὴ κι εὐημερία καθὼς κι ἐκείνη τών παιδιῶν του.

Τὰ ζωντανὰ ὄντα βρίσκουν στὴ φύση δυὸ τρόπους για νὰ εξασφαλίσουν τὴν ὑπαρξὴ τους και νὰ τὴν κάνουν πιὸ εὐχάριστη. Ὁ ἕνας βρίσκεται στὴν πάλη τοῦ ἀτόμου μὲ τὰ φυσικὰ στοιχεῖα και μὲ ἄλλα ἄτομα τοῦ ἴδιου ἢ διαφορετικοῦ εἶδους· ὁ ἄλλος βρίσκεται στὴν ἀμοιβαία ὑποστήριξη, ἢ συνεργασία, πού μπορεῖ ἴσως ἐπίσης νὰ περιγραφεῖ σαν ἔνωση για ἀγῶνα ἐνάντια σ' ὄλους τους φυσικούς παράγοντες, πού εἶναι καταστροφικοί για τὴν ὑπαρξὴ, ἢ για τὴν ἀνάπτυξη και τὴν εὐημερία τών μελῶν.

Δὲ χρειάζεται νὰ ἐρευνήσουμε ποιους ἀντίστοιχους ρόλους, στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου, παίρνουν αὐτὲς οἱ δυὸ ἀρχές τοῦ ἀνταγωνισμοῦ και τής συνεργασίας.

Εἶναι ἀρκετὸ νὰ παρατηρήσουμε πὼς ἢ συνεργασία μετὰ τῶν ἀνθρώπων (εἴτε εἶναι ἐπιβεβλημένη, εἴτε ἐθελοντικὴ) ἔχει

γίνει το μόνο μέσο προόδου, βελτίωσης ή ἐγγύησης τῆς ἀσφάλειας καὶ πῶς ὁ ἀνταγωνισμὸς — κατάλοιπο μιᾶς προηγούμενης φάσης τῆς ζωῆς — ἔχει γίνει ὀλότελα ἀκατάλληλος σὰ μέσο ἐξασφάλισης τῆς εὐημερίας τῶν ἀτόμων καὶ δημιουργεῖ, ἀντίθετα, πληγές σὲ ὅλους, τόσο στοὺς κατακτητὲς ὅσο καὶ στοὺς κατακτημένους.

Ἡ συσσωρευμένη καὶ μεταδιδασμένη ἐμπειρία διαδοχικῶν γενιῶν, ἔχει διδάξει τὸν ἄνθρωπο ὅτι ἂν ἐνωθεῖ μὲ ἄλλους ἀνθρώπους ἐξασφαλίζεται καλύτερα ἢ συντήρηση καὶ αὐξάνεται ἡ εὐημερία του. Ἔτσι μέσα ἀπ' τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπιβίωση, ποὺ διεξάγεται ἐνάντια στὴ φύση ποὺ τοὺς περιβάλλει καὶ ἐνάντια σὲ ἄτομα τοῦ δικοῦ τοὺς εἶδους, ἔχει ἀναπτυχθεῖ στοὺς ἀνθρώπους τὸ κοινωνικὸ ἔνστικτο καὶ ἔχει μεταμορφώσει ὀλοκληρωτικὰ τὶς συνθῆκες ζωῆς τους. Διαμέσου τῆς συνεργασίας, ὁ ἄνθρωπος μπόρεσε νὰ βγεῖ ἀπ' τὴ ζωϊκότητα, ἔχει ἀποκτήσει μεγάλη δύναμη καὶ ἔχει ξεπεράσει τόσο πολὺ τὰ ἄλλα ζῶα, ὥστε αἱ μεταφυσικοὶ φιλόσοφοι νὰ πιστέψουν πῶς ἦταν ἀπαραίτητο νὰ ἐφεύρουν γι' αὐτὸν μιὰ αὐλὴ καὶ ἀθάνατη ψυχὴ.

Πολλές συνακόλουθες αἰτίες ἔχουν συνεισφέρει στὸ σχηματισμὸ αὐτοῦ τοῦ κοινωνικοῦ ἐνστίκτου ποὺ, ξεκινώντας ἀπ' τὴ ζωϊκὴ θάση τοῦ ἐνστίκτου γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ εἶδους, ἔχει τώρα γίνει τόσο διαδομένο καὶ τόσο ἔντονο, ὥστε συνιστᾷ τὸ βασικὸ στοιχεῖο τῆς ἠθικῆς φύσης τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅμως, ποὺ ἔχει ἐξελιχθεῖ ἀπὸ κατώτερους ζωϊκοὺς τύπους, ἦταν ἕνα σωματικὰ ἀδύναμο ὄν, δίχως ὄπλα γιὰ νὰ παλέψει ἐνάντια στὰ σαρκοδόρα θηρία. Ἀλλὰ διέθετε ἕναν ἐγκέφαλο, ποὺ μποροῦσε ν' ἀναπτυχθεῖ πολὺ καὶ ἕνα φωνητικὸ ὄργανο, ἱκανὸ νὰ ἐκφράσει τὶς διαφορὲς ἐγκεφαλικὲς δονήσεις, διαμέσου διαφόρων ἤχων καὶ χέρια προσαρμοσμένα ὥστε νὰ δώσουν στὴν ὕλη τὴν ἐπιθυμητὴ μορφή. Θὰ πρέπει νὰ αἰσθάνθηκε πολὺ σύντομα τὴν ἀνάγκη καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἔνωσης μὲ τοὺς συνανθρώπους του. Ὄντως, μπορεῖ ἀκόμα καὶ νὰ εἰπωθεῖ ὅτι μπόρεσε νὰ ξεφύγει ἀπ' τὴ ζωϊκότητα, μόνον ὅταν ἔγινε κοινωνικὸς

καὶ ἀπόκτησε τὴ χρῆση τῆς γλώσσας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἄμεση συνέπεια καὶ δυναμικὸ παράγοντα τῆς κοινωνικοποίησης.

Ὁ σχετικὰ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπινων εἰδῶν ἔκανε τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπιβίωση ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, ἀκόμα καὶ πέρα ἀπ' τὰ ὅρια τῆς ἔνωσης, λιγότερο ὀξύ, λιγότερο συνεχὴ καὶ λιγότερο ἀπαραίτητο. Ταυτόχρονα, θὰ πρέπει νὰ ἔχει εὐνοήσει πολὺ τὴν ἀνάπτυξη αἰσθημάτων συμπάθειας καὶ ἔχει προσφέρει τὰ χρονικὰ περιθώρια γιὰ τὴν ἀνακάλυψη καὶ ἀξιολόγηση τῆς ὠφελιμότητος τῆς ἀμοιβαίας ὑποστήριξης. Κοιτολογῆς, ἡ κοινωνικὴ ζωὴ ἔγινε ἡ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ὑπαρξῆς τοῦ ἀνθρώπου, σὰ συνέπεια τῆς ἱκανότητάς του νὰ τροποποιεῖ τὸ ἐξωτερικὸ του περιβάλλον καὶ νὰ τὸ προσαρμόζει σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες του, μὲ τὴν ἐξάσκηση τῶν ἀρχέγονων δυνάμεών του, σὲ συνεργασία μ' ἕνα μεγαλύτερο ἢ μικρότερο ἀριθμὸ συνεργατῶν. Οἱ ἐπιθυμίες του ἔχουν γίνει ἀνάγκες. Καὶ ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας γεννήθηκε ἀπ' τὴ μεθοδικὴ χρησιμοποίηση τῆς φύσης ἀπ' τὸν ἄνθρωπο, γιὰ λογαριασμὸ του. Ἐπομένως, ὅπως ἐξελίχθηκε τώρα, ὁ ἄνθρωπος δὲ θὰ μπορούσε νὰ ζήσει χωριστὰ ἀπ' τοὺς συνανθρώπους του, δίχως νὰ ξαναπέσει σὲ μιὰ ζωώδη κατάσταση. Διαμέσου τοῦ ἐκλεπτυσμοῦ τῆς αἰσθαντικότητος, μὲ τὸν πολλαπλασιασμὸ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ διαμέσου τῆς συνήθειας, ποὺ ἐπισφράγισε τὸ εἶδος μὲ κληρονομικὴ μεταβίβαση χιλιάδων χρόνων, αὐτὴ ἡ ἀνάγκη γιὰ κοινωνικὴ ζωὴ, αὐτὴ ἡ ἀνταλλαγὴ σκέψεων καὶ στοργῆς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, ἔγινε ἀπαραίτητη γιὰ τὸν ὄργανισμὸ μας. Μεταμορφώθηκε σὲ συμπάθεια, φιλία καὶ ἀγάπη καὶ ἐπιδιώκει ἀνεξάρτητα ἀπ' τὰ ὕλικά πλεονεκτήματα ποὺ ἐξασφαλίζει ἡ ἔνωση. Τόσο πολὺ ἰσχύει αὐτό, ὥστε ὁ ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζει συχνὰ κάθε λογῆς θάσανα καὶ ἀκόμα καὶ τὸ θάνατο, γιὰ τὴν ἱκανοποίηση αὐτῶν τῶν αἰσθημάτων.

Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπιβίωση ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, ἀποδόθηκε ἕνας ὀλότελα διαφορετικὸς χαρακτήρας, ἀπὸ ἐκείνον ποὺ ἔχει ἡ διαμάχη μεταξὺ τῶν κατώτερων ζώων, ἐξαιτίας τῶν τεράστιων πλεονεκτημάτων ποὺ προσφέρει στὸν

άνθρωπο ή ένωση, τών δυνατοτήτων του να ένωθει μ' ένα όλόένα αυξανόμενο αριθμό ατόμων και να υπεισέρθει σε όλόένα και πιό στενές και πολύπλοκες σχέσεις, ως ότου φθάσει στην ένωση με όλη την ανθρωπότητα και τέλος, πιό πολύ απ' όλα ίσως, απ' την ικανότητά του να παράγει, εργαζόμενος σε συνεργασία με άλλους, περισσότερα απ' όσα χρειάζεται για να ζήσει. Είναι φανερό ότι αυτές οι αίτιες, μαζί με τά αισθήματα στοργής που πηγάζουν απ' αυτές, θα πρέπει να δίνουν έναν ιδιαίτερο χαρακτήρα στην πάλη για την επιβίωση ανάμεσα στα ανθρώπινα όντα.

Παρόλο που οι έρευρες σύγχρονων φυσιογνωστών μας φέρνουν καθημερινά νέες αποδείξεις, πώς ή συνεργασία έχει παίξει και εξακολουθεί να παίζει, τον πιό σημαντικό ίσως ρόλο στην ανάπτυξη του οργανικού κόσμου, ή διαφορά ανάμεσα στην ανθρώπινη πάλη για επιβίωση και σ' εκείνη τών κατώτερων ζώων είναι τρομακτική. Στην πραγματικότητα είναι ανάλογη με την απόσταση που χωρίζει τον άνθρωπο απ' τά άλλα ζώα. Κι αυτό επαληθεύτηκε παρόλα αυτά απ' αυτή τή θεωρία του Χάξλεϋ, που ή αστική τάξη έχει εξαντλήσει ολότελα, μη ύποπτευόμενη τó βαθμό στον οποίο ή αμοιβαία συνεργασία έχει βοηθήσει την ανάπτυξη τών κατώτερων ζώων.

Τά κατώτερα ζώα πολεμούν είτε άτομικά, ή, πιό συχνά, σε μικρές μόνιμες ή προσωρινές ομάδες ενάντια σ' ολόκληρη τή φύση, συμπεριλαμβανομένων σ' αυτή και άλλων ζώων του δικού τους είδους. Μερικά απ' τά πιό κοινωνικά ζώα, όπως τά μυρμηγκια, οι μέλισσες κλπ. ένώνονται μαζί στην ίδια μυρμηγκοφωλιά ή κυψέλη, αλλά βρίσκονται σε πόλεμο ή παραμένουν αδιάφορα, απέναντι σε άλλες κοινότητες του δικού τους είδους. Η ανθρώπινη πάλη με τή φύση, αντίθετα, τείνει πάντα να διευρύνει την ένωση τών ανθρώπων, να ένοποιεί τά συμφέροντά τους και ν' αναπτύσσει τά αισθήματα στοργής κάθε ατόμου προς όλα τά άλλα, έτσι ώστε ένωμένα να μπορούν να κυριαρχήσουν πάνω στους κινδύνους τής έξωτερικής φύσης, με την ανθρωπότητα και υπέρ αυτής.

Κάθε αγώνας που κατευθύνεται προς την απόκτηση πλεο-

νεκτημάτων, ανεξάρτητα απ' τούς άλλους ανθρώπους και σε αντίθεση μ' αυτούς, έρχεται σε αντίφαση με την κοινωνική φύση του σύγχρονου ανθρώπου και τείνει να την οδηγήσει πίσω σε μιá πιό ζωώδη κατάσταση.

Η ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ, δηλαδή, ή άρμονία τών συμφερόντων και τών αισθημάτων, ή συμμετοχή του καθένα στο καλό όλων, κι όλων στο καλό του καθένα, είναι ή μόνη κατάσταση στην όποία ο άνθρωπος μπορεί να 'ναι πιστός απέναντι στη φύση του και να φθάνει στην ανώτερη ανάπτυξη κι ευτυχία. Αυτός είναι ο σκοπός προς τον όποιο τείνει ή ανθρώπινη ανάπτυξη. Είναι ο μόνος μεγάλος κανόνας, που είναι ικανός να συμβιβάσει όλους τούς τωρινούς ανταγωνισμούς στην κοινωνία, που θα ήταν διαφορετικά άσυμβίβαστοι. Κάνει την έλευθερία του καθένα να βρει όχι τά όριά της, αλλά τó συμπλήρωμά της, την απαραίτητη προϋπόθεση τής συνεχούς ύπαρξής της — στην έλευθερία όλων.

«Κανένας άνθρωπος», λέει ο Μιχαήλ Μπακούνιν, «δέν μπορεί ν' αναγνωρίσει τή δική του ανθρώπινη αξία ή να πραγματοποιήσει συνακόλουθα την πλήρη του ανάπτυξη, αν δέν αναγνωρίσει την αξία τών συνανθρώπων του και, σε συνεργασία μ' αυτούς, δέν πραγματοποιήσει τή δική του ανάπτυξη διαμέσου αυτών. Κανένας άνθρωπος δέν μπορεί να χειραφετηθεί, αν δέ χειραφετεί ταυτόχρονα εκείνους που βρίσκονται γύρω του. Η έλευθερία μου είναι ή έλευθερία όλων, γιατί δέν είμαι πραγματικά έλεύθερος — έλεύθερος όχι μόνο στη σκέψη αλλά και στην πράξη — αν ή έλευθερία μου και τó δικαίωμά μου δέ βρίσκουν την επιβεβαίωση και την επικύρωσή τους στην έλευθερία και τó δικαίωμα όλων τών ανθρώπων, που είναι ίσοι με μένα.

Μ' ενδιαφέρει πολύ τί είναι όλοι οι άλλοι άνθρωποι, γιατί όσο ανεξάρτητος κι αν μπορεί να φαίνομαι, ή μπορεί να πιστεύω πώς είμαι, χάρη στην κοινωνική μου θέση, είτε είμαι Πάπας, Τσάρος, Αυτοκράτορας, ή Πρωθυπουργός, είμαι πάντα τó προΐν εκείνων που είναι οι κατώτεροι ανάμεσα στους ανθρώπους. "Αν αυτοί είναι άδαιεις, έξαθλιωμένοι ή υποδουλωμένοι, ή ύπαρξή μου

περιορίζεται απ' τήν άγνοια, τήν έξαθλίωση ή τήν ύποδούλωσή τους. Έγώ, παρόλο πού είμαι έξυπνος και φωτισμένος άνθρωπος, αποδρακύνομαι απ' τήν ήλιθιότητά τους· παρόλο πού είμαι γενναίος, ύποδουλώνομαι απ' τήν ύποδούλωσή τους· παρόλο πού είμαι πλούσιος, τρέμω μπροστά στη φτώχεια τους· παρόλο πού είμαι προνομιούχος, χλωμιάζω στη σκέψη τής πιθανής δικαιοσύνης γι' αυτούς. Έγώ, πού επιθυμώ νά είμαι έλεύθερος, δέν μπορώ νά είμαι, γιατί υπάρχουν γύρω μου άνθρωποι πού δέν επιθυμούν άκόμα τήν έλευθερία και τό ότι δέν τήν επιθυμούν, γίνεται, παρά τή θέλησή μου, τό όργανο τής καταπίεσής μου».

Η άλληλεγγύη τότε άποτελεί τήν κατάσταση στην όποια ό άνθρωπος πετυχαίνει τόν άνώτερο βαθμό ασφάλειας κι ευημερίας. Έπομένως, ό ίδιος ό έγωϊσμός, ή αποκλειστική επιδίωξη τών άτομικών συμφερόντων, ώθει τόν άνθρωπο και τήν ανθρώπινη κοινωνία πρós τήν κατεύθυνση τής άλληλεγγύης. "Η μάλλον ό έγωϊσμός κι ό άλτρουϊσμός (ή επιδίωξη τών συμφερόντων τών άλλων) ένώνονται σ' αυτό τό αίσθημα, καθώς τό συμφέρον τοῦ ατόμου ταυτίζεται μέ τά συμφέροντα τής κοινωνίας.

Ό άνθρωπος, όμως, δέν μπορούσε νά περάσει άμέσως απ' τή ζωώδη κατάσταση στην ανθρωπότητα· απ' τήν ώμη διαμάχη μεταξύ τών ανθρώπων, στό συλογικό άγώνα όλων τών ανθρώπων, ένωμένων σέ μιá άδελφότητα άλληλοδοθήειας ένάντια στην έξωτερική φύση.

Όδηγούμενος απ' τά πλεονεκτήματα πού προσφέρουν ή ένωση κι ό συνακόλουθος καταμερισμός τής έργασίας, ό άνθρωπος εξέλιχθηκε πρós τήν κατεύθυνση τής άλληλεγγύης, αλλά ή εξέλιξη του αντιμετώπισε ένα εμπόδιο πού τόν όδήγησε κι έξακολούθει νά τόν όδηγεί, μακριά απ' τό σκοπό του. Ανακάλυψε ότι μπορούσε νά υλοποιήσει τά πλεονεκτήματα τής ένωσης, τουλάχιστον ως ένα όρισμένο σημείο και για τίς υλικές και πρωτόγονες ανάγκες πού άποτελοῦσαν τότε όλες του τίς ανάγκες, υποτάσσοντας σ' αυτόν άλλους ανθρώπους, άντι νά ένωθεί μαζί τους κάτω από ίσους όρους. "Έτσι τά θηριώδη κι αντικαιωνικά

ένστικτα, πού κληρονομήθηκαν απ' τήν κτηνώδη του καταγωγή, κατέλαβαν ξανά τήν πρωτοκαθεδρία. Ανάγκασε τόν πιό αδύναμο νά δουλεύει γι' αυτόν, προτιμώντας νά έξουσιάζει μάλλον τούς συναθρώπους του παρά νά ένώνεται άδελφικά μαζί τους. Επίσης, στις περισσότερες περιπτώσεις, είναι πιθανό ό άνθρωπος έμαθε για πρώτη φορά τά πλεονεκτήματα τής ένωσης και τή βοήθεια πού μπορεί νά παρασχεθεί απ' τήν άμοιβαία ύποστήριξη, εκμεταλλευόμενος τούς κατακτημένους.

Έτσι έχει προκύψει τό ότι ή επιβεβαίωση τής ώφελιμότητας τής συνεργασίας, πού έπρεπε νά όδηγήσει στό θρίαμβο τής άλληλεγγύης σ' όλα τά ανθρώπινα μελήματα, χρησιμοποιήθηκε πρós όφελος τής άτομικής ιδιοκτησίας και τής κυβέρνησης· μέ άλλα λόγια, στην εκμετάλλευση τής έργασίας τών πολλών, για χάρη τής προνομιούχας μειοψηφίας.

Πάντοτε υπήρχε ένωση και συνεργασία, δίχως τίς όποιες θά 'ταν αδύνατη ή ανθρώπινη ζωή· αλλά υπήρξε συνεργασία πού επιδλήθηκε και ρυθμίστηκε από τούς λίγους για τό δικό τους ιδιαίτερο συμφέρον.

Απ' αυτό τό γεγονός προκύπτει μιá μεγάλη αντίφαση, απ' τήν όποια είναι γεμάτη ή ιστορία τής ανθρωπότητας. Απ' τή μιá μεριά, ανακαλύπτουμε τήν τάση για ένωση κι άδελφοποίηση, μέ σκοπό τήν κατάκτηση και τήν προσαρμογή τοῦ έξωτερικού κόσμου στις ανθρώπινες ανάγκες και για τήν ικανοποίηση τών ανθρώπινων συναισθημάτων· απ' τήν άλλη μεριά, ανακαλύπτουμε τήν τάση για διαίρεση σέ τόσο πολλές ξεχωριστές κι έχθρικές φατρίες, όσο διαφορετικές είναι οι συνθήκες ζωής. Αυτές οι φατρίες καθορίζονται, λογουχάρη, απ' τίς γεωγραφικές κι έθνολογικές συνθήκες, από διαφορές τής οικονομικής τους θέσης, από προνόμια πού αποκτήθηκαν από μερικούς και επιδιώκονταν από άλλους, ή απ' τήν άνταγή στη δυστυχία, μέ τήν πάντα ξαναεμφανιζόμενη επιθυμία για εξέγερση.

Η άρχή τοῦ ό καθένος για τόν έαυτό του, δηλαδή, τοῦ πολέμου όλων ένάντια σέ όλους, κατέληξε μέ τήν πορεία τοῦ χρό-

γου να κάνει πιο περίπλοκο, να παρασύρει και να παραλύσει, τον πόλεμο όλων ενάντια στη φύση, για το κοινό όφελος της ανθρωπίνης φυλής, ο οποίος μπορούσε να γίνει απόλυτα πετυχημένος μόνον αν η δράση διεξαγόταν με βάση την αρχή του όλοι για τον καθένα κι ο καθένας για όλους.

Μεγάλα υπήρξαν τα κακά που υπόφερε η ανθρωπότητα απ' αυτή την ανάμιξη της κυριαρχίας και της εκμετάλλευσης με την ανθρώπινη ένωση. Άλλα παρά την θάναυση καταπίεση στην οποία υποτάχθηκαν οι μάζες, τη μιζέρια, τη φαιλότητα, το εγκλημα και τον εξευτελισμό που γεννάνε η καταπίεση κι η υποδούλωση ανάμεσα στους δούλους και τ' αφεντικά τους και παρά τα μίσση, τους εξοντωτικούς πολέμους και τους ανταγωνισμούς των τεχνητά δημιουργημένων συμφερόντων, το κοινωνικό ένστικτο επιβίωσε κι ακόμα αναπτύχθηκε. Η συνεργασία, όντας πάντα η απαραίτητη προϋπόθεση για μια πετυχημένη μάχη ενάντια στην εξωτερική φύση, υπήρξε γι' αυτό το λόγο η μόνιμη αιτία της συνένωσης των ανθρώπων και συνακόλουθα της ανάπτυξης των αίσθημάτων συμπαθείας. Ακόμα κι η καταπίεση των μαζών έχει προκαλέσει την αδελφοποίηση των καταπιεζομένων. Πραγματικά, αποκλειστικά και μόνο σ' αυτό το αίσθημα αλληλεγγύης, που είναι περισσότερο ή λιγότερο συνειδητό και περισσότερο ή λιγότερο διάχυτο ανάμεσα στους καταπιεζόμενους, οφείλεται το ότι οι τελευταίοι μπόρεσαν να υπομείνουν την καταπίεση και ν' αντισταθούν στις αιτίες του θανάτου μέσα στους κόλπους τους.

Στη σημερινή εποχή, η τεράστια ανάπτυξη της παραγωγής, ή αύξηση των ανθρώπινων αναγκών, που δεν μπορούν να ικανοποιηθούν παρά μόνο με τις ένωμένες προσπάθειες ενός μεγάλου αριθμού ανθρώπων σε όλες τις χώρες, ή επέκταση των μέσων επικοινωνίας, των ταξιδιωτικών συνηθειών, της επιστήμης, της λογοτεχνίας, του εμπορίου, ακόμα και του ίδιου του πολέμου — όλα αυτά έχουν μετατρέψει την ανθρωπότητα κι εξακολουθούν να τη μετατρέπουν σ' ένα σύνθετο σώμα, κάθε τμήμα του οποίου είναι στενά συνυφασμένο με τα άλλα και μπορεί να βρει την ικα-

νοποίηση και την ελευθερία του μόνον με την ανάπτυξη κι υγεία όλων των άλλων τμημάτων που σχηματίζουν το σύνολο.

Ο κάτοικος της Νεάπολης ενδιαφέρεται εξίσου για την βελτίωση των συνθηκών υγιεινής των ανθρώπων που ζούνε στις δ-χθες του Γάγκη, απ' όπου του έρχεται ή χολέρα, όσο και για τη βελτίωση του αποχετευτικού συστήματος της ίδιας του της πόλης. Η εϋημερία, ή ελευθερία ή ή τύχη του θουνήσιου, που ζει χαμένος ανάμεσα στους κατακόρυφους γκρεμούς των Απεννίνων, δεν εξαρτάται μόνον απ' την κατάσταση της εϋημερίας ή ακόμα κι απ' την εξαθλίωση μέσα στην οποία ζούνε οι κάτοικοι του χωριού του ή ακόμα απ' τη γενικότερη κατάσταση του Ιταλικού λαού, αλλά επίσης κι απ' την κατάσταση των εργατών στην Αμερική ή στην Αυστραλία, απ' την ανακάλυψη ενός Σουηδού επιστήμονα, απ' τις ήθικες κι υλικές συνθήκες των Κινέζων, απ' τον πόλεμο ή την ειρήνη στην Αφρική, κοντολογής, εξαρτάται απ' όλες τις μεγάλες και μικρές περιστάσεις που επηρεάζουν την ανθρώπινη ζωή σ' οποιοδήποτε σημείο του κόσμου.

Στη σημερινή κατάσταση της κοινωνίας, ή μεγάλη αλληλεγγύη, που ένώνει όλους τους ανθρώπους, είναι σε μεγάλο βαθμό ασυνείδητη, αφού ξεπροβάλει αυθόρμητα μέσα απ' την διένεξη ιδιαίτερων συμφερόντων, ενώ οι άνθρωποι ασχολούνται λίγο ή καθόλου με τα γενικά συμφέροντα. Κι αυτό αποτελεί την πιο κατάφωρη απόδειξη πως ή αλληλεγγύη είναι ο φυσικός νόμος της ανθρωπίνης ζωής, που επιβάλλεται, παρά την υπαρξη οποιουδήποτε εμποδίου, ακόμα κι εκείνων που δημιουργούνται τεχνητά απ' την κοινωνία με τη σημερινή της σύνθεση.

Απ' την άλλη μεριά, οι καταπιεζόμενες μάζες, που ποτέ δεν παραδόθηκαν ολοκληρωτικά στην καταπίεση και την εξαθλίωση και που καθημερινά, όλο και πιο πολύ, φαίνονται να κατέχονται από πάθος για τη δικαιοσύνη, ελευθερία κι εϋημερία, αρχίζουν να καταλαβαίνουν ότι μπορούν να χειραφετηθούν μόνον αν ένωθούν αλληλέγγυα με όλους τους καταπιεζόμενους κι εκμεταλλεζόμενους όλου του κόσμου. Και καταλαβαίνουν επίσης ή-

τι ή αναπόσπαστη προϋπόθεση τής χειραφέτησής τους είναι ή κατοχή τών παραγωγικών μέσων, τής γής και τών εργαλείων τής εργασίας, πού συνεπάγεται τήν κατάργηση τής ατομικής ιδιοκτησίας. Η επιστήμη κι ή παρατήρηση τών κοινωνικών φαινομένων δείχνουν ότι αυτή ή κατάργηση θα ήταν, τελικά, φοβερά ωφέλιμη ακόμα και για τις προνομιούχες τάξεις, αρκεί μόνο να μπορούσαν να κάνουν τον εαυτό τους ν' απαρηγηθεί το πνεύμα τής κυριαρχίας και να συμφωνούσαν να εργαστούν μαζί με όλους τους συνανθρώπους τους για τον κοινό σκοπό.

Τώρα, μπορούν οι καταπιεζόμενες μάζες ν' άρνηθούν να εργαστούν μια μέρα για τους καταπιεστές τους; Μπορούν να πάρουν τήν κατοχή τής γής και τών εργαλείων τής εργασίας και να τα χρησιμοποιήσουν προς όφελος όλων όσων εργάζονται; Μπορούν να μνή ύποταχθούν πια στην κυριαρχία είτε τής ώμης βίας, ή τού οικονομικού προνόμιου; Μπορούν ν' αναπτυχθούν ανάμεσα στους ανθρώπους και να δώσουν ένα τέλος στη διαμάχη ανάμεσα στα έθνη, το πνεύμα τής ανθρώπινης συντροφικότητας και το αίσθημα τής ανθρώπινης αλληλεγγύης, ενισχυμένα από κοινά συμφέροντα; Τι περιθώρια τότε θα έμεναν για τήν ύπαρξη μιας κυβέρνησης;

Όταν καταργείται ή ατομική ιδιοκτησία, ή κυβέρνηση, πού αποτελεί τον υπερασπιστή της, πρέπει να εξαφανιστεί. Έτσι κι επιδιώσει, θα έτεινε συνεχώς ν' ανοικοδομεί, κάτω απ' τή μια μορφή ή τήν άλλη, μια προνομιούχα και καταπιεστική τάξη.

Άλλά ή κατάργηση τής κυβέρνησης δε σημαίνει το τέλος τής ανθρώπινης ένωσης. Θα επέφερε το αντίθετο, γιατί ή συνεργασία πού σήμερα επιβάλεται και κατευθύνεται προς όφελος τών λίγων, θα 'ταν ελεύθερη κι έθελοντική, κατευθυνόμενη προς όφελος τών πολλών. Έπομένως θα γινόταν πια έντατική κι αποτελεσματική.

Το κοινωνικό ένστικτο και το αίσθημα αλληλεγγύης θ' αναπτύσσονταν στον άνωτατο βαθμό και κάθε άτομο θα έκανε ό,τι μπορούσε για το καλό τών άλλων, τόσο για τήν ικανοποίηση τών

δικών του καλά έννοουμένων συμφερόντων, όσο και για τήν ικανοποίηση τών αισθημάτων συμπαθείας του.

Άπό τήν ελεύθερη ένωση όλων, θα γεννιόταν μια κοινωνική οργάνωση, διαμέσου τής αθόρμητης ομαδοποίησης τών ανθρώπων, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις συμπάθειές τους, από το κατώτερο στο άνωτερο, απ' το άπλο στο σύνθετο, ξεκινώντας απ' το πιο άμεσα για να καταλήξει στα πιο άπώτερα και γενικότερα συμφέροντα. Η οργάνωση θα είχε σα σκοπό της το μεγαλύτερο καλό και τήν πιο πλήρη ελευθερία όλων· θα κάλυπτε όλη τήν ανθρωπότητα σε μια κοινή αδελφότητα και θα τροποποιούνταν και θα βελτιώνονταν, καθώς θα τροποποιούνταν και θα άλλαζαν οι συνθήκες, σύμφωνα με τα διδάγματα τής εμπειρίας.

Αυτή ή κοινωνία τών ελεύθερων ανθρώπων, αυτή ή κοινωνία τών φίλων θα ήταν ή Άναρχία.

3

Ός τώρα έχουμε εξετάσει τήν κυβέρνηση όπως είναι κι όπως αναγκαστικά πρέπει να είναι σε μια κοινωνία πού θεμελιώνεται πάνω στο πρόνομο, στην εκμετάλλευση και στην καταπίεση ανθρώπου από άνθρωπο, πάνω στον ανταγωνισμό τών συμφερόντων και στην κοινωνική διαμάχη, κοντολογής, πάνω στην ατομική ιδιοκτησία.

Έχουμε δει πώς αυτή ή κατάσταση ανταγωνισμού, απέχοντας πολύ απ' το ν' αποτελεί μια απαραίτητη προϋπόθεση τής ανθρώπινης ζωής, είναι αντίθετη με τα συμφέροντα του ατόμου και του ανθρώπινου είδους γενικότερα. Έχουμε παρατηρήσει πώς ή συνεργασία, ή αλληλεγγύη τών συμφερόντων, είναι ο νόμος τής ανθρώπινης προόδου κι έχουμε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι, με τήν κατάργηση τής ατομικής ιδιοκτησίας και τον τερματισμό κάθε κυριαρχίας ανθρώπου πάνω σε άνθρωπο, δε θα υπήρχε κανένας λόγος πού να δικαιολογεί τήν ύπαρξη τής κυβέρνησης — επομένως θα πρέπει να καταργηθεί.

Ἄλλα μπορεί νὰ προβληθεῖ ἡ ἀντίρρηση πῶς, ἂν ἐπρόκειτο ν' ἀλλάξει ἡ ἀρχὴ πάνω στὴν ὁποία βασίζεται τῶρα ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωση κι ἡ ἀλληλεγγύη ν' ἀντικαταστήσει τὸν ἀνταγωνισμό, ἡ συλλογικὴ ἰδιοκτησία τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, θὰ ἄλλαξε ἐπίσης κι ἡ φύση τῆς κυβέρνησης. Ἄντι νὰ εἶναι ὁ ὑπερασπιστὴς κι ἐκπρόσωπος τῶν συμφερόντων μιᾶς τάξης, θὰ γινόταν, ἂν δὲν ὑπῆρχαν πιά τάξεις, ἐκπρόσωπος ὅλης τῆς κοινωνίας. Ἡ ἀποστολὴ τῆς θὰ ἴταν νὰ ἐξασφαλίζει καὶ νὰ ρυθμίζει τὴν κοινωνικὴ συνεργασία γιὰ τὸ συμφέρον ὅλων καὶ νὰ ἐκπληρώνει δημόσιες ὑπηρεσίες γενικῆς ὠφέλειας. Θὰ ὑπεράσπιζε τὴν κοινωνία ἐναντία σὲ πιθανὰς ἀπόπειρες ἐπανεγκαθίδρυσης τοῦ προνόμιου καὶ θὰ ἐμπόδιζε ἢ θὰ κατέπνιγε ὅλες τὶς ἐπιθέσεις, ὁποιοῦδήποτε τυχοῦν ἀπειλοῦσε τὴ ζωὴ, εὐημερία ἢ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου.

Ἐπάρχουν στὴν κοινωνία ὀρισμένα πολὺ σημαντικὰ ζητήματα, πού ἀπαιτοῦν πάρα πολὺ, συνεχὴ, τακτικὴ προσοχὴ γιὰ ν' ἀφεθοῦν στὴν ἐθελοντικὴ διαχείριση τῶν ἀτόμων, δίχως νὰ προκύψει ὁ κίνδυνος νὰ θυτιστοῦν τὰ πάντα στὴν ἀταξία.

Ἄν δὲν ὑπῆρχε κυβέρνηση, ποῖός θὰ ὀργάνωνε τὴν συγκέντρωση καὶ τὴ διανομὴ τῶν προμηθειῶν; Ποῖός θὰ ρύθμιζε τὰ ζητήματα πού ἀφοροῦν τὴ δημόσια υἰγεία, τὶς ταχυδρομικὲς ὑπηρεσίες κλπ.; Ποῖός θὰ διεύθυνε τὴ δημόσια ἐκπαίδευση; Ποῖός θὰ ἀναλάμβανε αὐτὲς τὶς μεγάλες ἐργασίες τῆς ἐξερεύνησης, βελτίωσης σὲ μεγάλη κλίμακα, τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας κλπ. πού μεταμορφώνουν τὸ πρόσωπο τῆς γῆς καὶ μεγαλώνουν στὸ ἑκατονταπλάσιο τὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου;

Ποῖός θὰ ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴ συντήρηση καὶ τὴν αὔξηση τοῦ κεφαλαίου, πού θὰ μπορούσε νὰ μεταβιβαστῆι στους ἀπογόνους ἐμπλουτισμένο καὶ βελτιωμένο;

Ποῖός θὰ ἐμπόδιζε τὴν καταστροφὴ τῶν δασῶν ἢ τὴν παράλογη ἐκμετάλλευση κι ἀπογύμνωση τῆς γῆς;

Ποῖός θὰ ὑπῆρχε γιὰ νὰ ἐμποδίσει καὶ νὰ καταστείλει τὰ ἐγκλήματα, δηλαδή, τὶς ἀντικοινωνικὲς πράξεις;

Τί θὰ γινόταν μ' ἐκείνους πού, παραβλέποντας τὸ νόμο τῆς

ἀλληλεγγύης, δὲ θὰ δούλευαν; Ἡ μ' ἐκείνους πού πιθανὸν νὰ μετέδιδαν μιὰ μολυσματικὴ ἀσθένεια σὲ μιὰ χώρα, ἀρνούμενοι νὰ ὑπακούσουν στὴ ρύθμιση τῆς υἰγιεινῆς ἀπ' τὴν ἐπιστήμη; Ἡ, ξανά, τί μπορούσε νὰ γίνῃ μ' ἐκείνους πού, εἴτε ἦταν παράφρονες εἴτε ὄχι, πιθανὸν νὰ πυρπολοῦσαν τὴ συγκομιδὴ, νὰ πλήγωναν παιδιὰ ἢ νὰ ἐκμεταλλεύονταν καὶ νὰ ἐπωφελοῦνταν ἀπ' τοὺς ἀδύναμους;

Τὸ νὰ καταστραφεῖ ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ νὰ καταργηθεῖ ἡ τωρινὴ κυβέρνηση, δίχως νὰ ἐπανασταθεῖ μιὰ κυβέρνηση πού θὰ ὀργάνωνε τὴ συλλογικὴ ζωὴ καὶ θὰ ἐξασφάλιζε τὴν κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη, δὲ σημαίνει ὅτι καταστράφηκε τὸ προνόμιο κι ὅτι ἤρθε ἡ εἰρήνη κι ἡ εὐημερία πάνω στὴ γῆ. Σημαίνει τὴν καταστροφὴ κάθε κοινωνικοῦ δεσμοῦ, τὴν ἐγκατάλειψη τῆς ἀνθρωπότητας ὥστε νὰ ξαναθυπιστεῖ στὴ βαρβαρότητα, τὴν ἐπανεμφάνιση τῆς βασιλείας τοῦ «ὁ καθένας γιὰ τὸν ἑαυτό του», πού θὰ κατοχύρωνε ξανά τὸ θρίαμβο, πρῶτα, τῆς ὤμης βίας καί, ὕστερα, τοῦ οἰκονομικοῦ προνόμιου.

Τέτοιες εἶναι οἱ ἀντιρρήσεις πού προβάλλονται ἀπ' τοὺς ἐξουσιαστές, ἀκόμα κι ἀπὸ σοσιαλιστές, πού ἐπιθυμοῦν νὰ καταργήσουν τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ τὴν ταξικὴ κυβέρνηση πού θεμελιώθηκε πάνω στὸ σύστημα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας.

Ἀπαντοῦμε:

Ἀρχικά, δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι μὲ μιὰ ἀλλαγὴ τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, θ' ἄλλαξε ἐπίσης κι ἡ φύση τῆς κυβέρνησης καὶ τῶν λειτουργιῶν τῆς. Ὅργανα καὶ λειτουργίες εἶναι ἀναπόσπαστοι ὅροι. Ἀφαίρεσε ἀπὸ ἓνα ὄργανο τὴ λειτουργία του κι εἴτε τὸ ὄργανο θὰ πεθάνῃ ἢ ἡ λειτουργία του θ' ἀποκατασταθεῖ. Φτιάξε ἓνα στρατὸ σὲ μιὰ χώρα, πού νὰ μὴ δικαιολογεῖται ἢ ὑπαρξὴ του ἢ πού δὲν ὑπάρχει φόβος γιὰ ἐξωτερικὸ πόλεμο κι αὐτὸς ὁ στρατὸς θὰ προκαλέσει πόλεμο, ἢ ἂν δὲν κατορθώσει νὰ τὸ κάνει θὰ διαλυθεῖ. Μιὰ ἀστυνομικὴ δύναμη, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἐγκλήματα γιὰ ν' ἀνακαλυφθοῦν κι ἐγκληματίες γιὰ νὰ συλληφθοῦν, θὰ προκαλέσει ἢ θὰ ἐπινοήσῃ ἐγκλήματα ἢ θὰ πάφῃ νὰ ὑπάρχει.

Στή Γαλλία υπήρχε ἐδῶ κι αἰῶνες ἕνα ἴδρυμα, πού υπάγε-
ται τώρα στή διαχείριση τῶν δασῶν, γιά τήν ἐξολόθρευση τῶν
λύκων κι ἄλλων ἄγριων ζώων. Κανείς δέ θά ἐκπλαγεί μαθαίνον-
τας ὅτι, χάρη ἀκριβῶς σ' αὐτό τὸ ἴδρυμα, ἐξακολουθοῦν νά υπάρ-
χουν λύκοι στή Γαλλία κι ὅτι, σέ ὀρισμένες ἐποχές, προκαλοῦν
μεγάλη ζημιά. Τὸ κοινὸ δίνει λίγη προσοχὴ στοὺς λύκους, γιὰτὶ
ὕπάρχουν διορισμένοι κυβερνητικοὶ υπάλληλοι, τῶν ὁποίων τὸ
καθῆκον εἶναι νά σκέπτονται γι' αὐτούς. Κι οἱ υπάλληλοι αὐτοὶ
ὄντως τοὺς κυνηγᾶνε, ἀλλὰ μ' ἕναν ἐξυπνο τρόπο, ἀφήνοντας ἄ-
θικτες τίς φύλιές τους κι ἀφήνοντας χρόνο γιά τήν ἀναπαραγω-
γὴ, ἔτσι ὥστε νά μὴν υπάρξει κίνδυνος νά καταστραφεῖ ὀλότελα
ἕνα τόσο ἐνδιαφέρον εἶδος. Οἱ Γάλλοι χωρικοὶ τρέφουν ὄντως πο-
λὺ λίγη ἐμπιστοσύνη σ' αὐτούς τοὺς κυβερνητικοὺς κυνηγοὺς λύ-
κων και τοὺς θεωροῦν μᾶλλον σάν υπερασπιστὲς τῶν λύκων. Καί,
φυσικά, τί θά ἔκαναν αὐτοὶ οἱ κυβερνητικοὶ υπάλληλοι ἂν δὲν ὑ-
πῆρχαν πιὰ λύκοι γιά νά ἐξολοθρευτοῦν;

Μιά κυβέρνησις, δηλαδὴ, ἕνας ἀριθμὸς προσώπων πού εἶναι
ἐντεταλμένος γιά νά κάνει τοὺς νόμους κι ἐξουσιοδοτημένος νά
ἐκμεταλλεῖται τίς συλλογικὲς δυνάμεις τῆς κοινωνίας γιά νά κά-
νει κάθε ἄτομο νά σέβεται αὐτοὺς τοὺς νόμους, συνθέτει ἤδη μιὰ
τάξη προνομίου και διαχωρισμένη ἀπ' τὴν ὑπόλοιπη κοινότη-
τα. Μιά τέτοια τάξη, ὅπως κάθε ἐκλεγμένο σῶμα, θά ἐπιδιώκει
ἐνστικτώδεια νά μεγαλώσει τὴ δύναμή της, νά ἐπιβάλλει τίς τά-
σεις της και νά κάνει κυρίαρχα τὰ συμφέροντά της. Τοποθετημέ-
νη σέ προνομίου θέση, ἡ κυβέρνησις βρίσκεται πάντα σέ ἀντα-
γωνισμό μὲ τίς μάξες, τῶν ὁποίων καταβροχθίζει τὴ δύναμη.

Ἐπιπλέον, μιὰ κυβέρνησις, ἀκόμα κι ἂν εἶχε τίς καλύτερες
προθέσεις, δέ θά μπορούσε ποτὲ νά ἱκανοποιήσει ὅλους, ἀκόμα κι
ἂν κατόρθωνε νά ἱκανοποιήσει μερικούς. Θά πρέπει ἐπομένως νά
υπερασπίζει τὸν ἑαυτὸ της ἐναντία στοὺς δυσαρεστημένους και
γι' αὐτὸ τὸ λόγο θά πρέπει νά συμμαχεῖ μὲ τὸ ἱκανοποιημένο μέ-
ρος τῆς κοινότητος, προκειμένου νά ἔχει τὴν ἀπαραίτητη ὑπο-
στήριξη. Καί μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θά ἐμφανιστεῖ ξανά μιὰ προνο-

μιούχα τάξη, πού δὲν μπορεῖ νά βοηθήσει σέ τίποτα ἀλλὰ μόνο ν'
ἀναπτυχθεῖ σέ σύμπραξη μὲ τὴν κυβέρνησις. Αὐτὴ ἡ τάξη, ἀκόμα
κι ἂν δὲν μπορούσε νά ξαναπάρει τὴν κατοχὴ τῆς γῆς, θά μονο-
πωλοῦσε ὅπωςδήποτε τίς πιὸ εὐνοϊκὲς καταστάσεις και τελικὰ δέ
θά 'ταν λιγότερο καταπιεστικὴ, ἢ ἕνα μικρότερο ὄργανο ἐκμετάλ-
λευσης ἀπ' ὅτι ἡ καπιταλιστικὴ τάξη.

Οἱ κυβερνήτες, συνηθισμένοι νά διατάζουν, δέ θά ἐπιθυ-
μοῦσαν ποτὲ ν' ἀναμιχθοῦν μὲ τὸ ἀνόνομο πλῆθος. Ἄν δέ μπο-
ροῦσαν νά διατηρήσουν στὰ χέρια τους τὴν ἐξουσία, θά ἐξασφά-
λιζαν τουλάχιστον προνομιοῦχες θέσεις γιά τὴν ἐποχὴ πού θ' ἀ-
ποσύρονταν ἀπ' τὸ ἀξίωμα τους. Θά χρησιμοποιοῦσαν ὅλα τὰ μέ-
σα πού διέθεταν γιά νά ἐκλεγοῦν οἱ φίλοι τους σὰ διάδοχοί τους,
οἱ ὁποῖοι μὲ τὴ σειρά τους θά ὑποστηρίζονταν και θά προστατεύ-
ονταν ἀπ' τοὺς προκατόχους τους. Κι ἔτσι ἡ κυβέρνησις θά περ-
νοῦσε και θά ξαναπερνοῦσε στὰ ἴδια χέρια κι ἡ δημοκρατία, δη-
λαδὴ, ἡ κυβέρνησις ὀλόκληρου τοῦ λαοῦ, θά κατέληγε, ὅπως ἔχει
γίνει πάντα, νά γίνει μιὰ ὀλιγαρχία, ἢ ἡ κυβέρνησις τῶν λίγων,
ἢ κυβέρνησις μιᾶς τάξης.

Κι αὐτὴ ἡ πανίσχυρη, καταπιεστικὴ, ὀλοκληρωτικὰ ἀφο-
μοιωτικὴ ὀλιγαρχία, θά εἶχε πάντα στή φροντίδα και στή διάθεσὴ
της κάθε σταλιά τοῦ κοινωνικοῦ κεφαλαίου, ὅλες τίς δημόσιες ὑ-
πηρεσίες, ἀπ' τὴν παραγωγὴ και τὴ διανομὴ τῶν ἀγαθῶν ὡς τὴ
βιομηχανικὴ παραγωγὴ τῶν σπέρτων, ἀπ' τὸν ἔλεγχο τοῦ πανεπι-
στήμιου ὡς τὸν ἔλεγχο τοῦ μουζικιοῦ χώλου.

Ἄλλὰ ἂς υποθέσουμε ἀκόμα ὅτι ἡ κυβέρνησις δὲν ἀποτελεῖ
ἀναγκαστικὰ μιὰ προνομίου τάξη κι ὅτι μπορούσε νά υπάρξει,
δίχως νά σχηματίζει γύρω της μιὰ νέα προνομίου τάξη. Ἄς
φανταστοῦμε ὅτι μπορούσε νά παραμείνει ἀληθινὰ ἀντιπροσωπευ-
τικὴ, ὁ ὀληρέτης — ἂν θέλετε — ὀλόκληρης τῆς κοινωνίας. Μὲ
τί ἰδιαίτερα και μὲ ποιὸ τρόπο θά μεγάλωνε αὐτὸ τὴ δύναμη, τὴν
ἐξυπνάδα, τὸ πνεῦμα ἀλληλεγγύης, τὴ φροντίδα τῆς γενικῆς εὐη-
μερίας, τωρινῆς και μελλοντικῆς, πού υπῆρχε σέ ὀποιαδήποτε δο-
σιμένη χρονικὴ στιγμή σέ μιὰ δοσιμένη κοινωνία;

Ίσχύει πάντα ή παλιά ιστορία του ανθρώπου με τα ένωμένα πόδια που, έχοντας καταφέρει να ζει παρόλα τα δεσμά του, πιστεύει ότι ζει χάρη σ' αυτά. Είμαστε συνηθισμένοι να ζούμε κάτω από μια κυβέρνηση, που χρησιμοποιεί όλη την ενέργεια, την έξυπνάδα και τη θέληση, που μπορεί να τις κατευθύνει στους δικούς της στόχους, αλλά και που έγκλωβίζει, παραλύει και καταστέλει εκείνους που είναι άχρηστοι ή έχθρικοί απέναντί της. Και φανταζόμαστε πως ό,τι γίνεται στην κοινωνία γίνεται χάρη στην κυβέρνηση κι ότι δίχως αυτή δε θα υπήρχε ούτε ενέργεια, κι έξυπνάδα, ούτε καλή θέληση στην κοινωνία. Έτσι συμβαίνει (όπως έχουμε ήδη πει), ο ιδιοκτήτης, που έχει ιδιοποιηθεί τη γη, να την καλλιεργήσει για λογαριασμό του, αφήνοντας στο δουλευταί τα άμεσως απαραίτητα για τη συντήρησή του και για τα όποια μπορεί και θα συνεχίσει να δουλεύει, ενώ πιστεύει ότι δε θα μπορούσε να ζήσει δίχως το άφεντικό του, λες κι ο τελευταίος ήταν εκείνος που δημιούργησε τον κόσμο και τις φυσικές δυνάμεις.

Τί μπορεί να προσθέσει ή ίδια ή κυβέρνηση στις ήθικες κι υλικές δυνάμεις που υπάρχουν σε μια κοινωνία, εκτός αν είναι ο Θεός της Βίβλου, που δημιούργησε τον κόσμο απ' το μηδέν;

Όπως δε δημιουργείται τίποτα στο λεγόμενο υλικό κόσμο, έτσι δεν μπορεί να δημιουργηθεί τίποτα και σ' αυτή την πιο πολύπλοκη μορφή του υλικού κόσμου, που αποτελεί τον κοινωνικό κόσμο. Επομένως οι κυβερνήτες δεν μπορούν να προσθέσουν καμιά άλλη δύναμη εκτός από κείνη που υπάρχει ήδη στην κοινωνία και πραγματικά αυτό δεν μπορεί να γίνει με κανένα μέσο, γιατί μεγάλο μέρος της δύναμης παραλύει αναγκαστικά και καταστρέφεται από τις κυβερνητικές μεθόδους δράσης, ενώ, ξανά, ακόμα μεγαλύτερο σπαταλιέται στη σύγκρουση με επαναστατικά στοιχεία, που είναι αναπόφευκτα μεγάλη σ' ένα τέτοιο τεχνητό μηχανισμό. Όπου οι κυβερνήτες δημιουργούνε κάτι οι ίδιοι, το κάνουν αυτό σαν άτομα κι όχι σαν κυβερνήτες. Κι απ' αυτό το ποσοστό δύναμης, τόσον υλικής όσο κι ήθικης, που παραμένει στη διάθεση της κυβέρνησης, μόνο ένα απειροελάχιστο μέρος πετυχαί-

νει ένα σκοπό, που είναι πραγματικά ωφέλιμος για την κοινωνία. Το υπόλοιπο, είτε αναλώνεται άμεσα στην ενεργητική καταστολή της επαναστατικής αντίθεσης, ή, διαφορετικά, παρεκκλίνει απ' το σκοπό της γενικής ωφέλειας και υπηρετεί την ωφέλεια των λίγων και τη ζημιά των πολλών ανθρώπων.

Τόσες πολλές υπήρξαν οι συζητήσεις για το ρόλο που παίζουν ή ατομική πρωτοβουλία κι ή κοινωνική δράση στη ζωή και την πρόοδο της ανθρώπινης κοινωνίας και τέτοια είναι ή σύγχυση που προκαλεί ή μεταφυσική γλώσσα, ώστε εκείνοι που επιβεβαιώνουν ότι ή ατομική πρωτοβουλία αποτελεί την πηγή και το φορέα κάθε δράσης, φαίνονται να επιβεβαιώνουν κάτι δλότελα παράλογο. Στην πραγματικότητα αυτό αποτελεί μια κοινοτοπία, που γίνεται άμεσα κατάφωρη όταν αρχίζουμε να εξηγήουμε τα πραγματικά γεγονότα που αντιπροσωπεύουν αυτές οι λέξεις.

Το πραγματικό δν είναι ο άνθρωπος, το άτομο ή κοινωνία ή το σύνολο και το Κράτος ή ή κυβέρνηση, που ισχυρίζεται ότι την αντιπροσωπεύει, αν δέν είναι ρηχές αφαιρέσεις, δέν μπορούν να είναι τίποτα άλλο παρά σύνολα ατόμων. Απ' το ατομικό δργανο είναι που άντλουν αναγκαστικά την καταγωγή τους όλες οι σκέψεις κι όλη ή ανθρώπινη δράση. Αρχικά ατομικές, γίνονται ύστερα συλλογικές σκέψεις και ενέργειες, όταν υίοθετούνται από κοινού από πολλά άτομα. Η κοινωνική δράση, τότε, δέν αποτελεί την άρνηση, ούτε το συμπλήρωμα της ατομικής πρωτοβουλίας, αλλά αποτελεί το άθροισμα των πρωτοβουλιών, σκέψεων κι ενεργειών όλων των ατόμων που αποτελούν την κοινωνία: ένα αποτέλεσμα που, αν παραμείνουν τα πράγματα όπως έχουν, είναι περισσότερο ή λιγότερο σπουδαίο, ανάλογο με το αν οι ατομικές δυνάμεις τείνουν προς τον ίδιο σκοπό, ή αν αποκλίνουν και συγκρούονται. Αν, απ' την άλλη μεριά, όπως συμβαίνει με τους έξουσιαστές, λέγοντας κοινωνική δράση έννοούμε την κυβερνητική δράση, τότε αυτό είναι ξανά το αποτέλεσμα ατομικών μορφών, αλλά των ατόμων εκείνων μόνο που, είτε αποτελούν μέρος της κυβέρνησης, ή που, χάρη στη θέση τους, μπορούν να επηρεάσουν τη διεύθυνση της κυβέρνησης.

Ἔτσι, στίς συγκρούσεις τόσων αἰώνων ἀνάμεσα στήν ἐλευθερία καί τήν ἐξουσία, ἤ, μέ ἄλλα λόγια, ἀνάμεσα στήν κοινωνική ἰσότητα καί στίς κοινωνικές κλάσεις, τὸ ἐπίμαχο ζήτημα δὲν ἦταν πραγματικά οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στήν κοινωνία καί τὸ ἄτομο ἢ ἡ αὐξηση τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἀτόμου σὲ θάρρος τοῦ κοινωνικοῦ ἔλεγχου ἢ τὸ ἀ ν τ ῖ σ τ ρ ο φ ο. Ἄφοροῦσε μᾶλλον τὴν παρεμπόδιση ὅποιοιδήποτε ἀτόμου ἀπ' τὸ νὰ καταπιέζει τὰ ἄλλα, τὴν παροχή σὲ ὅλους τῶν ἴδιων δικαιωμάτων καί τῶν ἴδιων μέσων δράσης. Ἄφοροῦσε τὴν ἀντικατάσταση τῆς πρωτοβουλίας τῶν λίγων, πού καταλήγει ἀναγκαστικά στήν καταπίεση ὅλων τῶν ἄλλων, μέ τὴν πρωτοβουλία τῶν πολλῶν, πού καταλήγει, ὅπως εἶναι φυσικό, νὰ ὠφελεῖ ὅλους. Κοιτολογῆς, εἶναι πάντα τὸ ζήτημα τοῦ νὰ δοθεῖ ἓνα τέλος στήν κυριαρχία καί ἐκμετάλλευση ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο, μ' ἓνα τέτοιο τρόπο πού νὰ ἐνδιαφέρονται ὅλοι γιὰ τὴν εὐημερία τοῦ συνόλου καί πού ἡ ἀτομικὴ δύναμη τοῦ καθένα, ἀντὶ νὰ καταπιέζει, νὰ ἀντιμάχεται καί νὰ καταστέλει ἄλλους, ν' ἀνακαλύψει τὴ δυνατότητα τῆς πλήρης ἀνάπτυξης καί ὁ καθένας νὰ ἐπιδιώκει νὰ ἐνωθεῖ μέ ἄλλους γιὰ τὴ μεγαλύτερη ὠφέλεια ὅλων.

Ἄπ' ὅσα εἶπαμε παραπάνω προκύπτει ὅτι ἡ ὑπαρξὴ μιᾶς κυβέρνησης, ἀκόμα καί ἂν ὑποθέσουμε πῶς θὰ ἦταν δυνατὴ ἡ ἰδανικὴ κυβέρνησις τῶν ἐξουσιαστικῶν σοσιαλιστῶν, ἀπέχοντας πολὺ ἀπ' τὸ νὰ γεννάει μιὰ αὐξηση παραγωγικῆς δύναμης, θὰ τὴν ἐξαφάνιζε σὲ μεγάλο βαθμὸ, γιατί ἡ κυβέρνησις θὰ περιόριζε τὴν πρωτοβουλία σὲ μιὰ μειοψηφία· θὰ ἔδινε σ' αὐτοὺς τοὺς λίγους τὸ δικαίωμα νὰ κάνουν ὅ,τι θέλουν, δίχως νὰ μπορεῖ, φυσικά, νὰ τοὺς πραικίσει μέ τὴ γνώση ἢ τὴν κατανόηση ὅλων τῶν πραγμάτων.

Στὴν πραγματικότητα ἂν ἀπογυμνώσεις τὴ νομοθεσία καί ὅλες τίς λειτουργίες τῆς κυβέρνησης, ἀπ' ὅ,τι ἀποβλέπει στήν προστασία τῶν προνομιούχων καί ὅτι ἀντιπροσωπεύει τίς ἐπιθυμίες μόνο τῶν προνομιούχων τάξεων, δὲν ἀπομένει τίποτα παρά μόνο τὸ σύνολο τῶν ἀτόμων πού κυβερνᾶνε. «Τὸ Κράτος», λέει ὁ Σιαμόντι, «εἶναι πάντα μιὰ συντηρητικὴ δύναμη πού ἀσκεῖ ἐξουσία, ρυ-

θμίζει καί ὀργανώνει τίς κατακτήσεις τῆς προόδου (καί ἡ ἱστορία ἀποδείχνει ὅτι τίς ἐφαρμόζει γιὰ λογαριασμὸ τῆς καί γιὰ λογαριασμὸ ἄλλων προνομιούχων τάξεων), ἀλλὰ ποτὲ δὲν τίς ἐγκαινιάζει. Οἱ νέες ἰδέες ξεφυτρώνουν πάντα ἀπὸ κάτω, συλλαμβάνονται στὰ θεμέλια μιᾶς κοινωνίας καί ὕστερα, ὅταν γίνουν γνωστές, μετατρέπονται σὲ γνώμη καί ἀναπτύσσονται. Ἄλλὰ θὰ πρέπει νὰ συναντήσουν πάντα στὸ δρόμο τους καί νὰ πολεμήσουν, τίς κατεστημένες δυνάμεις τῆς παράδοσης, τοῦ ἐθίμου, τοῦ προνόμου καί τῆς πλάνης».

Γιὰ νὰ καταλάβουμε πῶς θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει μιὰ κοινωνία δίχως κυβέρνησις, εἶναι ἀρκετὸ νὰ στρέψουμε τὴν προσοχή μας σὲ μιὰ σύντομη ἐξέταση τοῦ τί πραγματικά συμβαίνει στήν τωρινὴ μας κοινωνία. Θὰ δοῦμε ὅτι στήν πραγματικότητα οἱ πιὸ σημαντικὲς κοινωνικὲς λειτουργίες ἐκπληρώνονται, ἀκόμα καί σήμερα, ἔξω ἀπ' τὴν παρέμβαση τῆς κυβέρνησης. Ἐπίσης ὅτι ἡ κυβέρνησις ἐπεμβαίνει μόνο γιὰ νὰ ἐκμεταλλεῖ τίς μάζες ἢ νὰ ὑπερασπασπίσει τοὺς προνομιούχους ἢ, τέλος, γιὰ νὰ ὑμνήσει, δίχως βασικά νὰ χρειάζεται, ὅλα ὅσα ἔγιναν δίχως τὴ βοήθειά της, συχνὰ παρά τὴν ὑπαρξὴ της καί σὲ ἀντίθεση μ' αὐτή. Οἱ ἄνθρωποι ἐργάζονται, ἀνταλλάσσουν, μελετᾶνε, ταξιδεύουν, ἀκολουθοῦν κατὰ προτίμησις τίς τρέχουσες ἀρχές τῆς ἠθικῆς ἢ τῆς ὑγιεινῆς· κερδίζουν ἀπ' τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τέχνης, ἔχουν ἀμέτρητα κοινὰ συμφέροντα δίχως ποτὲ νὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἀνάγκη κάποιου, πού νὰ τοὺς δείχνει πῶς νὰ φέρονται σὲ σχέση μ' αὐτὰ τὰ θέματα. Ἀντίθετα, αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ πράγματα, στὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχει καμιὰ κρατικὴ παρέμβασις, εἶναι ἐκεῖνα πού εὐνοοῦν τὸ καλύτερο καί γεννοῦν τὴ λιγότερη διαφωνία, ὄντας ἀσυνηθιστά προσαρμοσμένα στήν ἐπιθυμία ὅλων, μέ τὸν τρόπο πού θεωρεῖται πιὸ ὠφέλιμος καί ἀποδεκτός.

Οὔτε εἶναι πιὸ ἀπαραίτητη ἡ κυβέρνησις γιὰ μεγάλα ἔργα, ἢ γιὰ κείνες τίς δημόσιες ὑπηρεσίες πού ἀπαιτοῦν τὴ σταθερὴ συνεργασία πολλῶν ἀνθρώπων διαφόρων συνθηκῶν καί χωρῶν. Χιλιάδες ἀπ' αὐτὰ τὰ ἔργα ἀποτελοῦν ἀκόμα καί τώρα τὸ ἔργο

έθελοντικά σχηματισμένων ενώσεων. Κι αυτά είναι, κατά κοινή αναγνώριση, τὰ έργα πού πέτυχαν τὰ καλύτερα αποτελέσματα. Δέν αναφερόμαστε στις ενώσεις τῶν καπιταλιστῶν, πού οργανώνονται μέ ἐκμεταλλευτικά μέσα, παρόλο πού ἀκόμα κι αὐτές δείχνουν ἱκανότητες καί δυνάμεις ἐλεύθερης ἐνώσης, πού μπορεί νὰ ἐπεκταθεῖ μέχρι ν' ἀγκαλιάσει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν χωρῶν καί συμπεριλαμβάνει τὰ πιδ πλατιά καί πιδ ποικίλα συμφέροντα. Μιλᾶμε μάλλον γιά κείνες τίς ενώσεις πού ἐμπνέονται ἀπ' τὴν ἀγάπη γιά τὴν ἀνθρωπότητα ἢ ἀπ' τὸ πάθος γιά τὴ γνώση ἢ ἀπλᾶ ἀκόμα κι ἀπ' τὴν ἐπιθυμία γιά διασκέδαση καί τὴν ἀγάπη γιά ἐπευφημία, καθὼς αὐτές ἀντιπροσωπεύουν καλύτερα τέτοιες ὁμαδοποιήσεις ὅπως ἐκείνες πού θὰ ὑπάρχουν σὲ μιὰ κοινωνία ὅπου, ἀφοῦ καταργηθεῖ ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία κι ὁ ἐσωτερικὸς ἀνταγωνισμὸς, ὁ καθένας θὰ βρῖσκει ὅτι τὰ συμφέροντά του συμβιβάζονται μέ τὰ συμφέροντα ὅλων καί τὴ μεγαλύτερη ἱκανοποίησή του στὸ νὰ κάνει καλὸ καί νὰ εὐχαριστεῖ τοὺς ἄλλους. Ἐπιστημονικὲς ενώσεις καί συνέδρια, ενώσεις Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καί ναυαγοσωστικὲς, ἐργατικὲς ενώσεις, εἰρημιστικὲς, ἐθελοντὲς πού δὲ διστάζουν νὰ τρέξουν σὲ βοήθεια, σὲ καιροὺς μεγάλων κοινωνικῶν συμφορῶν, ἀποτελοῦν ὅλα παραδείγματα ἀνάμεσα σὲ χιλιάδες, αὐτῆς τῆς δυνάμεις τοῦ πνεύματος τῆς ἐνώσης, πού ἐμφανίζεται πάντα ὅταν ξεπροβάλει μιὰ ἀνάγκη, ἢ ὅταν γεννιέται ἕνας ἐνθουσιασμὸς καί τὰ μέσα δέν ἀπογοητεύουν. Τὸ ὅτι οἱ ἐθελοντικὲς ενώσεις δέν καλύπτουν τὸν κόσμον καί δέν ἀγκαλιάζουν κάθε κλάδο ὕλικῆς κι ἠθικῆς δραστηριότητος, εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἐμποδίων πού βάζουν στὸ δρόμον τοὺς οἱ κυβερνήσεις, τῶν ἀνταγωνισμῶν πού δημιουργοῦνται ἀπ' τὴν κατοχὴ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καί τῆς ἀδυναμίας καί τοῦ ἐξουτελισμοῦ, στίς ὁποῖες ὑποβιβάζει τὴν πλειονότητα τῶν ἀνθρώπων ἢ μονοπώληση τοῦ πλούτου ἀπὸ μέρους τῶν λίγων.

Ἡ κυβέρνηση ἀναλαμβάνει τὴ διεύθυνση, λογουχάρη, τῶν ταχυδρομικῶν καί τηλεγραφικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἄλλὰ μέ ποιὸ τρόπο πραγματικὰ τίς βοηθεῖ; Ὅταν οἱ ἄνθρωποι εἶναι σὲ μιὰ τέ-

τοια κατάσταση, ὥστε νὰ μποροῦν ν' ἀπολαμβάνουν καί νὰ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη τέτοιων ὑπηρεσιῶν, θὰ σκεφτοῦν νὰ τίς οργανώσουν κι ὁ ἄνθρωπος, πού θὰ διαθέτει τὴν ἀπαραίτητη τεχνικὴ γνώση, δὲ θὰ χρειάζεται ἕνα κυβερνητικὸ δίπλωμα, πού νὰ τοῦ δίνει τὴ δυνατότητα ν' ἀρχίσει νὰ δουλεύει. Ὅσο πιδ γενικὴ κι ἐπιτακτικὴ εἶναι ἡ ἀνάγκη, τόσο περισσότεροι ἐθελοντὲς θὰ προσφερθοῦν γιά νὰ τὴν ἱκανοποιήσουν. Θὰ εἶχαν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀπαραίτητη ἱκανότητα γιά νὰ συγκεντρώσουν καί νὰ διανείμουν τ' ἀγαθὰ; Ποτὲ μὴ φοβηθεῖτε, δέν πρόκειται νὰ πεθάνουν ἀπ' τὴν πείνα, περιμένοντας ἀπὸ μιὰ κυβέρνηση νὰ θεσπίσει νόμους γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Ὅπου ὑπάρχει μιὰ κυβέρνηση, θὰ πρέπει νὰ περιμένει πρῶτα μέχρις ὅτου νὰ οργανώσουν τὰ πάντα οἱ ἄνθρωποι κι ὕστερα νὰ ἔρθει μέ τοὺς νόμους τῆς καί νὰ ἐπικυρώσει καί νὰ ἐκμεταλλεῖται ὅτι ἔχει ἤδη γίνει. Εἶναι φανερό ὅτι τὸ ἀτομικὸ συμφέρον ἀποτελεῖ τὸ σοβαρότερον κίνητρο κάθε δραστηριότητος. Ἄν ἰσχύει αὐτό, τότε, ἂν τὸ συμφέρον ὅλων γίνει συμφέρον τοῦ καθένα (καί θὰ γίνει ἀναγκαστικὰ μόλις καταργηθεῖ ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία), ὅλοι θὰ εἶναι ἐνεργητικοί. Ἄν ἐργάζονται τώρα γιά λογαριασμὸ τῶν λίγων, γιά νὰ ἱκανοποιήσουν τὰ συμφέροντα ὅλων, θὰ ἐργαστοῦν πολὺ περισσότερο καί πολὺ καλύτερα. Εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβουμε πῶς μπορεί νὰ πιστεῦει κανεὶς ὅτι οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες, πού εἶναι ἀναπόσπαστες ἀπ' τὴν κοινωνικὴ ζωὴ, μποροῦν νὰ ἐξασφαλιστοῦν καλύτερα μέ διαταγὴ μιᾶς κυβέρνησης, παρά ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς ἐργάτες, οἱ ὁποῖοι μέ τὴ δική τους ἐκλογή ἢ μέ συμφωνία μέ ἄλλους, θὰ τίς διευθύνουν κάτω ἀπ' τὸν ἄμεσο ἔλεγχον ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων.

Ὅπως ὁποῖτε, σὲ κάθε συλλογικὸ ἔργο πού καλύπτει μεγάλη ἔκταση, χρειάζεται καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, τεχνικὴ διεύθυνση, διαχείριση κλπ. Ἄλλὰ οἱ ἐξουσιαστὲς παίζουν ἀπλῶς μέ τίς λέξεις, ὅταν ἀντλοῦν μιὰν αἰτιολόγηση γιά τὴν ὑπαρξὴ τῆς κυβέρνησης, ἀπ' τὴν ἴδια ἀκριβῶς τὴν πραγματικὴ ἀναγκαιότητα γιά ὀργάνωση τῆς ἐργασίας. Ἡ κυβέρνηση, πρέπει νὰ ἐπαναλάβουμε, εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἀτόμων πού ἔχει ἀποδεχθεῖ ἢ πᾶ-

ρει τὸ δικαίωμα ἢ τὰ μέσα νὰ θεσπίζει νόμους καὶ νὰ ἐπιβάλλει στοὺς ἀνθρώπους τὴν ὑπακοή σ' αὐτούς. Οἱ διευθυντές, μηχανικοὶ κλπ. ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, εἶναι ἀνθρωποὶ ποὺ ἀποδέχονται ἢ ἀναλαμβάνουν τὸ καθήκον νὰ ἐκτελέσουν μίαν ὀρισμένη ἐργασία. Ἡ κυβέρνησις συμβολίζει τὴν ἐξουσιοδότηση τῆς ἐξουσίας, δηλαδή, τὴν παράδοση τῆς πρωτοβουλίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ὄλων στὰ χέρια λίγων. Ἡ διαχείριση συμβολίζει τὴν ἐξουσιοδότηση τῆς ἐργασίας, δηλαδή, τὴν ἐλεύθερη ἀνταλλαγὴ τῶν ὑπηρεσιῶν, ποὺ βασίζεται στὴν ἐλεύθερη συμφωνία.

Ἐνας κυβερνήτης εἶναι ἓνα προνομιούχο πρόσωπο, γιατί ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διατάζει ἄλλους καὶ νὰ ἐπωφελεῖται ἀπ' τὴ δύναμη τῶν ἄλλων γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τίς δικές του ἰδέες καὶ ἐπιθυμίες. Ἐνας διαχειριστής ἢ τεχνικὸς διευθυντής εἶναι ἓνας ἐργάτης σὰν ὅλους τοὺς ἄλλους, σὲ μίᾶ κοινωνία ὅπου ὅλοι ἔχουν ἴσες εὐκαιρίες ἀνάπτυξης καὶ ὅπου ὅλοι μπορεῖ νὰ εἶναι ταυτόχρονα πνευματικοὶ καὶ χειρονακτικοὶ ἐργάτες· ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἄλλες διαφορὲς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, παρὰ μόνον ἐκείνες ποὺ πηγάζουν ἀπ' τὸ διαφορισμὸ τῶν ταλέντων καὶ ὅλη ἡ ἐργασία καὶ κάθε κοινωνικὴ λειτουργία δίνουν ἓνα ἴσο δικαίωμα στὴν ἀπόλαυση τῶν κοινωνικῶν ὠφελειῶν. Κοντολογίᾳ οἱ λειτουργίες τῆς κυβέρνησης δὲν πρέπει νὰ συγχέονται μὲ τίς διοικητικὰς λειτουργίες, καθὼς εἶναι βασικὰ διαφορετικὲς. Τὸ ὅτι συγχέονται σήμερα τόσο συχνὰ ὀφείλεται ἀποκλειστικὰ στὴν ὑπαρξὴ τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ προνόμιου.

Ἄλλὰ ἄς βιαστοῦμε νὰ περάσουμε σ' ἐκείνες τίς λειτουργίες γιὰ τίς ὁποῖες ἡ κυβέρνησις θεωρεῖται σὰν ἀπαραίτητη ἀπὸ ὅλους ὅσους δὲν εἶναι Ἄναρχικοί. Αὐτὲς εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ ἀμυνα τῆς κοινωνίας, δηλαδή, ὁ Πόλεμος, ἡ Ἀστυνομία καὶ ἡ Δικαιοσύνη.

Ἄν καταργηθῆ ἡ κυβέρνησις καὶ περάσει ὁ κοινωνικὸς πλοῦτος στὴ διάθεση τοῦ λαοῦ, θὰ τερματιστῆ σύντομα κάθε ἀνταγωνισμὸς ἀνάμεσα στὰ διάφορα ἔθνη καὶ συνακόλουθα, δὲν θὰ ὑπάρχει πιά αἰτία γιὰ πόλεμο. Ἄλλὰ ἂν ὑποθέσουμε ὅτι οἱ ἡγέτες

χωρῶν, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμα χειραφετηθῆ, μπορεῖ νὰ ἐπιχειροῦσαν νὰ ὑποτάξουν ἓναν ἐλεύθερο λαό, μήπως ὁ τελευταῖος θὰ χρειάζοταν μίᾶ κυβέρνησις ποὺ νὰ τὸν κάνει ἱκανὸ νὰ υπερασπίσει τὸν ἑαυτό του; Γιὰ νὰ κάνουμε ἓνα πόλεμο χρειαζόμαστε ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν τὴν ἀπαραίτητη γεωγραφικὴ καὶ τεχνικὴ γνώση καί, πάνω ἀπ' ὅλα, ἀνθρώπους πρόθυμους νὰ πολεμήσουν. Μίᾶ κυβέρνησις δὲν ἔχει τὰ μέσα γιὰ νὰ αὐξήσει τὴν ἱκανότητα τῶν πρώτων ἢ τὴ θέληση ἢ τὸ θάρρος τῶν δευτέρων. Κι ἡ ἱστορικὴ ἐμπειρία μᾶς διδάσκει ὅτι ἓνας λαός, ποὺ ἐπιθυμεῖ πραγματικὰ νὰ υπερασπίσει τὴν πατρίδα του, εἶναι ἀνίκητος. Στὴν Ἰταλία ὅλοι ξέρουν πὼς κλονίζονται οἱ θρόνοι καὶ ἐξαφανίζονται τακτικοὶ μισθοφορικοὶ στρατοί, μπροστὰ στὰ στρατεύματα τῶν ἐθελοντῶν, δηλαδή, σὲ στρατοὺς ποὺ σχηματίστηκαν ἀναρχικὰ.

Κι ὅσο γιὰ τὴν ἀστυνομία καὶ τὴ δικαιοσύνη, πολλοὶ φαντάζονται πὼς ἂν δὲν ὑπῆρχαν ἡ ἀστυνομία καὶ οἱ δικαστές, ὁ καθένας θὰ ἦταν ἐλεύθερος νὰ σκοτώνει, νὰ προσβάλλει ἢ νὰ πληγώνει τοὺς ἄλλους ὅποτε ἔκανε κέφι, ὅτι οἱ ἀναρχικοί, ἂν εἶναι πιστοὶ στὶς ἀρχές τους, θὰ θέλουν νὰ γίνονται σεβαστὸ αὐτὸ τὸ περιεργό εἶδος «ἐλευθερίας» ποὺ προσβάλλει ἢ καταστρέφει τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐλευθερία ἄλλων. Τέτοιοι ἀνθρωποὶ πιστεύουν ὅτι ἐμεῖς, ἔχοντας ἀνατρέψει τὴν κυβέρνησις καὶ τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, θὰ ἐπιτρέψουμε ὕστερα σταδιακὰ τὴν ἐπανεγκαθίδρυση καὶ τῶν δύο, ὀρμώμενοι ἀπ' τὸ σεβασμὸ γιὰ τὴν «ἐλευθερία» ἐκείνων ποὺ μπορεῖ νὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἀνάγκη νὰ ἔχουν μίᾶ κυβέρνησις καὶ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία. Ἐνας παράξενος πραγματικὰ τρόπος ἐρμηνείας τῶν ἰδεῶν μας! Στὴν πραγματικότητα μπορεῖ κανεὶς ν' ἀπαντήσει καλύτερα σὲ τέτοιες ἀντιλήψεις μ' ἓνα σήκωμα τῶν ὤμων, παρὰ μὲ τὸ νὰ ὑποστῆ τὴν ταλαιπωρία νὰ τίς ἀναιρέσει.

Ἡ ἐλευθερία τὴν ὁποία ἐπιθυμοῦμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους, δὲν εἶναι μίᾶ ἀπόλυτη, ἀφηρημένη, μεταφυσικὴ ἐλευθερία, ποὺ οὐσιαστικὰ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν καταπίεση τῶν ἀδυνάτων. Ἄλλὰ ἐπιθυμοῦμε μίᾶ συγκεκριμένη ἐλευθερία, τὴ δυνατὴ ἐλευθερία, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ συνειδητὴ και-

νότητα τῶν συμφερόντων, δηλαδή, τὴν ἐθελοντικὴ ἐλευθερία. Διακηρύσσουμε τὸ σύνθημα: Κάνε ὅ,τι θέλεις καὶ στὰ λόγια αὐτὰ περιέχεται σχεδὸν ἀποκλειστικὰ τὸ πρόγραμμά μας, γιατί, ὅπως μπορεῖ νὰ γίνῃ εὐκολὰ κατανοητό, ὑποστηρίζουμε ὅτι σὲ μιὰ κοινωνία δίχως κυβέρνηση ἢ ἰδιοκτησία, ὁ καθένας θὰ ἐπιθυμῇ ἐκεῖνο πὸν πρέπει.

Ἄλλὰ ἂν σὰ συνέπεια μιᾶς ψεύτικης ἐκπαίδευσης, πὸν παίρ-
γεται στὴ σημερινὴ κοινωνία, ἢ μιᾶς φυσικῆς ἀρρώστειας ἢ ἄλλης αἰτίας, ἓνα ἄτομο μπορεῖ νὰ ἐπιθυμῶσε νὰ πληγῶσει ἄλλους, νὰ εἶστε βέβαιοι ὅτι θὰ υἱοθετούσαμε ὅλα τὰ μέσα πὸν διαθέτουμε, γιὰ νὰ τὸ ἐμποδίσουμε. Καθὼς ξέρομε ὅτι ὁ χαρακτήρας ἑνὸς ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὴ συνέπεια τοῦ φυσικοῦ του ὄργανισμοῦ καὶ τῶν κοσμικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιδράσεων πὸν περιβάλλου, δὲ θὰ μπερδέψουμε βέβαια τὸ ἱερὸ δικαίωμα τῆς αὐτοάμυνας μὲ τὸ παράλογα ὑποτιθέμενο δικαίωμα τῆς ἐπιβολῆς τιμωρίας. Ἐπίσης, δὲ θὰ θεωρήσουμε τὸν ἐγκληματία, δηλαδή, τὸν ἄνθρωπο πὸν κάνει ἀντικοινωνικὲς πράξεις, ὅπως φαίνεται σήμερα ὁ ἐπαναστάτης στὰ μάτια τῶν δικαστῶν. Θὰ τὸν θεωρήσουμε σὰν ἓναν ἄρρωστο ἀδελφὸ πὸν χρειάζεται θεραπεία. Ἐπομένως δὲ θὰ ἐνεργήσουμε ἀπέναντί του μὲ μίσος, ὅταν τὸν ἀπωθήσουμε, ἀλλὰ θὰ περιαιριστοῦμε ἀποκλειστικὰ στὴν αὐτοπροστασία. Δὲ θὰ ἐπιδιώξουμε νὰ ἐκδικηθοῦμε, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ σώσουμε τὸν ἄτυχο ἄνθρωπο μὲ ὅ,τι μέσο προτείνει ἢ ἐπιστήμη. Θεωρητικὰ οἱ Ἄναρχικοὶ μπορεῖ νὰ λοξοδρομήσουν σὰν τοὺς ἄλλους, χάνοντας τὴν αἰσθησὴ τῆς πραγματικότητος, παρακινούμενοι ἀπὸ μιὰ εἰκονικὴ λογικὴ ἀλλὰ εἶναι ἐντελῶς βέβαιο πὸς οἱ χειραφετημένοι ἄνθρωποι δὲν θ' ἀφήσουν τὴν ἀκριβοπληρωμένη ἐλευθερία καὶ εὐημερία τους νὰ δεχθοῦν ἐπιθέσεις ἀτιμώρητα. Ἄν ξεπρόβαλε ἢ ἀνάγκη, θὰ φρόντιζαν γιὰ τὴ δική τους ἄμυνα ἐναντὶ στὶς ἀντικοινωνικὲς τάσεις τῶν λίγων. Ἄλλὰ πὸς προστατεύουν τὴν κοινωνία ἐκεῖνοι πὸν ἔχουν σὰν ἐπάγγελμα τὴ θέσπιση τῶν νόμων; ἢ ἐκεῖνοι οἱ ἄλλοι πὸν ζοῦνε ἀναζητῶντας καὶ ἐπινοῶντας νέες παραβιάσεις τῶν νόμων; Ἄκόμα καὶ τώρα, πὸν οἱ λαϊκὲς μάζες

δὲν ἐγκρίνουν πραγματικὰ τίποτα πὸν τὸ νομίζουν βλαβερὸ, βρίσκουν πάντα ἓνα τρόπο νὰ τὸ ἐμποδίσουν πὸν πὸ ἀποτελεσματικὰ ἀπ' ὅλους τοὺς ἐπαγγελματίες νομοθέτες, χωροφύλακες ἢ δικαστές. Στὴ διάρκεια ἐξεγέρσεων οἱ ἄνθρωποι, ἂν καὶ πὸν λαθεμένα, ἔχουν ἐπιβάλῃ τὸ σεβασμὸ γιὰ τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ ἔχουν ἐξασφαλίσῃ αὐτὸ τὸ σεβασμὸ πὸν πὸ ἀποτελεσματικὰ ἀπ' ὅ,τι θὰ μπορούσε νὰ τὸ κάνει ἓνας στρατὸς χωροφυλάκων.

Τὰ ἔθιμα ἀκολουθοῦν πάντα τὶς ἀνάγκες καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς πλειοψηφίας καὶ ὅσο πὸν σεβαστὰ εἶναι πάντα, τόσο λιγότερο ὑπὸκεινται στὴν ἐπικύρωση τοῦ νόμου. Αὐτὸ συμβαίνει γιὰ τὸν καθένας βλέπει καὶ καταλαβαίνει τὴν ὠφελιμότητά τους καὶ ἐπειδὴ τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη, πὸν δὲν αὐταπατῶνται μὲ τὴν ἰδέα ὅτι ἢ κυβέρνηση θὰ τὰ προστατέψῃ, ἐνδιαφέρονται νὰ δοῦν τὸ ἔθιμο νὰ γίνῃται σεβαστό. Ἡ οἰκονομικὴ χρῆση τοῦ νεροῦ ἔχει πὸν μεγάλη σημασία γιὰ ἓνα καράβι πὸν διασχίζει τὶς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθήκες τὸ νερὸ εἶναι ἓνα ἱερὸ πρᾶγμα καὶ κανένας ἄνθρωπος δὲν ὄνειρεύεται νὰ τὸ χάσει. Οἱ συνωμότες εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐνεργοῦν μυστικὰ, ἔτσι ἢ μυστικότητα διατηρεῖται ἀνάμεσά τους καὶ ἢ μομφὴ βαρύνει ὅποιον τὴν παραβιάζει. Τὰ χρέη ἀπ' τὰ τυχερὰ παιχνίδια δὲν κατοχυρώνονται ἀπ' τὸ νόμο, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν παικτῶν θεωρεῖται ἀνέντιμο νὰ μὴν πληρώνονται καὶ ὁ παραβάτης αἰσθάνεται μειωμένος ἐπειδὴ δὲν ἐκπλήρωσε τὶς ὑποχρεώσεις του.

Μήπως ὀφείλεται στὴν ἀστυνομία τὸ ὅτι δὲ δολοφονοῦνται περισσότεροι ἄνθρωποι; Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ Ἰταλικοῦ λαοῦ δὲ βλέπει ποτὲ τὴν ἀστυνομία παρὰ σὲ μικρὰ χρονικὰ διαστήματα. Ἐκατομμύρια ἄνθρωποι πηγαίνουν στὰ βουνὰ καὶ διασχίζουν τὴ χώρα, μακριὰ ἀπ' τὸ προστατευτικὸ μάτι τῆς ἐξουσίας, ὅπου μπορεῖ νὰ δεχθοῦν ἐπιθεση δίχως οἱ ἐπιτιθέμενοι νὰ ἔχουν τὸν παραμικρὸ φόβο ὅτι θὰ ἐντοπιστοῦν τὰ ἔγχη τους, ἀλλὰ δὲ διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο ἀπ' ὅ,τι ἐκεῖνοι πὸν ζοῦνε στὰ πὸν κλοφυλαγμένα μέρη. Οἱ στατιστικὲς δείχνουν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκλημάτων αὐξάνεται σὲ ἀναλογία μὲ τὴν αὐξηση τῶν καταπιε-

στικῶν μέτρων, ἐνῶ ποικίλει σύμφωνα μὲ τὶς διακυμάνσεις τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν καὶ τὴν κατάστασιν τῆς κοινῆς γνώμης.

Ὅμως οἱ προληπτικοὶ νόμοι, ἀφοροῦν μόνον τὶς ἀσυνήθιστες, ἐξαιρετικὰς πράξεις. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ κυλάει πέρα ἀπ' τὰ ὅρια τοῦ ποινικοῦ κώδικα καὶ ρυθμίζεται σχεδὸν ἀσυνείδητα μὲ τὴν σιωπηρὴ καὶ ἐθελοντικὴ συγκατάθεσιν ὄλων, διὰ μέσου ἐνὸς ἀριθμοῦ συνθηκῶν καὶ ἐθίμων, ποὺ εἶναι πολὺ πῶς σημαντικὰ γιὰ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν ἀπ' ὅ,τι οἱ ὑπαγορεύσεις τοῦ νόμου. Καὶ παρατηροῦνται ἐπίσης πολὺ καλύτερα, παρ' ὅλο που ἀπογυμνώνονται ὀλίγη ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἐπικύρωσιν πέραν ἀπ' τὴ φυσικὴ ἀπέχθεια ποὺ συγκεντρώνεται σ' ἐκείνους ποὺ τὰ παραβιάζουσι καὶ αὐτὴ τὴ βλάβη ποὺ φέρνει μαζί της αὐτὴ ἢ ἀπέχθεια.

Ὅταν προκύπτει μιὰ διαφωνία, ἢ ἐθελοντικὰ ἀποδεκτὴ διαίτησις ἢ ἡ πίεσις τῆς κοινῆς γνώμης, δὲν εἶναι πολὺ πῶς πιθανὸν ὅτι θὰ ἐπέφεραν μιὰ δίκαιη ρύθμισιν τῶν δυσκολιῶν, ἀπ' ὅτι ἕνας ἀνεύθυνος δικαστὴς, ποὺ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κρίνει τὸν καθένα ἢ ὅτιδήποτε καὶ ποὺ εἶναι ἀναγκαστικὰ ἀνίκανος καὶ ἐπομένως ἀδικός;

Ὅπως κάθε μορφή κυβέρνησης δὲ χρησιμεύει παρὰ μόνον γιὰ νὰ προστατεύει τὶς προνομιούχες τάξεις, ἔτσι καὶ ἡ ἀστυνομία καὶ οἱ δικαστὲς ἀποβλέπουσι μόνον στὸ νὰ καταστείλουν αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα, ποὺ συχνὰ δὲ θεωροῦνται ἐγκλήματα ἀπ' τὶς μάζες, τὰ ὅποια παραβιάζουσι τὸ προνόμιον τῶν κανόνων ἢ τῶν ιδιοκτητῶν. Γιὰ τὴν πραγματικὴν υπεράσπισιν τῆς κοινωνίας, τὴν υπεράσπισιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐημερίας ὄλων, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει τίποτα πῶς ὀλέθριον ἀπ' ὅ,τι ἢ διαμόρφωσιν αὐτῆς τῆς τάξεως τῶν ἐκτελεστικῶν ὀργάνων, ποὺ ὑπάρχουν μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι υπερασπίζουσι ὄλους καὶ ἐπομένως θεωροῦσι ἀπὸ συνήθεια τὸν κάθε ἄνθρωπον ὡς κυνηγετικὸν θήραμα, χτυπώντας συχνὰ μὲ διαταγὴν ἐνὸς ἀνώτερου ἀξιώματουχοῦ, δὲν νὰ ξέρουσι ἀκόμα καὶ οἱ ἴδιοι τὸ γιὰτί, ὡς πληρωμένοι δολοφόνοι καὶ μισθοφόροι.

Ὅλα ὅσα εἶπατε μπορεῖ νὰ ἴναι ἀληθινὰ, λέγε μερικοὶ ἢ Ἄναρχία μπορεῖ νὰ ἴναι ἢ τέλεια μορφή τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἀλλὰ

ἡμεῖς δὲ θέλουσι νὰ βαδίζουσι στὸ σκοτάδι. Ἐπομένως, πέστε μας πῶς θὰ ὀργανωθεῖ ἡ κοινωνία σας. Ὑστερα ἀκολουθεῖ μιὰ μεγάλη σειρά ἐρωτήσεων, ποὺ θὰ ἦταν πολὺ ἐνδιαφέρουσα, ἂν δουλειὰ μας ἦταν ἢ μελέτη τῶν προβλημάτων ποὺ μπορεῖ νὰ ξεπρόβαλαν σὲ μιὰ χειραφετημένη κοινωνία, ἀλλὰ στὰ ὅποια εἶναι ἀνώφελο καὶ παράλογο νὰ φανταστοῦμε ὅτι θὰ μπορούσαμε νὰ προσφέρουμε τώρα μιὰ συγκεκριμένη λύσιν. Σύμφωνα μὲ ποιά μέθοδον θὰ διδάσκονται τὰ παιδιὰ, πῶς θὰ ὀργανωθεῖ ἢ παραγωγὴ καὶ ἢ διανομή; Θὰ ἐξακολουθήσουσι νὰ ὑπάρχουν μεγάλες πόλεις ἢ οἱ ἄνθρωποι θὰ ἐξαπλωθοῦσι ἐξίσου πάνω σ' ὀλόκληρην τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πλανήτη; Θὰ μποροῦσι οἱ κάτοικοι τῆς Σιβηρίας, νὰ περάσουσι τὸ χειμῶνα στὴ Νίκαια; Θὰ μπορεῖ ὁ καθένας νὰ τρώει πέρδικας καὶ νὰ πίνει σαμπάνια; Ποιοὶ θὰ εἶναι ἐργάτες ὀρυχείων καὶ ναυτικοὶ; Ποιὸς θὰ καθαρίζει τοὺς ὑπονόμους; Οἱ φτωχοὶ θὰ νοσηλεύονται στὸ σπίτι ἢ σὲ νοσοκομεία; Ποιὸς θὰ ρυθμίζει τὰ δρομολόγια τῶν τραίνων; Τί θὰ συμβεῖ ἂν ὁ ὀδηγὸς ἀρρωστήσῃ ἐνῶ τὸ τραῖνον ἀκολουθεῖ τὴν πορεία του; Καὶ πάει λέγοντας, δὲν νὰ τέλος, λὲς καὶ θὰ μπορούσαμε νὰ προφητεύσομε ὄλη τὴ γνώσιν καὶ ἐμπειρίαν τοῦ μελλοντικοῦ χρόνου ἢ θὰ μπορούσαμε, στ' ὄνομα τῆς Ἄναρχίας, νὰ προδιαγράψομε γιὰ τὸ μελλοντικὸν ἄνθρωπον τί ὥρα θὰ πηγαίνει νὰ κοιμηθεῖ καὶ ποιά μέρα θὰ κόβει τὰ νύχια του!

Πραγματικὰ, ἂν οἱ ἀναγνώστες μας περιμένουν ἀπὸ μᾶς μιὰν ἀπάντησιν σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα ἢ ἀκόμα σ' ἐκεῖνα ἀπ' αὐτὰ ποὺ εἶναι πραγματικὰ σοβαρὰ καὶ σημαντικὰ, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἴναι τίποτα παραπάνω ἀπ' τὴ δικὴν μας προσωπικὴν γνώμην αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς στιγμῆς, θὰ πρέπει νὰ ἔχομε ἀποτύχει οἰκτρὰ στίς προσπάθειάς μας νὰ ἐξηγήσομε τὴν Ἄναρχίαν.

Δὲν εἶμαστε προφήτες περισσότερον ἀπ' ὅ,τι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ ἂν προσποιούμαστε ὅτι προσφέρουμε μιὰν ἐπίσημην λύσιν σ' ὄλα τὰ προβλήματα ποὺ θὰ ἐμφανισθοῦσι στὴ ζωὴ τῆς μελλοντικῆς κοινωνίας, θὰ πρέπει νὰ ἔχομε ὄντως μιὰ περίεργην ἰδέαν γιὰ τὴν κατάργησιν τῆς κυβέρνησης. Θὰ περιγράφαμε τότε μιὰ κυβέρνησιν, ποὺ θὰ ὑπαγόρευε, ὡς τὸν κλήρον, ἕνα καθολικὸν κώδικα

για τή σημερινή και για τή μελλοντική περίοδο. Βλέποντας ότι δεν έχουμε ούτε αστυνομία ούτε φυλακές για να επιβάλουμε το δόγμα μας, ή ανθρωπότητα μπορεί να γέλαγε ατιμώρητα με μας και με τις προθέσεις μας.

Μολοντούτο, εξετάζουμε σοβαρά όλα τα προβλήματα της κοινωνικής ζωής που υποβάλλονται τώρα, με βάση το επιστημονικό τους ενδιαφέρον και επειδή ελπίζουμε να δούμε την 'Αναρχία να υλοποιείται, επιθυμούμε να βοηθήσουμε στην οργάνωση της νέας κοινωνίας. Έχουμε επομένως τις δικές μας ιδέες πάνω σ' αυτά τα θέματα, ιδέες που κατά τή γνώμη μας είναι πιθανόν να είναι μόνιμες ή προσωρινές, σύμφωνα με τή αντίστοιχη περίπτωση. Άλλα τὸ γεγονός ότι σκεπτόμαστε σήμερα μ' έναν όρισμένο τρόπο πάνω σ' ένα δοσμένο ζήτημα, δεν αποτελεί απόδειξη ότι ή γνώμη μας θα είναι ή ίδια και στο μέλλον. Ποιός μπορεί να προβλέπει τις δραστηριότητες που μπορεί ν' αναπτυχθούν μέσα στους κόλπους της ανθρωπότητας, όταν χειραφετηθεί απ' τή μιζέρια και τήν καταπίεση, όταν έχουν όλοι τὰ μέσα διαφώτισης και αυτοανάπτυξης, όταν ο ανταγωνισμός ανάμεσα στους ανθρώπους, με τὸ μίσος και τήν ἔχθρα που τρέφει, δεν αποτελεί πια απαραίτητη προϋπόθεση της ζωής; Ποιός μπορεί να προβλέψει τήν πρόοδο της επιστήμης, τούς νέους παραγωγικούς πόρους, τὰ νέα μέσα επικοινωνίας κλπ.;

Εκείνο που είναι απαραίτητο είναι να συγκροτηθεί μιὰ κοινωνία στην οποία να είναι αδύνατη ή εκμετάλλευση και ή κυριαρχία ανθρώπου από άνθρωπο. Που ή κοινωνία, με άλλα λόγια, να είναι τέτοια ὥστε τὰ μέσα επιβίωσης και ανάπτυξης της ἔργασίας να μπορεί να είναι ἐλεύθερα και ανοιχτά σέ όλους και όλοι να μπορεί να είναι ικανοί να συνεργαστούν, σύμφωνα με τις επιθυμίες τους και τή γνώση τους, στην οργάνωση της κοινωνικής ζωής. Κάτω από τέτοιες συνθήκες όλα θα γίνονται αναγκαστικά σύμφωνα με τις ανάγκες όλων, σύμφωνα με τή γνώση και τις δυνατότητες της στιγμής και θα βελτιώνονται με τήν αύξηση της γνώσης και της δύναμης.

Στήν πραγματικότητα, ένα πρόγραμμα που θα άγγιζε τή βάση της κοινωνικής σύνθεσης δε θα μπορούσε, στο κάτω - κάτω, να κάνει περισσότερο απ' τὸ να υποδείξει μιὰ μέθοδο. Κι ή μέθοδος, περισσότερο απ' ότιδήποτε άλλο, καθορίζει κινήματα και αποφασίζει για τή σημασία τους στην ιστορία. 'Ανεξάρτητα απ' τή μέθοδο, όλοι λένε ότι επιθυμούν τὸ καλὸ της ανθρωπότητας και πολὺ τὸ επιθυμούν πραγματικά. Καθώς εξαφανίζονται κινήματα, κάθε οργανωμένη δράση κατευθύνεται σ' ένα συγκεκριμένο σκοπό και εξαφανίζεται παρόμοια. Είναι επομένως απαραίτητο να εξετάσουμε τήν 'Αναρχία, πάνω απ' όλα, σὰ μιὰ μέθοδο.

Υπάρχουν δυὸ μέθοδοι με τις οποίες, τὰ διάφορα κόμματα που αντιτίθενται στον 'Αναρχισμό, περιμένουν, ή λένε ότι περιμένουν, να υλοποιήσουν τὸ μεγαλύτερο καλὸ όλων. Αὐτὲς είναι οί ἐξουσιαστικές ή Κρατικοσοσιαλιστικές και οί ατομικιστικές μέθοδοι. Ἡ πρώτη ἐμπιστεύεται τή διεύθυνση της κοινωνικής ζωής σέ λίγους και θα κατέληγε στην ἐκμετάλλευση και καταπίεση τῶν μαζῶν απ' αὐτούς τούς λίγους. Ἡ δεύτερη μέθοδος βασίζεται στην ἐλεύθερη πρωτοβουλία τῶν ατόμων και διακηρύσσει, ἂν ὄχι τήν κατάρρηση, τὸν περιορισμὸ της κυβέρνησης. Καθώς ὅμως, σέβεται τήν ατομική ιδιοκτησία και στηρίζεται στην ἀρχή τοῦ καθένα για τὸν ἑαυτό του και επομένως στον ανταγωνισμὸ, ή ἐλευθερία της δεν είναι παρά μόνο ή ἐλευθερία τῶν ἰσχυρῶν, ή ἀδεια ἐκείνων που ἔχουν να καταπιέζουν και να ἐκμεταλλεύονται τούς ἀδύναμους που δεν ἔχουν τίποτα. 'Απέχοντας πολὺ απ' τὸ να γεννάει ἁρμονία, θα ἔτεινε πάντα να μεγαλώνει τήν ἀπόσταση ανάμεσα στους πλούσιους και τούς φτωχοὺς και θα κατέληγε ἐπίσης, διαμέσου της ἐκμετάλλευσης και της κυριαρχίας, στην ἐξουσία. Αὐτή ή δεύτερη μέθοδος, ὁ 'Ατομικισμὸς, είναι θεωρητικά ἕνα εἶδος 'Αναρχίας δίχως συνεργασία. 'Επομένως δεν είναι καλύτερη ἀπὸ ἕνα ψέμα, γιατί ή ἐλευθερία δεν είναι δυνατὴ δίχως ἰσότητα και ή ἀληθινὴ 'Αναρχία δεν μπορεί να υπάρξει δίχως 'Αλληλεγγύη, δίχως συνεργασία. Ἡ κριτική που ἐξαπολλοὺν οί 'Ατομικιστὲς ἐναντία στην κυβέρνηση είναι ἀπλῶς ή ἐπιθυμία να

τήν απογυμνώσουν από όρισμένες λειτουργίες, να τις δώσουν ούσιαστικά στον καπιταλιστή. Άλλά δέν μπορεί να επιτεθεί σ' έκείνες τις καταπιεστικές λειτουργίες που αποτελούν την ουσία τής κυβέρνησης, γιατί δίχως μιá ένοπλη δύναμη δέν μπορεί να στηριχθεί τό ιδιοκτητικό σύστημα. Έπιπλέον, στον Άτομικισμό, ή καταπιεστική δύναμη τής κυβέρνησης πρέπει πάντα να μεγαλώνει σέ αναλογία με την αύξηση, διαμέσου του ελεύθερου ανταγωνισμού, τής ανάγκης, τής ανισότητας και τής δυσαρμονίας.

Οί Άναρχικοί παρουσιάζουν μιá νέα μέθοδο, την ελεύθερη πρωτοβουλία και την ελεύθερη συμφωνία όλων. Έτσι, μετά την επαναστατική κατάργηση τής ατομικής ιδιοκτησίας, θά έχουν όλοι ίσα δικαιώματα στη διανομή του κοινωνικού πλούτου.

Αυτή ή μέθοδος, μη δεχομένη την επανακαθιέρωση τής ατομικής ιδιοκτησίας, πρέπει να οδηγήσει, διαμέσου τής ελεύθερης ένωσης, στον πλήρη θρίαμβο των αρχών τής αλληλεγγύης.

Έτσι βλέπουμε ότι όλα τά επιχειρήματα που προδλήθηκαν για να πολεμήσουν την Άναρχική ιδέα είναι αντίθετα επιχειρήματα υπέρ τής Άναρχίας, γιατί αυτή από μόνη της δείχνει τό δρόμο με τον οποίο μπορούν να βρεθούν καλύτερα, διαμέσου τής έμπειρίας, εκείνες οι λύσεις που αντιστοιχούν στις έπιταγές τής έπιστήμης και στις ανάγκες κι επιθυμίες όλων.

Πώς θά εκπαιδεύονται τά παιδιά; Δέν ξέρουμε. Τί γίνεται τότε; Οί γονείς, οι δάσκαλοι κι όλοι όσοι ενδιαφέρονται για την πρόοδο τής νέας γενιάς, θά συγκεντρωθούν, θά συζητήσουν, θά συμφωνήσουν και θά διαφωνήσουν κι ύστερα θά χωριστούν σύμφωνα με τις διάφορες γνώμες τους, εφαρμόζοντας τις μεθόδους που υποστηρίζουν αντίστοιχα σαν καλύτερες. Έκείνη ή μέθοδος που, όταν δοκιμάζεται, παράγει τά καλύτερα αποτελέσματα, θά θριαμβεύσει τελικά.

Και τό ίδιο ισχύει για όλα τά προβλήματα που μπορεί να προκύψουν.

Σύμφωνα με όσα έχουμε πει, είναι φανερό ότι ή Άναρχία, όπως την έννοούν οι Άναρχικοί κι όπως μόνο μπορεί να γίνει κα-

τανοητή, βασίζεται στο Σοσιαλισμό. Έπιπλέον, όταν πρόκειται για κείνη τή σχολή των Σοσιαλιστών που διαιρούν τεχνητά τή φυσική ένότητα του κοινωνικού ζητήματος, εξετάζοντας μόνο μερικά μεμονωμένα σημεία κι όταν πρόκειται επίσης για άοριστολογίες με τις όποιες προσπαθούν να έμποδίσουν την κοινωνική επανάσταση, θά πρέπει να πούμε ξεκάθαρα ότι ή Άναρχία είναι συνώνυμη με τό Σοσιαλισμό, γιατί κι οι δυο συμβολίζουν την κατάργηση τής εκμετάλλευσης και τής κυριαρχίας ανθρώπου πάνω σέ άνθρωπο, ανεξάρτητα απ' τό αν αυτές διατηρούνται με τή βία των όπλων ή με τή μονοπώληση των μέσων επιδίωξης.

Η Άναρχία, όπως κι ο Σοσιαλισμός, έχει σά βάση της και άφετηρία την ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ. Σκοπός της είναι ή ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ και μέθοδός της ή ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ. Δέν είναι τέλεια, ούτε άποτελεί τό άπόλυτο ιδανικό, που, σαν τον δρίζοντα, άπομακρύνεται καθώς προχωρούμε προς αυτό. Άλλά άποτελεί τον άνοιχτό δρόμο σέ κάθε πρόοδο και σέ κάθε βελτίωση που γίνεται για χάρη όλόκληρης τής ανθρωπότητας.

Υπάρχουν έξουσιαστές που δέχονται ότι ή Άναρχία άποτελεί τον τρόπο τής κοινωνικής ζωής που άνοίγει από μόνος του τό δρόμο για την πραγμάτωση του μεγαλύτερου δυνατού καλού για την ανθρωπότητα, γιατί αυτή και μόνο μπορεί να καταργήσει κάθε τάξη που ενδιαφέρεται να κρατήσει τις μάζες καταπιεζόμενες κι έξαθλιωμένες. Δέχονται επίσης ότι ή Άναρχία είναι δυνατή, γιατί δέν κάνει τίποτα περισσότερο απ' τό να απαλλάξει την ανθρωπότητα από ένα έμπόδιο — την κυβέρνηση — ενάντια στο όποιο υποχρεώθηκε πάντα να πολεμάει στην όδυνηρή πορεία της που οδηγεί στην πρόοδο. Μολοντούτο, αυτοί οι έξουσιαστές, ένισχυμένοι από πολλούς θεωρητικά θερμούς έραστές τής ελευθερίας και τής δικαιοσύνης, άποσύρονται στά τελευταία όχυρά τους, γιατί φοβούνται την ελευθερία και δέν μπορούν να πειστούν ότι ή ανθρωπότητα θά μπορούσε να ζήσει και να ευημερήσει δίχως δασκάλους και παπάδες' ακόμα, πιεζόμενοι σκληρά απ' την αλήθεια, ζήτηνε ίκετευτικά την άναστολή τής βασιλείας τής ελευ-

θερίας για ένα διάστημα, στην πραγματικότητα όσο πιο πολύ γίνεται.

Μια κοινωνία δίχως κυβέρνηση, που θα λειτουργούσε με την ελεύθερη, έθελοντική συνεργασία, εμπιστευόμενη απόλυτα την αυθόρμητη δράση των ενδιαφερομένων και βασισμένη πλήρως στην αλληλεγγύη και τη συμπάθεια, είναι βέβαια, λένε, ένα πολύ ωραίο ιδανικό, αλλά, όπως όλα τα ιδανικά, είναι ένα κάστρο στα σύννεφα. Βρισκόμαστε σε μια ανθρώπινη κοινωνία, που ήταν πάντα χωρισμένη σε καταπιεστές και καταπιεζόμενους κι αν οι πρώτοι κατέχονται απ' το πνεύμα της κυριαρχίας κι έχουν όλα τα κακά των τυράννων, οι τελευταίοι διαφθείρονται απ' τη δουλικότητα κι έχουν εκείνα τα ακόμα χειρότερα κακά, που αποτελούν το προϋδν της υποδούλωσης. Το αίτημα αλληλεγγύης απέχει πολύ απ' το να κυριαρχεί σήμερα πάνω στον άνθρωπο κι αν είναι αλήθεια ότι οι διάφορες τάξεις των ανθρώπων γίνονται δολόνα και πιο όμοιμες μεταξύ τους, παραμένει μολοντούτο αληθινό το ότι εκείνο που είναι πιο φανερό και που έντυπωσιάζει περισσότερο στο σημερινό ανθρώπινο χαρακτήρα, είναι ο αγώνας για την επιβίωση. Είναι γεγονός το ότι ο καθένας πολεμάει καθημερινά με τους άλλους κι ο ανταγωνισμός πιέζει όλους, εργαζόμενους κι αφεντικά, κάνοντας κάθε άνθρωπο να γίνει σαν ένας λύκος απέναντι σ' όλους τους άλλους. Πώς μπορούν αυτοί οι άνθρωποι να μεταμορφωθούν σε μια στιγμή, αφού έχουν εκπαιδευτεί σε μια κοινωνία που βασίζεται στον ανταγωνισμό τόσο ανάμεσα στα άτομα όσο κι ανάμεσα στις τάξεις και να γίνουν ικανοί να ζήσουν σε μια κοινωνία στην οποία ο καθένας θα κάνει ό,τι θέλει κι όπως θέλανε να κάνει, δίχως έξωτερικό εξαναγκασμό, φροντίζοντας για το καλό των άλλων παρακινούμενοι απλώς απ' την ίδια τους τη φύση; Και με ποιά καρδιά ή με ποιά λογική μπορείτε να εμπιστευτείτε μια επανάσταση απ' τη μεριά μιας άδασος, απείθαρχης μάζας, εξασθενημένης απ' την εξαθλίωση, αποδρακωμένης απ' την παπαδοκρατία, που είναι σήμερα τυφλά αιμοδιψής κι αύριο θα αφεθεί να εξαπατηθεί από οποιοδήποτε ά-

πατεώνα που θα τολμήσει ν' αποκαλέσει τον έαυτό του αφεντικό τους; Δέ θα ήταν πιο φρόνιμο να προχωρήσουμε σταδιακά προς το Αναρχικό ιδανικό, περνώντας από αβασίλευτα, δημοκρατικά και σοσιαλιστικά στάδια; Δέ θα ήταν απαραίτητη μια εκπαιδευτική κυβέρνηση, αποτελούμενη απ' την αφρόκρεμα των ανθρώπων, για να προετοιμάσει τις επερχόμενες γενιές για το μελλοντικό τους πεπρωμένο;

Αυτές οι αντιρρήσεις, επίσης, δέ θα φαίνονταν βάσιμες, αν έχουμε καταφέρει να κάνουμε τους αναγνώστες μας να καταλάβουν ότι έχουμε ήδη πει και να τους πείσουμε γι' αυτό. Αλλά όπως και να 'χει το πράγμα, ακόμα κι αν αντιμετωπίζουμε τον κίνδυνο της επανάληψης, μπορεί να είναι καλύτερα να τους προσφέρουμε μιαν απάντηση.

Βρισκόμαστε συνεχώς αντιμέτωποι με τη λαθεμένη αντίληψη ότι ή κυβέρνηση αποτελεί καθαυτή μια νέα δύναμη, που πηγάζει άγνωστο από που και που προσθέτει κάτι στο μέγεθος της δύναμης και της ικανότητας εκείνων απ' τους οποίους αποτελείται κι εκείνων που την υπακούουν. Ένω, αντίθετα, όλη ή δραστηριότητα γίνεται απ' τα ξεχωριστά άτομα. Η κυβέρνηση, σαν κυβέρνηση, δέν προσθέτει τίποτα, αν εξαίρεσουμε την τάση να μονοπωλεί για λογαριασμό ορισμένων κομμάτων ή τάξεων και να καταπνίγει κάθε πρωτοβουλία πέρα απ' τον περίγυρό της.

Το να καταργήσουμε την εξουσία ή κυβέρνηση δέν σημαίνει να καταστρέψουμε τις ατομικές ή συλλογικές δυνάμεις που λειτουργούν στην κοινωνία ή την επίδραση που ασκούν οι άνθρωποι ο ένας πάνω στον άλλο. Αυτό θα σήμαινε τον υποβιβασμό της ανθρωπότητας σ' ένα σύνολο αδρανών και απομονωμένων ατόμων, μια αδυνατότητα που, αν μπορούσε να υλοποιηθεί, θ' αποτελούσε την καταστροφή οποιασδήποτε κοινωνίας, τη χαριστική βολή στην ανθρωπότητα. Η κατάργηση της εξουσίας σημαίνει την κατάργηση του μονοπώλιου της δύναμης και της έπιρροής. Σημαίνει την κατάργηση αυτής της κατάστασης των πραγμάτων με την οποία ή κοινωνική δύναμη, δηλαδή, ή συλλογική δύναμη όλων σε

μιά κοινωνία, γίνεται το όργανο της σκέψης, της θέλησης και των συμφερόντων ενός μικρού αριθμού ατόμων. Αυτά, διαμέσου της συλλογικής δύναμης, καταπνίγουν την ελευθερία οποιουδήποτε άλλου για χάρη των δικών τους ιδεών. Με άλλα λόγια, αυτό σημαίνει την καταστροφή ενός τρόπου οργάνωσης με την οποία αξιοποιείται το μέλλον, μεταξύ μιας επανάστασης και μιας άλλης, για χάρη εκείνων που ήταν οι νικητές της στιγμής.

Ο Μιχαήλ Μπακούνιν, σ' ένα άρθρο του που δημοσιεύτηκε στα 1872, υποστηρίζει ότι τα μεγάλα μέσα δράσης της Διεθνούς ήταν ή διάδοση των ιδεών της κι ή οργάνωση της αυθόρμητης δράσης των μελών της σε σχέση με τις μάζες. Ύστερα προσθέτει:

«Σ' όποιονδήποτε θα μπορούσε να προφασιστεί ότι μια δράση οργανωμένη έτσι θ' αποτελούσε μια παραβίαση της ελευθερίας των μαζών, ή μιαν απόπειρα δημιουργίας μιας νέας αυταρχικής εξουσίας, θ' απαντούσαμε ότι είναι ένας σοφιστής κι ένας ήλιθιος. Τα ίδια και χειρότερα ισχύουν για κείνους που αγνοούν το φυσικό, κοινωνικό νόμο της ανθρώπινης αλληλεγγύης, σε τέτοιο βαθμό που να φαντάζονται ότι είναι δυνατό ή ακόμα κι επιθυμητό πράγμα, μια απόλυτη αμοιβαία ανεξαρτησία των ατόμων και των μαζών. Το να επιθυμούσαμε αυτό θα 'ταν ο να θέλαμε την καταστροφή της κοινωνίας, γιατί όλη ή κοινωνική ζωή δεν είναι τίποτα διαφορετικό απ' ότι αυτή ή αμοιβαία και συνεχής εξάρτηση ανάμεσα στα άτομα και στις μάζες. Όλα τα άτομα, ακόμα και τα πιο δυνατά και πιο προικισμένα, και όντως τα περισσότερο απ' αυτά σε κάθε στιγμή της ζωής τους, είναι παραγωγοί και συνάμα προϊόντα. Η ίση ελευθερία για κάθε άτομο δεν είναι παρά μόνο το αποτέλεσμα, που συνεχώς αναπαράγεται, αυτής της ποσότητας της υλικής, πνευματικής κι ήθικης επίδρασης που εξασκεύεται πάνω του απ' όλα τα άτομα που βρίσκονται γύρω του, αγήγοντας στην κοινωνία στην οποία γεννήθηκε, αναπτύχθηκε και θα πεθάνει. Η επιθυμία να ξεφύγουμε απ' αυτή την επίδραση στ' όνομα μιας υπερβατικής ελευθερίας, θεϊκής, απόλυτα εγωϊστικής κι αυθύπαρκτης είναι ή τάση του εκμη-

δενισμού. Το ν' αποφύγουμε να επηρεάσουμε άλλους θα σήμαινε ν' αποφύγουμε κάθε κοινωνική δραστηριότητα, ν' απέχουμε όντως από κάθε έκφραση των σκέψεων και των αισθημάτων μας και να γίνουμε απλώς ανύπαρκτοι. Αυτή ή ανεξαρτησία που τόσο πολύ εκθειάζεται απ' τους ιδεαλιστές και τους μεταφυσικούς, ή ατομική ελευθερία που γίνεται κατανοητή μ' αυτή την έννοια, θα ισοδυναμούσε με τον αυτοφατισμό.

Στη φύση, όπως και στην ανθρώπινη κοινωνία, που αποτελεί μέρος αυτής της ίδιας φύσης, οτι υπάρχει ζεί μόνο αν συμμορφώνεται με τις ανώτερες συνθήκες αλληλεπίδρασης, που είναι περισσότερο ή λιγότερο θετική και δραστική αναφορικά με τις ζωές άλλων όντων, σύμφωνα με τη φύση του ατόμου. Κι όταν υπερασπίζουμε την ελευθερία των μαζών, δεν προσποιούμαστε ότι θα καταργήσουμε όλες τις φυσικές επιδράσεις που εξασκούν ανάμεσά τους διάφορα άτομα ή ομάδες ατόμων. Έκείνο που επιθυμούμε είναι ή κατάργηση των τεχνητών επιδράσεων, που είναι προνόμια, νόμιμα κι επίσημα».

Βέβαια, στη σημερινή κατάσταση της ανθρωπότητας, που καταπιέζεται απ' την πρόληψη και θυθίζεται στον εξευτελισμό, το ανθρώπινο πλήθος εξαρτάται από ένα σχετικά μικρό αριθμό ατόμων. Φυσικά, δε θα είναι ικανοί όλοι οι άνθρωποι να ύψωθούν σε μια στιγμή στο επίπεδο συνειδητοποίησης του καθήκοντός τους ή ακόμα και της απόλαυσης να ρυθμίζουν έτσι τη δράση τους, ώστε κι οι άλλοι ν' αντλήσουν απ' αυτή τη μεγαλύτερη δυνατή ωφέλεια. Αλλά επειδή σήμερα είναι λίγες οι κατευθυντήριες και βαθυστόχαστες δυνάμεις που λειτουργούν στην κοινωνία, δεν υπάρχει λόγος να τις παραλύσουμε ακόμα περισσότερο και να υποταχθούν οι περισσότεροι άνθρωποι στην καθοδήγηση των λίγων. Δεν υπάρχει λόγος να συγκροτηθεί ή κοινωνία με τέτοιο τρόπο που οι πιο ενεργητικές δυνάμεις, τα πιο ικανά στοιχεία, να βρεθούν τελικά έξω απ' την κυβέρνηση, απογυμνωμένα σχεδόν απ' την επίδρασή τους πάνω στην κοινωνική ζωή. Όλα όσα συμβαίνουν τώρα, οφείλονται στην αδράνεια, στην κληρονομικότητα,

στόν προστατευτισμό, στό κομματικό πνεύμα και σέ όλους τούς μηχανισμούς τῆς κυβέρνησης. Γιατί ἐκεῖνοι πού κατέχουν κυβερνητικά ἀξιώματα, παυμένοι ἀπ' τήν προηγούμενη κοινωνική τους θέση κι ἀσχολούμενοι πρωταρχικά μέ τὸ νὰ διατηρήσουν τήν ἐξουσία, χάνουν κάθε ικανότητα νὰ ἐνεργοῦν αὐθόρμητα και δὲ γίνονται παρὰ μόνον ἐμπόδιο στήν ἐλεύθερη δράση τῶν ἄλλων.

Μὲ τήν κατάργηση αὐτῆς τῆς ἀρνητικῆς δύναμης πού συνθέτει μιὰ κυβέρνηση, ἡ κοινωνία θὰ γίνεῖ ὅ,τι μπορεῖ μέ τίς δασμέγες δυνάμεις και δυνατότητες τῆς στιγμῆς. Ἄν ὑπάρχουν παιδαγωγοὶ πού ἐπιθυμοῦν νὰ διαδώσουν τὴ μόρφωση, θὰ ὀργανώσουν τὰ σχολεῖα και θὰ περιοριστοῦν στό νὰ τονίζου τὴν ὠφέλεια και τὴν ἀπόλαυση πού μπορεῖ ν' ἀντληθεῖ ἀπ' τὴν ἐκπαίδευση. Κι ἂν δὲν ὑπάρχουν τέτοιοι ἄνθρωποι, ἢ ὑπάρχουν μόνο λίγοι, μιὰ κυβέρνηση δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς δημιουργήσει. Τὸ μόνο πού μπορεῖ νὰ κάνει κι ὅπως σήμερα τὸ κάνει, εἶναι ν' ἀποσπάσει αὐτοὺς τούς λίγους ἀπ' τὴν πρακτική, καρποφόρα ἐργασία στὴ σφαῖρα τῆς ἐκπαίδευσης και νὰ τοὺς θάλει νὰ διευθύνουν ἀπὸ πάνω ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιβληθεῖ μέ τὴ βοήθεια ἐνὸς ἀστυναμικοῦ συστήματος. Ἔτσι μετατρέπουν τοὺς ἐξυπνοὺς και ἔνθερμους δασκάλους σὲ ἀπλοὺς πολιτικούς, πού γίνονται ἄχρηστα παράσιτα, ἀπορροφούμενα ὀλότελα ἀπ' τὴν προσπάθεια νὰ ἐπιβάλλουν τὰ χόμπυ τους και νὰ διατηρηθοῦν στὴν ἐξουσία.

Ἄν ὑπάρχουν γιατροὶ και δάσκαλοι ὑγιεινῆς, θὰ ὀργανωθοῦν γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν ὑγιεινή. Κι ἂν δὲν ὑπάρχει κανένας, δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς δημιουργήσει μιὰ κυβέρνηση· τὸ μόνο πού μπορεῖ νὰ κάνει εἶναι νὰ τοὺς δυσφημίσει στὰ μάτια τοῦ λαοῦ, πού ἔχει προδιάθεση νὰ υἱοθετεῖ ὑποψίες, ὄντας μόνο μερικὲς φορές καλά ἐδραιωμένες, ἀναφορικά μέ ὅτιδήποτε ἐπιβάλεται πάνω του.

Ἄν ὑπάρχουν μηχανικοὶ και μηχανοδηγοὶ θὰ ὀργανώσουν τοὺς σιδηροδρόμους κλπ. κι ἂν δὲν ὑπάρχει κανένας, δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς δημιουργήσει μιὰ κυβέρνηση.

Ἡ ἐπανάσταση, καταργώντας τὴν κυβέρνηση και τὴν ἀτομική ἰδιοκτησία, δὲ θὰ δημιουργήσει ἐνεργητικότητα, πού δὲν ὑ-

πάρχει, ἀλλὰ θ' ἀφήσει ἕνα ἐλεύθερο πεδίο γιὰ τὴν ἐξάσκηση ὅλης τῆς διαθέσιμης ἐνεργητικότητας κι ὅλης τῆς ὑπάρχουσας ἱκανότητας. Ἐνῶ θὰ καταστρέψει κάθε τάξη πού ἐνδιαφέρεται νὰ διατηρεῖ τίς μάξες ἐξαχρειωμένες, θὰ ἐνεργήσει μ' ἕνα τέτοιο τρόπο, ὥστε θὰ εἶναι ὅλοι ἐλεύθεροι νὰ ἐργαστοῦν και νὰ κάνουν τὴν ἐπίδρασή τους αἰσθητή, ἀνάλογα μέ τὴν ἱκανότητά τους και συμμορφούμενοι μέ τὰ αἰσθήματα και τὰ συμφέροντά τους. Καὶ μόνον ἔτσι εἶναι δυνατὸ τὸ ἀνέβασμα τῶν μαζῶν, γιατί μόνο μέ τὴν ἐλευθερία μπορεῖ κανεὶς νὰ μάθει νὰ εἶναι ἐλεύθερος, ὅπως μόνο μέ τὴν ἐργασία μπορεῖ κανεὶς νὰ μάθει νὰ ἐργάζεται. Μιὰ κυβέρνηση, ἀκόμα κι ἂν δὲν εἶχε ἄλλα μειονεκτήματα, ἔχει ἀναγκαστικά τὸ μειονέκτημα ὅτι συνηθίζει τοὺς κυβερνώμενους νὰ ὑποτάσσονται κι ἐπίσης τείνει νὰ γίνετα πιὸ καταπιεστική κι ἀπραϊτήτη, στό βαθμὸ πού οἱ ὑπῆκοοί της εἶναι πιὸ ὑπάκουοι και πειθήνιοι.

Ἄλλὰ ἂς ὑποθέσουμε ὅτι κυβέρνηση ἦταν ἡ διεύθυνση τῶν ὑποθέσεων τοῦ συνόλου ἀπ' τοὺς καλύτερους. Ποιοὶ εἶναι οἱ καλύτεροι; Καὶ πῶς θ' ἀναγνωρίσουμε τὴν ὑπεροχή τους; Ἡ πλειοψηφία τῶν ἀνθρώπων εἶναι γενικά προσκολλημένη στὶς παλιὲς προκαταλήψεις κι ἔχει ἰδέες κι ἔνστικτα, πού ἔχει ἤδη καλλιεργήσει ἢ πιὸ εὐνοούμενη μειοψηφία. Ἄλλ' ἀπ' τίς διάφορες μειοψηφίες, πού ὅλες πιστεύουν ὅτι εἶναι σωστὲς, καθὼς δὲ χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι πολλὲς ἀπ' αὐτὲς εἶναι κατὰ ἕνα μέρος, ποιά θὰ ἐκλεγεῖ γιὰ νὰ κυβερνήσει; Κι ἀπὸ ποιόν; Καὶ μέ ποιὸ κριτήριο, βλέποντας ὅτι μόνο τὸ μέλλον μπορεῖ ν' ἀποδείξει ποιὸ κόμμα ἀνάμεσά τους εἶναι ἀνώτερο; Ἄν διαλέξετε 100 θιασῶτες τῆς δικτατορίας, θ' ἀνακαλύψετε ὅτι ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς πιστεύει πῶς εἶναι ἱκανός, ἂν ὄχι νὰ εἶναι ὁ μόνος δικτάτορας, τουλάχιστον νὰ βοηθήσει πολὺ οὐσιαστικά στὴ δικτατορική κυβέρνηση. Οἱ δικτάτορες θὰ ἦταν ἐκεῖνοι πού, μέ τὸ ἕνα μέσο ἢ τὸ ἄλλο, κατάφεραν νὰ ἐπιβληθοῦν πάνω στὴν κοινωνία. Καὶ μέ τὴν πορεία τοῦ χρόνου, ὅλη τους ἢ ἐνεργητικότητα θὰ καταναλωνόταν ἀναπόφευκτα στό νὰ ὑπερασπίζου τὸν ἑαυτό τους ἀπ' τίς ἐπιθέσεις τῶν ἀντιπάλων

τους, ξεχνώντας ολότελα την επιθυμία τους, αν είχαν ποτέ καμιά, ν' αποτελέσουν απλώς μίαν εκπαιδευτική δύναμη.

Πρέπει, απ' την άλλη μεριά, να εκλέγονται οι κυβερνήσεις με καθολική ψηφοφορία και ν' αποτελούν έτσι την έκφραση, περισσότερο ή λιγότερο ειλικρινή, της επιθυμίας της πλειοψηφίας; 'Αλλά αν θεωρήσετε αυτούς τους αξίους εκλογείς σαν άνικανους να ικανοποιήσουν τα συμφέροντά του, πώς μπορούν ποτέ να είναι ικανοί να εκλέξουν οι ίδιοι διευθυντές για να τους καθοδηγούν σοφά; Πώς μπορεί να λυθεί αυτό το πρόβλημα της κοινωνικής αλχημείας: με την εκλογή μιᾶς κυβέρνησης μεγαλοφυϊῶν απ' τους φήφους μιᾶς μάζας ήλιθίων; Και τί θα γίνει μ' εκείνους απ' τή μειοψηφία, πού είναι πιδό ξευπνοί, πιδό ενεργητικοί και πιδό ἀναπτωγμένοι στην κοινωνία;

Ένας μόνο τρόπος υπάρχει για να λυθεί τὸ κοινωνικό πρόβλημα πρὸς ὄφελος ὅλων. Νὰ ἐκδιωχθεῖ ἡ κυβέρνηση με ἐπαναστατικά μέσα, νὰ ἀφαιρεθεῖ ὁ κοινωνικός πλοῦτος ἀπὸ ἐκείνους πού τὸν κατέχουν, μπαίνοντας στή διάθεση ὅλων και ν' ἀφεθεῖ ἐλεύθερη ὅλη ἡ ὑπάρχουσα δύναμη, ἰκανότητα και καλή θέληση ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, προκειμένου νὰ φροντίσει για τὶς ἀνάγκες ὅλων.

Παλεύουμε για τὴν Ἀναρχία και τὸ Σοσιαλισμὸ γιατί πιστεύουμε ὅτι ἡ Ἀναρχία και ὁ Σοσιαλισμὸς πρέπει νὰ ὑλοποιηθοῦν ὅσο πιδό γρήγορα γίνεται. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ ἐπανάσταση πρέπει νὰ διώξει τὴν κυβέρνηση, νὰ καταργήσει τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία και νὰ στηριχθεῖ στήν ὑπηρεσία τοῦ συνόλου, πού θ' ἀγκαλιάσει τότε ὅλη τὴν κοινωνικὴ ζωὴ, στήν αὐθόρμητη, ἐλεύθερη, ἀνεπίσημη και ἀπρόσκοπτη λειτουργία ὅλων ὄσων ἐνδιαφέρονται και ὅλων τῶν πρόθυμων ἐθελοντῶν.

Θὰ ὑπάρξουν βέβαια δυσκολίες και προβλήματα, ἀλλὰ οἱ ἀνθρώποι θὰ εἶναι ἀποφασισμένοι και αὐτοὶ μόνο μπορούν νὰ ὑπερνικήσουν ὅλες τὶς δυσκολίες ἀναρχικά, δηλαδή, με τὴν ἀμεση δράση και τὴν ἐλεύθερη συμφωνία ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων.

Δὲν μπορούμε νὰ πούμε ἀν θὰ θριαμβεύσουν ἡ Ἀναρχία και

ὁ Σοσιαλισμὸς μετὰ τὴν ἐπόμενη ἐπαναστατικὴ ἀπόπειρα, ἀλλὰ εἶναι βέβαιο πὼς ἀν θριαμβεύσει ὁποιοδήποτε ἀπ' τὰ λεγόμενα μεταδρατικὰ προγράμματα, αὐτὸ θὰ συμβεῖ ἐπειδὴ νικηθήκαμε προσωρινὰ και ποτὲ ἐπειδὴ σκεφτήκαμε ὅτι ἦταν φρόνιμο ν' ἀφήσουμε νὰ ὑπάρχει ἓνα ὁποιοδήποτε μέρος αὐτοῦ τοῦ ὀλέθριου συστήματος, κάτω ἀπ' τὸ ὁποῖο στενάζει ἡ ἀνθρωπότητα.

Ὅτι και ἀν συμβεῖ, θὰ ἐξασκήσουμε κάποια ἐπίδραση πάνω στα γεγονότα, με τὴν ἀριθμητικὴ μας δύναμη, τὴν ἐνεργητικότητα, τὴν ἐξυπνάδα και τὴν σταθερότητά μας. Ἐπίσης, ἀκόμα και ἀν μᾶς ὑποτάξουν, τὸ ἔργο μας δὲ θὰ ἴταν μάταιο· γιατί ὅσο πιδό ἀποφασιστικοὶ εἴμαστε στήν προσπάθεια νὰ ὑλοποιήσουμε τὰ αἰτήματά μας, τόσο λιγότερη κυβέρνηση και ἀτομικὴ ἰδιοκτησία θὰ ὑπάρχουν στή νέα κοινωνία. Καὶ θὰ ἴχουμε ἐπιτελέσει ἓνα σπουδαῖο ἔργο, γιατί ἡ ἀνθρώπινη πρόοδος μετριέται με τὸ μέτρο στοῦ ὁποῖο ἐξαφανίζονται ἡ κυβέρνηση και ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία.

Ἄν πέφτουμε σήμερα δίχως νὰ κατεδάξουμε τὶς σημαίες μας, ὁ σκοπὸς μας εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ θριαμβεύσει αὔριο.

Η ΑΝΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Ἐπανάσταση εἶναι ἡ δημιουργία νέων ζωντανῶν θεσμῶν, νέων ὁμαδοποιήσεων, νέων κοινωνικῶν σχέσεων. Εἶναι ἡ καταστροφή τῶν προνομίων καὶ τῶν μονοπωλίων, εἶναι τὸ νέο πνεῦμα τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀδελφότητος, τῆς ἐλευθερίας, ποῦ πρέπει ν' ἀναγεῖται ὁλόκληρη, τὴν κοινωνικὴν ζωὴν, νὰ βελτιώσει τὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο καὶ τὶς ὑλικὰς συνθήκας τῶν μαζῶν, καλώντας τες νὰ φροντίσουν, διαμέσου τῆς ἀμεσης καὶ συνειδητῆς τους δράσης, γιὰ τὸ μέλλον τους. Ἐπανάσταση εἶναι ἡ ὀργάνωση ὅλων τῶν δημόσιων ὑπηρεσιῶν ἀπὸ κείνους ποῦ ἐργάζονται σ' αὐτὲς γιὰ χάρη τῶν συμφερόντων τους καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ συνόλου. Ἐπανάσταση εἶναι ἡ καταστροφή ὅλων τῶν καταπιεστικῶν θεσμῶν, εἶναι ἡ αὐτονομία τῶν ὁμάδων, τῶν κομμουνῶν, τῶν περιφερειῶν. Ἐπανάσταση εἶναι ἡ ἐλεύθερη ὁμοσπονδία ποῦ δημιουργεῖται ἀπ' τὸν πόθο γιὰ ἀδελφότητα, ἀπὸ ἀτομικὰ καὶ συλλογικὰ συμφέροντα, ἀπ' τὶς ἀνάγκες τῆς παραγωγῆς καὶ ἀμύνης. Ἐπανάσταση εἶναι ἡ σύσταση ἀμέτρητων ἐλευθέρων ὁμαδοποιήσεων, βασισμένων πάνω σὲ ιδέες, ἐπιθυμίες καὶ κάθε εἶδους γούστα, ποῦ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Ἐπανάσταση εἶναι ἡ δημιουργία καὶ ἡ διάλυση χιλιάδων ἀντιπροσωπευτικῶν — συνοικιακῶν, κοινοτικῶν, περιφερειακῶν, ἐθνικῶν — σωμάτων ποῦ, δίχως νᾶχουν καμιά νομοθετικὴ ἐξουσία, χρησιμεύουν στὸ νὰ κάνουν γνωστὲς καὶ νὰ συντονίζουν τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἀνθρώπων, ποῦ βρίσκονται κοντὰ καὶ μακριὰ καὶ τὰ ὁποῖα ἐνεργοῦν διαμέσου τῆς πληροφόρησης, τῆς συμβουλῆς καὶ τοῦ παραδείγματος. Ἡ ἐπανάσταση εἶναι ἐλευθερία ποῦ ἀποδεικνύεται ἀφοῦ δοκιμαστῆι ἀπ' τὰ γεγονότα — καὶ διαρκεῖ ὅσο διαρκεῖ καὶ ἡ ἐλευθερία, δηλαδή, μέχρις ὅτου ἄλλοι, ποῦ ἐπιφε-

λοῦνται ἀπ' τὴν κούραση ποῦ καταλαμβάνει τὶς μάζες, ἀπ' τὶς ἀναπόφευκτες ἀπαγορευθεῖσαι ποῦ ἀκολουθοῦν τὶς υπερβολικὰς ἐλπίδες, ἀπ' τὶς πιθανὰς πλάνες καὶ τὰ ἀνθρώπινα λάθη, καταφέρουν νὰ δημιουργήσουν μιὰ ἐξουσία, ἡ ὁποία ὑποστηρίζομενη ἀπὸ ἕνα στρατὸ κληρωτῶν ἢ μισθοφόρων, ἐπιβάλλει τὸ νόμο, ἐγκλωβίζει τὸ κίνημα στὸ σημεῖο ποῦ ἔχει φθάσει καὶ τότε ἀρχίζει ἡ ἀντίδραση.

Ἡ μεγάλη πλειονότητα τῶν ἀναρχικῶν, ἀν δὲν κάνω λάθος, πιστεύει ὅτι ἡ ἀνθρώπινη τελειότητα καὶ ἡ ἀναρχία δὲν θὰ πετυχαίνονταν οὔτε καὶ σὲ μερικὰς χιλιάδες χρόνια, ἀν δὲν δημιουργούνταν πρῶτα ἀπ' τὴν ἐπανάσταση, ποῦ θὰ γινόταν ἀπὸ μιὰ συνειδητῆ πλειοψηφία, τὸ ἀναγκαῖο περιβάλλον γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν εὐημερία. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο θέλομε νὰ κάνουμε τὴν ἐπανάσταση ὅσο τὸ δυνατό πιὸ γρήγορα καὶ γιὰ νὰ τὸ κάνουμε αὐτὸ χρειάζεται νὰ ἐκμεταλλευτοῦμε ὅλες τὶς θετικὰς δυνάμεις καὶ κάθε εὐνοϊκὴ κατάσταση ποῦ προκύπτει.

Τὸ καθήκον τῆς συνειδητῆς μειονότητας εἶναι νὰ ἐπιφεληθεῖ ἀπὸ κάθε κατάσταση, ν' ἀλλάξει τὸ περιβάλλον μ' ἕνα τέτοιο τρόπο ποῦ νὰ κάνει δυνατὴ τὴν ἐκπαίδευση ὁλόκληρου τοῦ λαοῦ.

Κι ἀφοῦ τὸ σημερινὸ περιβάλλον, ποῦ ὑποχρεώνει τοὺς περισσότερους ἀνθρώπους νὰ ζοῦν μέσα στὴ μιζέρια, διατηρεῖται μὲ τὴ βία, ὑποστηρίζομε καὶ προετοιμαζόμεστε γιὰ τὴ βία. Νὰ γιατί εἴμαστε ἐπαναστάτες καὶ ὄχι ἐπειδὴ εἴμαστε ἀπελπισμένοι, ποῦ διψᾶμε γιὰ ἐκδίκηση καὶ εἶναι γεμάτοι μίσος.

Εἴμαστε ἐπαναστάτες ἐπειδὴ πιστεύομε ὅτι μόνο ἡ ἐπανάσταση, ἡ βίαιη ἐπανάσταση, μπορεῖ νὰ θεραπεύει τὰ κακὰ ποῦ ἀντιμετωπίζομε. Πιστεύομε ἐπιπλέον ὅτι ἡ ἐπανάσταση εἶναι μιὰ πράξη θέλησης — ἡ θέληση τῶν ἀτόμων καὶ τῶν μαζῶν — ὅτι χρειάζεται γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ὀρισμένης ἀντικειμενικῆς συνθήκης, ἀλλ' αὐτὸ δὲν συμβαίνει ἀπαραίτητα, ἀναπόφευκτα, διαμέσου μόνο τῆς δράσης τῶν οικονομικῶν καὶ πολιτικῶν δυνάμεων.

Τὸ καθήκον μας εἶναι νὰ εἴμαστε ἐπαναστάτες ὄχι μόνο μὲ τὴ φιλοσοφικὴ ἔγνοια τῆς λέξης, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ μὲ τὴ λαϊκὴ

καί τήν ἐξεγερσιακή της ἔννοια καί μπορῶ νά τὸ πῶ αὐτὸ γιὰ νὰ κάνω ἕνα ξεκάθαρο διαχωρισμὸ ἀνάμεσα στὶς ἀπόψεις μου καί σ' ἐκεῖνες πολλῶν ἄλλων πού ὀνομάζουσι τὸν ἑαυτὸ τους ἐπαναστάτη, ἀλλὰ πού ἐριμνεύουσι τὸν κόσμον μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε νὰ μὴν ὑποχρεῶνται νὰ θάζουσι ἐπὶ τάπητος τὸ γεγονὸς τῆς βίας, τὴν ἐξέγερση πού πρέπει ν' ἀνοίξει τὸ δρόμον γιὰ τὰ ἐπαναστατικὰ ἐπιτεύγματα.

Ἡ ἀναρχία δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ παρὰ μόνον μετὰ ἀπὸ μιὰ ἐπανάσταση, ἢ ὁποῖα θὰ ἐξαλείψει τὰ πρῶτα ὕλικὰ ἐμπόδια. Εἶναι τότε φανερὸ πῶς οἱ προσπάθειές μας πρέπει νὰ στραφοῦν πρωταρχικὰ εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς ἐπανάστασης καί μ' ἕνα τέτοιο τρόπο πού νὰ ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀναρχίαν. Εἶμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ προκαλέσουμε τὴν ἐπανάσταση μὲ ὅλα τὰ μέσα πού διαθέτουμε καί νὰ δράσουμε μέσα σ' αὐτὴν ὡς ἀναρχικοί, ἀντιτιθέμενοι εἰς τὴν ἐπιβολὴν ὁποιοῦδήποτε ἐξουσιαστικοῦ καθεστώτος καί θάζοντας σὲ ἐφαρμογὴ ὅσα περισσότερα μποροῦμε ἀπ' τὸ πρόγραμμά μας. Οἱ ἀναρχικοὶ θὰ πρέπει νὰ ἐπιωφεληθοῦν ἀπ' τὴν αὐξήμενη ἐλευθερίαν πού θὰ ἔχουμε κατακτήσει. Θὰ πρέπει νὰ εἶμαστε ἠθικὰ καί τεχνικὰ προετοιμασμένοι γιὰ νὰ πραγματοποιήσουμε μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῶν περιορισμῶν τῆς ἀριθμητικῆς μας δυνάμεις ἐκεῖνες τὶς μορφὰς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καί συνεργασίας, πού θεωροῦμε ὡς τὶς καλύτερες καί πρὸς κατάλληλες γιὰ ν' ἀνοίξουν τὸ δρόμον γιὰ τὸ μέλλον.

Δὲ θέλουμε νὰ περιμένουμε ὡς ὅτου νὰ γίνουσι ἀναρχικὲς οἱ μάζες, πρῶτον νὰ κάνουμε τὴν ἐπανάσταση, ἀφοῦ εἶμαστε πεπεισμένοι ὅτι, ἰδὲ θὰ γίνουσι ποτὲ ἀναρχικὲς, ἂν δὲν καταστραφοῦν προηγουμένως οἱ θεσμοὶ πού τὶς κρατᾶνε ὑπόδουλες. Κι ἀφοῦ χρειαζόμαστε τὴν ὑποστήριξιν τῶν μαζῶν γιὰ νὰ οἰκοδομήσουμε μιὰ δυνάμιν ἐκτελεστικῆς ρώμης καί γιὰ νὰ ὑλοποιήσουμε τὸ συγκεκριμένον μας καθήκον τῆς ριζικῆς ἀλλαγῆς τῆς κοινωνίας μὲ τὴν ἄμεση δράσιν τῶν μαζῶν, πρέπει νὰ τὶς πλησιάσουμε πρὸς κοντὰ, νὰ τὶς δεχθῶμε ὡς εἶναι καί νὰ ἐπιδιώξουμε νὰ τὶς σπρώξωμε μπροστὰ, ὅσο περισσότερο μποροῦμε, ἀπὸ μέσα ἀπ' τὶς τάξεις

τους. Αὐτὸ ἰσχύει φυσικὰ, ἂν πραγματικὰ σκοπεύουμε νὰ δουλέψουμε γιὰ τὴν πρακτικὴ ὑλοποίησιν τῶν ἰδανικῶν μας καί δὲν ἐκανοποιούμεσθα μὲ τὸ νὰ κάνουμε κήρυγμα μέσα εἰς τὴν ἔρημον γιὰ τὴν ἀπλὴν ἐκανοποίησιν τῆς πνευματικῆς μας ὑπερφηφάνειας.

Δὲ θεωροῦμε τὴν ἐπανάστασιν ὡς συνώνυμην μὲ τὴν πρόδοσιν, μὲ μιὰ ἱστορικὴ ἀποφασὴ τῆς ζωῆς. Μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐπαναστάτες. Ὅταν κάποιος χρησιμοποιοῖ τὴν ἱστορίαν γιὰ νὰ στηρίξει τὰ ἐπιχειρήματά του, ὅλοι θὰ συμφωνήσουσι μὲ ὅ,τι λέει. Ἀλλὰ ὅταν μιλάμε γιὰ ἐπανάστασιν, ὅταν οἱ μάζες μιλάμε γιὰ ἐπανάστασιν, ὡς ὅταν κάποιος ἀναφέρεται σ' αὐτὴν μέσα εἰς τὴν ἱστορίαν, ἐννοοῦμε ἀπλῶς τὴν νικηφόρον ἐπανάστασιν. Οἱ ἐξεγέρσεις θὰ ἔναι ἀπαραίτητες ὅσο ὑπάρχουσι ὁμάδες ἐξουσίας πού χρησιμοποιοῦσι τὴν ὕλην τῶν δυνάμεων γιὰ νὰ ἐξαγαγάσιν τὶς μάζας σὲ ὑποταγή. Καί δὲν εἶναι πολὺ ξεκάθαρον τὸ ὅτι θὰ ὑπάρξουσι πολλὰς ἀκόμα ἐξεγέρσεις, πρῶτον νὰ κατακτήσουσι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνο τὸ μίνιμουμ τῶν ἀναγκαίων ὄρων γιὰ ἐλευθερίαν καί εἰρηγικὴν ἀνάπτυξιν, ὅταν ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἔναι ἐκὼς νὰ καθίσει πρὸς τὴν ὑλοποίησιν τῶν πρὸς εὐγενικῶν τῆς στόχων, δίχως σκληροὺς ἀγῶνας καί ἀνώφελα θάσανα.

Λέγοντας ἐπανάστασιν δὲν ἐννοοῦμε μόνον τὴν ἐξέγερσιν, ἀλλὰ θὰ πρέπει ν' ἀποφύγουμε τὴν ἀντικατάστασιν μιᾶς κατάστασης ἐπιβολῆς μὲ μιὰ ἄλλην. Θὰ πρέπει νὰ κάνουμε μιὰ ξεκάθαρον διάκρισιν ἀνάμεσα εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν πράξιν πού καταστρέφει ὅ,τι περισσότερο μπορεῖ ἀπ' τὸ παλιὸ καθεστῶς καί θάζει εἰς τὴν θέσιν τοῦ νέου θεσμοῦ καί σὲ μιὰ κυβέρνησιν πού ἔρχεται ἐκ τῶν ὑστέρων ν' ἀνακόψει τὴν ἐπανάστασιν καί νὰ καταπιῇ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερες ἀπ' τὶς ἐπαναστατικὰς κατακτήσεις.

Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ὅλες οἱ πρόοδοι πού εἶναι ἀποτελέσματα ἐπανάστασεων ἐξασφαλίστηκαν εἰς τὴν περίοδον τοῦ λαϊκοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἔταν, εἴτε δὲν ὑπῆρχε μιὰ ἀναγνωρισμένη κυβέρνησις ἢ αὐτὴ ἦταν ὑπερβολικὰ ἀδύναμιν γιὰ νὰ σταθεῖ ἀντιμέτωπὴ μὲ τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλὰ μόλις σχηματιζόταν ἡ κυβέρνησις, ἄρχιζε ἔτσι καί ἡ ἀντίδρασις πού ἐξυπηρετοῦσε τὰ συμφέροντα τῶν

παλιών και των νέων προνομιούχων τάξεων κι έπαιρνε πίσω απ' το λαό όσα περισσότερα μπορούσε.

Επομένως, το καθήκον μας είναι να κάνουμε και να βοηθήσουμε άλλους να κάνουν, την επανάσταση εκμεταλλεόμενοι κάθε ευκαιρία και κάθε διαθέσιμη δύναμη: προωθώντας την επανάσταση όσο το δυνατό περισσότερο, στο δημιουργικό καθώς επίσης και στον καταστροφικό της ρόλο και παραμένοντας πάντα αντίθετοι με το σχηματισμό οποιασδήποτε κυβέρνησης, είτε άγνοώντας την ή πολεμώντας την κι εξαντλώντας όλα τα όρια των δυνατοτήτων μας.

Δέ θ' αναγνωρίσουμε πια ένα δημοκρατικό σύνταγμα περισσότερο από ότι μια κοινοβουλευτική μοναρχία, αλλά θα θελήσουμε και θ' απαιτήσουμε πλήρη ελευθερία για κείνους που σκέπτονται σαν κι εμάς και που επιθυμούν να ζήσουν έξω απ' την κηδεμονία και την καταπίεση της κυβέρνησης, να προπαγανδίσουν τις ιδέες τους με τα λόγια και την πράξη. Έπαναστάτες ναί, αλλά πάνω απ' όλα αναρχικοί.

ΠΡΩΤΟ: Η καταστροφή όλων των συγκεντρώσεων της πολιτικής εξουσίας αποτελεί το πρώτο καθήκον των καταπιεζόμενων ανθρώπων.

ΔΕΥΤΕΡΟ: Οποιαδήποτε οργάνωση μιας υποτιθέμενης προσωρινής επαναστατικής πολιτικής εξουσίας για την πραγματοποίηση αυτής της καταστροφής, δεν μπορεί να 'ναι τίποτα άλλο από μια άνομα άπατη και θα 'ναι τόσο επικίνδυνη για το λαό, όσο είναι όλες οι τυρινές κυβερνήσεις.

ΤΡΙΤΟ: Άρνούμενοι κάθε συμβιβασμό για την πραγματοποίηση της επανάστασης, οι εργάτες όλου του κόσμου θα πρέπει να παγιώσουν την αλληλεγγύη στην επαναστατική δράση, έξω απ' τα πλαίσια της αστικής πολιτικής.

Έκείνες οι αναρχικές αρχές που διατυπώθηκαν κάτω απ' την έμπνευση του Μπακούνιν στο Συνέδριο του Σαίγτ 'Ιμιέ, στα 1872, συνεχίζουν σήμερα να μας δείχνουν μια καλή κατεύθυνση. Εκείνοι που προσπάθησαν να δράσουν σε αντίθεση μ' αυτές έχουν

έξαφανιστεί, γιατί όσο ξεκαθαρισμένοι κι αν ήταν, παραβλέφανε το γεγονός ότι η κυβέρνηση, ή δικτατορία και το κοινοβούλιο δεν μπορούν παρά να οδηγήσουν το λαό πίσω στην υποδούλωση. Αυτό μας έχει δείξει ως τώρα όλη η έμπειρία. Δέ χρειάζεται να πούμε πώς, για τους αντιπρόσωπους του Σαίγτ 'Ιμιέ όπως και για μας και για όλους τους αναρχικούς, η κατάργηση της πολιτικής εξουσίας δεν είναι δυνατή, δίχως την ταυτόχρονη καταστροφή του οικονομικού προνόμιου.

Είναι αναγκαίο για μια επανάσταση να εξαλείψει τις υλικές δυνάμεις που υπάρχουν για να υπερασπίζον το προνόμιο και να εμποδίζουν κάθε πραγματική κοινωνική πρόοδο. Αυτή η πεποίθηση έχει κάνει πολλούς να πιστεύουν ότι το μόνο σημαντικό πράγμα είναι η εξέγερση και να παραβλέπουν αυτό που πρέπει να γίνει, προκειμένου να εμποδιστεί μια εξέγερση απ' το να παραμείνει μια στείρα πράξη βίας, ενάντια στην οποία μια πράξη αντιδραστικής βίας θ' αποτελούσε την τελική απάντηση. Για κείνους που πιστεύουν αυτό, όλα τα πρακτικά προβλήματα της οργάνωσης, το πώς να φροντίσουν για τη διανομή των εφοδίων, είναι άσκοπα προβλήματα: γι' αυτούς είναι ζητήματα που θα τα λύσουν οι ίδιοι ή που θα λυθούν από κείνους που θα έρθουν μετά από μας. Όμως το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουμε είναι αυτό: η κοινωνική αναδιοργάνωση είναι κάτι για το οποίο πρέπει όλοι να σκεφτούμε τώρα άμέσως και καθώς θα καταστρέφεται το παλιό θα έχουμε μια πιό ανθρώπινη και δίκαιη κοινωνία καθώς επίσης και μια κοινωνία που θα 'ναι πια δεκτική απέναντι στις μελλοντικές προόδους. Η εναλλακτική λύση είναι να σκεφτούν γι' αυτά τα προβλήματα «οι ήγέτες» και να έχουν μια νέα κυβέρνηση, που θα κάνει ό,τι ακριβώς έκαναν όλες οι προηγούμενες κυβερνήσεις, κάνοντας τους ανθρώπους να πληρώσουν για τις ανεπαρκείς και φτωχές υπηρεσίες που τους προσφέρει, αφαιρώντας την ελευθερία τους κι αφήνοντάς τους να καταπιέζονται από κάθε είδους παράσιτο κι εκμεταλλευτή.

Για να καταργήσουμε την αστυνομία κι όλους τους βλαβε-

ρους κοινωνικούς θεσμούς, θα πρέπει να ξέρουμε με τί θα τους αντικαταστήσουμε, όχι σ' ένα περισσότερο ή λιγότερο μακρυνό μέλλον, αλλά άμεσα, την ίδια ακριβώς τη μέρα που αρχίζουμε να κατεδαφίζουμε. Καταστρέφει κανείς κάτι αποτελεσματικά και μόνιμα, μόνον όταν θάλει στη θέση του κάτι άλλο και τὸ ν' ἀναβάλλουμε για μιὰ μελλοντική ἡμερομηνία τὴ λύση τῶν προβλημάτων, πού ἐμφανίζονται με τὴν ἐπιτακτικότητα τῆς ἀνάγκης, θά ἔταν σὰ νὰ δίναμε χρόνο στοὺς θεσμούς, πού σκοπεύουμε νὰ καταργήσουμε, ν' ἀναρρώσουν ἀπ' τὸ σὸκ και νὰ ἐπανεπιβεβαιωθοῦν, κάτω ἀπὸ ἄλλα ἴσως ὀνόματα, ἀλλὰ ὁποσδήποτε με τὴν ἴδια δομὴ.

Οἱ λύσεις μας μπορεῖ νὰ γίνουν ἀποδεκτὲς ἀπὸ ἕνα ἀρκετὰ μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ και νὰ καταφέρουμε νὰ πραγματοποιήσουμε τὴν ἀναρχία ἢ νὰ κάνουμε ἕνα βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσή της, ἢ μπορεῖ νὰ μὴ γίνουν κατανοητὲς ἢ ἀποδεκτὲς και τότε οἱ προσπάθειές μας θὰ χρησιμεύσουν σὰν προπαγάνδα και για νὰ παρουσιάσουν στὸ κοινὸ, γενικὰ, τὸ πρόγραμμα για ἕνα ὄχι μακρυνὸ μέλλον. Ἄλλὰ ὅπως και νὰ ἔχει τὸ πράγμα θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε τίς λύσεις μας: προσωρινὲς λύσεις, πού νὰ ὑπὸκεινται σὲ διόρθωση και ἀναθεώρηση στὸ φῶς τῆς πρακτικῆς, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε τίς λύσεις μας ἂν δὲ θέλουμε νὰ ὑποταχθοῦμε παθητικὰ σ' ἐκείνες τίς λύσεις πού ἐπιβάλλονται ἀπὸ ἄλλους και νὰ περιοριστοῦμε στὸν στεῖρο ρόλο τῶν ἀχρηστων και ἀνίκανων παραπονιάρηδων.

Πιστεύω πὼς ἐμεῖς οἱ ἀναρχικοί, πεπεισμένοι για τὴν ὀρθότητα τοῦ προγράμματός μας, θὰ πρέπει νὰ καταβάλουμε εἰδικὲς προσπάθειες για ν' ἀποκτήσουμε μιὰ κυριαρχικὴ ἐπιρροή, προκειμένου νὰ μπορέσουμε νὰ ὠθήσουμε τὸ κίνημα πρὸς τὴν πραγματοποίηση τῶν ἰδανικῶν μας· ἀλλὰ θὰ πρέπει ν' ἀποκτήσουμε αὐτὴ τὴν ἐπιρροή με τὸ νὰ εἴμαστε πιὸ ἐνεργητικοί και πιὸ ἀποτελεσματικοί ἀπ' ὅ,τι οἱ ἄλλοι. Μόνο τότε θὰ ἔχει ἀξία αὐτὴ ἡ κατάρτηση. Θὰ πρέπει, σήμερα, νὰ ἐξετάσουμε σφαιρικὰ, ν' ἀναπτύξουμε και νὰ προπαγανδίσουμε τίς ιδέες μας και νὰ συντονί-

σουμε τίς προσπάθειές μας για κοινὴ δράση. Πρέπει νὰ δράσουμε μέσα στὰ λαϊκὰ κινήματα, για νὰ τὰ ἐμποδίσουμε νὰ περιοριστοῦν και νὰ διαφθαροῦν ἀπ' τὸ ἀποκλειστικὸ αἷτημα για μικρὲς θελιτώσεις, πού εἶναι δυνατὲς στὸν καπιταλισμὸ και νὰ ἐπιδιώξουμε νὰ τὰ κάνουμε νὰ βοηθήσουν στὴν προετοιμασία τῆς δολοκληρωτικῆς και ριζικῆς ἀλλαγῆς τῆς κοινωνίας μας. Πρέπει νὰ ἐργαστοῦμε μέσα στίς μάζες τῶν ἀναργάντων ἀνθρώπων και ἴσως νὰ αὐτῶν πού δὲν μποροῦν νὰ ὀργανωθοῦν, για νὰ ξυπνήσουμε μέσα τους τὸ πνεῦμα τῆς ἐξέγερσης και τὴν ἐπιθυμία και τὴν ἐλπίδα για μιὰ ἐλεύθερη και εὐτυχισμένη ζωὴ. Πρέπει νὰ ἐγκαινιάσουμε και νὰ ὑποστηρίξουμε κάθε δυνατό εἶδος κινήματος, πού τείνει νὰ ἐξασθενήσει τὴν ἐξουσία τῆς κυβέρνησης και τῶν καπιταλιστῶν και ν' ἀνυψώσει τὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο και τίς ὕλικές συνθήκες τοῦ λαοῦ. Πρέπει νὰ εἴμαστε ἔτοιμοι και προετοιμασμένοι, ἠθικὰ και ὕλικα, για τὴν ἐπαναστατικὴ πράξη πού πρέπει ν' ἀνοίξει τὸ δρόμο για τὸ μέλλον.

Κι αὐριο, στὴν ἐπανάσταση, θὰ πρέπει νὰ παίξουμε ἕναν ἐνεργητικὸ ρόλο στὸν ἀπαραίτητο φυσικὸ ἀγῶνα, ἐπιδιώκοντας νὰ τὸν κάνουμε ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ ριζοσπαστικὸ, προκειμένου νὰ καταστρέψουμε ὅλες τίς καταπιεστικὲς δυνάμεις τῆς κυβέρνησης και νὰ παροτρύνουμε τοὺς ἀνθρώπους νὰ καταλάβουν τὴ γῆ, τὰ σπίτια, τὰ μεταφορικὰ μέσα, τὰ ἐργαστᾶσια, τὰ ὀρυχεῖα και ὅλα τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ και νὰ ὀργανωθοῦν ἔτσι ὥστε νὰ ὑπάρχει ἄμεσα μιὰ δίκαιη διανομὴ τῶν τροφίμων. Συναίμα, θὰ πρέπει νὰ φροντίσουμε για τὴν ἀντάλλαγή τῶν ἀγαθῶν ἀνάμεσα στίς κοινότητες και στίς περιφέρειες και νὰ συνεχίσουμε νὰ ἐντατικοποιοῦμε τὴν παραγωγή και ὅλες ἐκείνες τίς ὑπηρεσίες, πού εἶναι χρήσιμες για τὸ λαό.

Πρέπει, με κάθε δυνατό τρόπο και σύμφωνα με τίς τοπικὲς συνθήκες και δυνατότητες, νὰ ἐνθαρρύνουμε τὴ δράση με ἐνώσεις, συνεργατικὲς, ὀμάδες ἐθελοντῶν, προκειμένου νὰ ἐμποδίσουμε τὴν ἐμφάνιση νέων ἐξουσιαστικῶν ὀμάδων, νέων κυβερνή-

σεων, πολεμώντας τες με τή βία, αν είναι απαραίτητο, αλλά πά-
νω απ' όλα εξουδετερώνοντας τες.

Κι αν δεν υπήρχε αρκετή υποστήριξη μεταξύ των ανθρώ-
πων, για να εμποδιστεί ή επανάσταση της κυβέρνησης, των έ-
ξουσιαστών της θεσμών και των οργάνων καταστολής της, θα
πρέπει ν' αρνηθούμε να συνεργαστούμε ή να τήν αναγνωρίσου-
με και να επαναστατήσουμε ενάντια στις απαιτήσεις της, διεκδι-
κώντας πλήρη αυτονομία για μας και για όλες τις μειονότητες
που διαφωνούν. "Αν είναι δυνατό, θα πρέπει να παραμείνουμε σε
μια κατάσταση ανοικτής ανταρσίας, και να προετοιμάσουμε το
δρόμο για τή μετατροπή της τωρινής ήττας σε μελλοντική νίκη.

Δεν πιστεύω πως εκείνο που μετράει είναι ο θρίαμβος των
σχεδίων μας, των προγραμμάτων μας και των ούτοπιών μας, που
όπωςδήποτε χρειάζονται τήν επιβεβαίωση της εφαρμογής και του
πειράματος και μπορεί, σαν αποτέλεσμα, να χρειάζεται να τρο-
ποποιηθούν, ν' αναπτυχθούν ή να προσαρμοστούν στις πραγματι-
κές ήθικες κι υλικές συνθήκες του χωρόχρονου. Εκείνο που με-
τράει πιο πολύ απ' όλα είναι πως οι άνθρωποι, όλοι οι άνθρωποι,
πρέπει να χάσουν τα προβατίσια ένστικτα και συνήθειες, τα ό-
ποια τους χάραξαν στο μυαλό όλόκληροι αιώνες σκλαδιᾶς κι ότι
πρέπει να μάθουν να σκέπτονται και να ενεργούν ελεύθερα. Σ'
αυτό το καθήκον της απελευθέρωσης, είναι που πρέπει ν' αφιε-
ρώσουν τήν προσοχή τους οι αναρχικοί.

Μόλις ανατραπεί ή κυβέρνηση, ή τουλάχιστον εξουδετερω-
θεί, το καθήκον των ανθρώπων κι ιδιαίτερα εκείνων ανάμεσά τους
που έχουν πρωτοβουλία κι οργανωτική ικανότητα, θα είναι να
φροντίσουν για τήν ικανοποίηση των άμεσων αναγκών και να
προετοιμάσουν το έδαφος για το μέλλον, καταστρέφοντας προνό-
μια και θλαβερούς θεσμούς και βλέποντας στο μεταξύ σ' αυτό, ό-
τι εκείνοι οι χρήσιμοι θεσμοί, που εξυπηρετούν σήμερα τήν άρ-
χουσα τάξη είτε αποκλειστικά, είτε πρωταρχικά, θα λειτουργούν
εξίσου για λογαριασμό όλων.

Οι αναρχικοί έχουν αναλάβει το καθήκον να είναι αγωνι-

στικοί φύλακες τής ελευθερίας ενάντια σε κάθε επίδοξο μνηστή-
ρα τής εξουσίας κι ενάντια στην πιθανή τυραννία τής πλειονό-
τητας.

"Έχουμε σκεφτεί ότι ξέχωρα απ' το πρόβλημα τής εξασφά-
λισης τής νίκης ενάντια στις υλικές δυνάμεις του αντιπάλου, ύ-
πάρχει επίσης το πρόβλημα να δοθεί ζωή στην επανάσταση μετά
τὴ νίκη.

Συμφωνούμε όλοι πως μιὰ επανάσταση που έμελλε να κατα-
λήξει σε χάος δὲ θα ήταν μιὰ ζωογόνα επανάσταση.

Αλλά δὲ θα πρέπει να υπερβάλλουμε· δεν πρέπει να σκε-
φτούμε ότι πρέπει και μπορούμε να βρούμε μιὰ τέλεια λύση για
κάθε πιθανό πρόβλημα. Δὲ θα πρέπει να θέλουμε να προβλέψου-
με και να καθορίσουμε πάρα πολλά, γιατί αντί να προετοιμαστού-
με για τήν αναρχία, μπορεί να βρεθούμε βυθισμένοι σε άπραγμα-
τοποίητα όνειρα ή ακόμα και να γίνουμε εξουσιαστές και συνει-
δητά ή διαφορετικά, να τείνουμε να ενεργούμε σὰ μιὰ κυβέρνη-
ση· ή όποια, σ' όνομα τής ελευθερίας και τής λαϊκής θέλησης, θα
υποτάσσει τους ανθρώπους στην κυριαρχία της. Το γεγονός είναι
πως δεν μπορούμε να εκπαιδεύσουμε τους ανθρώπους, αν δεν εί-
ναι σε θέση, ή υποχρεωμένοι αναγκαστικά, να ενεργούν για τον
εαυτό τους κι ότι ή επαναστατική όργάνωση του λαού, χρήσιμη
κι αναγκαία καθώς είναι, δεν μπορεί να επεκτείνεται άτέλειωτα·
σ' ένα όρισμένο σημείο, αν δεν επιδίδεται σ' επαναστατική δράση,
είτε θα στραγγαλιστεί απ' τήν κυβέρνηση ή θα εκφυλιστεί και
θα διαλυθεί — και θα πρέπει τότε να ξαναρχίσουμε απ' τήν αρχή.

Δὲ θα μπορούσα να δεχτώ τήν άποψη ότι όλες οι επαναστά-
σεις του παρελθόντος, παρόλο που δεν ήταν αναρχικές επαναστά-
σεις, υπήρξαν άνώφελες, ούτε πως οι μελλοντικές που δὲ θα εί-
ναι αναρχικές επαναστάσεις, θα είναι άχρηστες. Πιστεύω ότι ο
πλήρης θρίαμβος τής αναρχίας θα έρθει με τήν εξέλιξη, σταδια-
κά μάλλον, παρά με βίαιη επανάσταση: όταν μιὰ προηγούμενη ή
μερικές προηγούμενες επαναστάσεις θα έχουν καταστρέψει τὰ βα-
σιχότερα στρατιωτικά κι οικονομικά έμπόδια, που αντιτίθονται

στην πνευματική κι υλική ανάπτυξη των ανθρώπων και στην αύξηση της παραγωγής, στο μέτρο που να ικανοποιεί τις ανάγκες και τις επιθυμίες.

Εν πάση περιπτώσει, αν πάρουμε υπόψη τους σπαραδικούς αριθμούς μας και την επικρατούσα στάση ανάμεσα στους περισσότερους ανθρώπους κι αν δεν επιθυμούμε να πάρουμε τις επιθυμίες μας για πραγματικότητα, πρέπει να περιμένουμε ότι η επόμενη επανάσταση δε θα είναι αναρχική κι επομένως εκείνο που επείγει περισσότερο είναι το να σκεφτούμε τί μπορούμε και πρέπει να κάνουμε σε μια επανάσταση, στην οποία θα είμαστε μια σχετικά μικρή και κακὰ εξοπλισμένη μειονότητα. Αλλά θα πρέπει να προσέξουμε να μη γίνουμε λιγότερο αναρχικοί επειδή απλώς οι άνθρωποι δεν είναι έτοιμοι για την αναρχία. Αν θέλουν μια κυβέρνηση, είναι απίθανο να μπορέσουμε να εμποδίσουμε το σχηματισμό μιας νέας κυβέρνησης, αλλά αυτό, δεν είναι λόγος για να μην προσπαθήσουμε να πείσουμε τους ανθρώπους ότι η κυβέρνηση είναι άχρηστη και ελαβερή ή να μην εμποδίσουμε την κυβέρνηση να επιβληθεί επίσης πάνω μας ή πάνω σε άλλους σαν και μᾶς, που δεν τή θέλουν. Θα πρέπει να εξασφαλίσουμε πώς βελτιώνεται η κοινωνική ζωή κι ιδιαίτερα τὰ οικονομικά πρότυπα, δίχως την επέμβαση της κυβέρνησης κι έτσι θα πρέπει να είμαστε όσο το δυνατόν πιο προετοιμασμένοι για ν' αντιμετωπίσουμε τὰ πρακτικά προβλήματα της παραγωγής και της διανομής, μην ξεχνώντας ότι εκείνοι που είναι πιο κατάλληλοι για να οργανώσουν την εργασία, είναι εκείνοι που την κάνουν τώρα. Αν είμαστε ανίκανοι να εμποδίσουμε τή δημιουργία μιας νέας κυβέρνησης, αν είμαστε ανίκανοι να τήν καταστρέψουμε αμέσως, θα πρέπει, οπωσδήποτε, ν' αρνηθούμε να τήν υποστηρίξουμε, ο-ποιοδήποτε σχήμα ή μορφή κι αν έχει. Θα πρέπει ν' απορρίψουμε τή στρατιωτική θητεία και ν' αρνηθούμε να πληρώνουμε φόρους. Ανυπακοή σαν αρχή, αντίσταση ως τὸ τέλος, ἐναντία σε κάθε επιβολή από μέρους των αρχών κι απόλυτη ἔρνηση αποδοχῆς οποιασδήποτε ἡγετικής θέσης.

Αν είμαστε ανίκανοι ν' ανατρέψουμε τὸν καπιταλισμό, θα πρέπει ν' απαιτήσουμε για μᾶς και για όλους ὅσους τὸ θέλουν, τὸ δικαίωμα ἐλεύθερης προσέγγισης των ἀναγκαίων μέσωσν παραγωγῆς για τή συντήρηση μιᾶς ἀνεξάρτητης ζωῆς.

Νὰ δίνετε συμβουλές, όταν ἔχουμε να κάνουμε προτάσεις· να διδάσκετε, αν ξέρουμε περισσότερα ἀπ' ὅτι οἱ ἄλλοι· να δίνετε τὸ παράδειγμα για μιὰ ζωὴ βασισμένη στην ἐλεύθερη συμφωνία ἀνάμεσα στους ανθρώπους· να υπερασπίζεστε, ἀκόμα και με τή βία, αν εἶναι ἀπαραίτητο και δυνατό, τήν αὐτονομία μας ἐναντία σε οποιαδήποτε κυβερνητική πρόκληση... ἀλλὰ ΠΟΤΕ μὴ διατάζετε, κυβερνάτε ἢ ἐξουσιάζετε!

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο δε θα πραγματοποιήσουμε τήν ἀναρχία, ἢ ὅποια δεν μπορεῖ να ἐπιβληθεῖ ἐναντία στη θέληση των ἀνθρώπων, ἀλλὰ τουλάχιστον θα προετοιμάσουμε τὸ δρόμο γι' αὐτή. Δὲ χρειάζεται να περιμένουμε ἀτέλειωτα τὸ μαρασμὸ τοῦ κράτους ἢ να γίνουν μέρος τοῦ λαοῦ οἱ κυρίαρχοι μας και να παραιτηθοῦν ἀπ' τήν ἐξουσία τους πάνω μας, αν μπορέσουμε να τοὺς πείσουμε να παρατήσουν τή θέση τους.

ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ

Ο ΣΚΟΠΟΣ ΑΓΙΑΖΕΙ ΤΑ ΜΕΣΑ. Αυτό το απόφθεγμα έχει γίνει αντικείμενο πολύ μεγάλης κατάχρησης στην πραγματικότητα όμως αποτελεί παγκόσμια κατευθυντήρια αρχή. Θα 'ταν όμως καλύτερα να πούμε: κάθε σκοπός χρειάζεται τα μέσα του. 'Αφού ή ήθικη πρέπει να επιδιώκεται στους σκοπούς, τα μέσα είναι καθορισμένα.

Μόλις καθοριστεί ο σκοπός στον οποίο αποδίδει κάποιος, συνειδητά ή αναγκαστικά, το μεγάλο πρόβλημα της ζωής είναι να βρεθούν τα μέσα που, κάτω απ' τις συγκεκριμένες συνθήκες, οδηγούν σ' αυτό το σκοπό πιδ οικονομικά και με μεγαλύτερη δεδαιότητα. 'Απ' τον τρόπο με τον οποίο λύνεται αυτό το πρόβλημα, θα εξαρτηθεί, στο μέτρο που μπορεί να βασιστεί πάνω στην ανθρώπινη θέληση, το αν το άτομο (ή κόμμα) προσεγγίζει ή αποτυχαίνει να πραγματοποιήσει τους σκοπούς του, αν είναι χρήσιμο για το σκοπό του ή άθελά του εξυπηρετεί το σκοπό του έχθρου. Στην ανακάλυψη των σωστών μέσων, βρίσκεται ολόκληρο το μυστικό των μεγάλων ανδρών και κομμάτων, που έχουν αφήσει τη σφραγίδα τους πάνω στην ιστορία.

Για τους μυστικιστές, ο σκοπός των 'Ιησουϊτών είναι ή δόξα του Θεού· για άλλους είναι ή δύναμη της 'Εταιρίας του 'Ιησοῦ. 'Επομένως, θα πρέπει να καταβάλουν κάθε προσπάθεια για να αποκτηνώσουν, να τρομοκρατήσουν και να υποτάξουν τις μάζες.

'Ο σκοπός των Γιακωβίτων κι όλων των εξουσιαστικών κομμάτων, που πιστεύουν ότι κατέχουν την απόλυτη αλήθεια, είναι να επιβάλουν τις ιδέες τους πάνω στις άδαιες μάζες. Θα πρέπει επομένως να κάνουν κάθε προσπάθεια για να καταλάβουν την εξουσία, να υποτάξουν τις μάζες και να προσαρμόσουν την 'Αν-

θρωπότητα στο Προκρούστειο κρεβάτι των αντιλήψεών τους.

Το πρόβλημα για μās μπαίνει διαφορετικά· επειδή οι σκοποί μās είναι τόσο διαφορετικοί, έτσι πρέπει να είναι και τα μέσα που χρησιμοποιούμε.

Δέ διεξάγουμε τον αγώνα μας για να πάρουμε τη θέση των σημερινών έκμεταλλευτών και καταπιεστών, ούτε ακόμα παλεύουμε για το θρίαμβο μās αφαίρεσης, που στερείται περιεχόμενο. Δέν έχουμε τίποτα κοινό μ' εκείνο τον 'Ιταλό πατριώτη που διακήρυξε: «Τί πειράζει αν πεθάνουν απ' την πείνα όλοι οι 'Ιταλοί, όσο ή 'Ιταλία είναι μεγάλη και δοξασμένη!», ούτε και μ' εκείνο το σύντροφο που εξομολογήθηκε πώς δέν τον ενδιέφερε αν χάνονταν τα τρία τέταρτα της ανθρωπότητας, προκειμένου να γίνει ο κόσμος ελεύθερος κι ευτυχισμένος...

Κατά τη γνώμη μας, όλη ή δράση που κατευθύνεται προς την καταστροφή της οικονομικής και πολιτικής καταπίεσης, που εξυπηρετεί το ανέδασμα του ήθικου και πνευματικού επίπεδου των ανθρώπων, που τους προσφέρει μιά συνειδητοποίηση των ατομικών δικαιωμάτων και της δύναμής τους και τους πειθεί να ενεργούν για λογαριασμό τους, (κοντολογής) κάθε δραστηριότητα που ενθαρρύνει ένα μίσος για την καταπίεση και ξυπνάει την άγápη ανάμεσα στους ανθρώπους, μās οδηγεί πιδ κοντά στους σκοπούς μας κι αποτελεί επομένως ένα καλό πράγμα (που υπόκειται μόνο σε μιά ποσοτική θεώρηση: να πετύχει τα καλύτερα αποτελέσματα με τις δυνάμεις που διαθέτουμε). 'Απ' την άλλη μεριά, κάθε δραστηριότητα που τείνει να συντηρήσει τη σημερινή κατάσταση πραγμάτων, που τείνει να θυσιάσει τον άνθρωπο ενάντια στη θέλησή του για το θρίαμβο μās αρχής, είναι κακή γιατί αποτελεί μιά άρνηση των σκοπών μας. 'Επιδιώκουμε το θρίαμβο της ελευθερίας και της αγάπης.

Μήπως γι' αυτό το λόγο θα πρέπει ν' απορρίψουμε τη χρήση βίαιων μέσων; 'Οπωσδήποτε όχι. Τα μέσα μας είναι εκείνα που επιτρέπουν κι επιβάλλουν οι συνθήκες.

Φυσικά δέ θέλουμε να συντρίψουμε τον καθένα· θα θέλαμε

να στεγνώσουμε όλα τα δάκρυα της ανθρωπότητας κι όχι να είμαστε υπεύθυνοι για περισσότερα δάκρυα. Άλλα θα πρέπει είτε ν' αγωνιστούμε μέσα στον κόσμο όπως είναι ή να παραμείνουμε άνικανοι όνειροπόλοι. Θα έρθει ή μέρα, είμαστε πεπεισμένοι γι' αυτό, που θα είναι δυνατό να υπηρετήσουμε τὸ σκοπὸ τῆς Ἀνθρωπότητας, δίχως να πηγήγώσουμε, ούτε τὸν ἑαυτὸ μας, ούτε τοὺς ἄλλους· ἀλλὰ σήμερα αὐτὸ δὲν είναι δυνατό. Ἀκόμα κι οἱ πιὸ ἀγνοὶ κι εὐγενικοὶ ἀπὸ τοὺς μάρτυρες, ἐκεῖνοι που θὰ ἀφήνονταν νὰ ριχτοῦν στὰ κάτεργα γιὰ τὸ θρίαμβο τοῦ καλοῦ, δίχως ν' ἀντισταθοῦν, εὐλογώντας τοὺς διώκτες τους, ὅπως ἔκανε ὁ μυθικὸς Χριστὸς, θὰ ἔκαναν κακό. Πέρα ἀπ' τὸ κακὸ που θὰ ἔκαναν στὸν ἑαυτὸ τους, που στὸ κάτω - κάτω θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ ὑπολογιστεῖ, θὰ ἔκαναν ὅλους ἐκεῖνους που τοὺς ἀγαποῦσαν νὰ χύσουν πικρὰ δάκρυα. Σὲ κάθε ἐνέργεια στὴ ζωὴ, ἐκεῖνο που μπαίνει πάντα εἶναι ἕνα ζήτημα ἐπιδίωξης νὰ προκληθεῖ τὸ λιγότερο κακὸ καὶ νὰ ἐπιτευχθεῖ τὸ μεγαλύτερο δυνατό καλό...

Εἶναι φανερὸ πὼς ἡ ἐπανάσταση θὰ γίνεῖ αἰτία πολλῶν τραγωδιῶν καὶ πολλῶν βασάνων· ἀλλὰ ἀκόμα κι ἂν προκαλοῦσε ἑκατὸ φορές περισσότερα, θὰ ἔταν πάντα μιὰ εὐλογία σὲ σύγκριση μὲ τὶς δυστυχίες που ὑπάρχουν σήμερα στὸν κόσμο, σὰν ἀποτέλεσμα τῆς ὀλέθριας ὀργάνωσης τῆς κοινωνίας.

Σ' ὅλους τοὺς κοινωνικοπολιτικούς ἀγῶνες ὑπάρχουν κι ὑπῆρξαν πάντοτε δυὸ εἶδη ὑπνωτιστῶν.

Ἐπάρχουν ἐκεῖνοι που πιστεύουν ὅτι δὲν είμαστε ποτὲ ἀρκετὰ ὄριμοι, ὅτι περιμένουμε πάρα πολλά, ὅτι πρέπει νὰ περιμένουμε καὶ νὰ ἱκανοποιούμαστε κάνοντας κατὰ καιροὺς μικρὲς προόδους μὲ τὴ βοήθεια μικρῶν μεταρρυθμίσεων... που κερδίζονται δίχως νὰ ἐπιλύσουν ποτὲ τίποτα. Κι ὑπάρχουν κι ἐκεῖνοι που συνηθίζουν νὰ περιφρονοῦν τὰ μικρὰ πράγματα καὶ ζητᾶνε ὅλα ἢ τίποτα καὶ που προωθώντας σχέδια, που εἶναι πιθανὴν τέλεια, ἀλλὰ που δὲν μποροῦν ὅμως νὰ ὑλοποιηθοῦν ἐξαιτίας τῆς ἑλλείψεως ἀπαραίτητης ὑποστήριξης, ἐμποδίζουν ἢ ἐπιδιώκουν νὰ ἐμποδίσουν ἄλλους ἀπ' τὸ νὰ κάνουν τὰ λίγα που μποροῦν νὰ γίνουν.

Γιὰ μᾶς ἐκεῖνο που εἶναι πιὸ σημαντικό δὲν εἶναι αὐτὸ που πετυχαίνουμε... ἀλλὰ πὼς τὸ πετυχαίνουμε.

Ἄν, προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσουμε μιὰ βελτίωση τῆς κατάστασης, ἐγκαταλείψουμε τὸ βασικὸ μας πρόγραμμα καὶ σταματήσουμε νὰ τὸ προπαγανδίζουμε ἢ ν' ἀγωνιζόμαστε γιὰ νὰ τὸ πραγματοποιήσουμε· ἂν παρακινῶμε τὶς μάζες νὰ στηρίζουν τὶς ἐλπιδες τους πάνω στους νόμους καὶ στὴν καλὴ θέληση τῶν κυριάρχων μᾶλλον, παρά στὴ δική τους ἀμεση δράση· ἂν καταπνίγουμε τὸ ἐπαναστατικὸ πνεῦμα καὶ σταματᾶμε νὰ ὑποδαυλίζουμε τὴ δυσἀρέσκεια καὶ τὴν ἀντίσταση, τότε κάθε πλεονέκτημα θ' ἀποδειχθεῖ χιμαιρικὸ κι ἐφήμερο καὶ θὰ φράζει σὲ κάθε περίπτωση τοὺς δρόμους γιὰ τὴ μελλοντικὴ κοινωνία.

Ἄλλ' ἂν ἀντίθετα, δὲν ξεχνᾶμε τοὺς τελικοὺς μας στόχους κι ἐνθαρρύνουμε τὶς λαϊκὲς δυνάμεις καθὼς ἐπίσης καὶ παρακινῶμε γιὰ ἀμεση δράση κι ἐξέγερση, μπορεῖ νὰ πετύχουμε πολὺ λίγα στὴ συγκεκριμένη χρονικὴ περίοδο, ἀλλὰ θὰ ἔχουμε κάνει ἕνα θῆμα μπροστὰ στὴν ἠθικὴ προετοιμασία τῶν λαϊκῶν μαζῶν καὶ στὴ δημιουργία ἐνὸς πιὸ εὐνοϊκοῦ κοινωνικοῦ κλίματος.

«Τὸ μὴ χεῖρον βέλτιστον» λέει ἕνα γνωμικόν: ἂς κάνουμε ὅτι μποροῦμε μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε ὅλα ὅσα θὰ θέλαμε· ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ κάνουμε κάτι.

Ἐνα ἄλλο καταστροφικὸ ἐπιχείρημα που προβάλλεται μὲ εἰλικρίνεια ἀπὸ πολλούς, ἀλλὰ που ἀποτελεῖ γιὰ ἄλλους μιὰ δικαιολογία γιὰ νὰ μὴν κάνουν τίποτα, εἶναι τὸ ὅτι τὸ σημερινὸ κοινωνικὸ περιβάλλον δὲν κάνει δυνατὴ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἠθικῆς κι ὅτι συνακόλουθα εἶναι ἀχρηστο νὰ γίνονται προσπάθειες που δὲν μποροῦν νὰ πετύχουν κι εἶναι ἐπομένως καλύτερα νὰ κάνει ὅτι μπορεῖ καθένας γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τοὺς ἄλλους, ἐκτὸς ἀπ' τὸ ν' ἀλλάξει τὸν τρόπο ζωῆς του δταν θ' ἀλλάξει ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωση. Εἶναι φανερὸ πὼς ὅλοι οἱ ἀναρχικοὶ κι οἱ σοσιαλιστὲς καταλαβαίνουν τὰ οικονομικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς που ὑποχρεώνουν σήμερα τὸν ἄνθρωπο νὰ παλεύει ἐνάντια στὸ συνάνθρωπό του κι ὁποιοσδήποτε παρατηρητὴς μπο-

ρεί· να δει τή σημασία ενός προσωπικού αγώνα ενάντια στη συντριπτική δύναμη του σημερινού κοινωνικού περιβάλλοντος. Ἄλλὰ εἶναι, επίσης φανερό, ὅτι χωρίς ἐξέγερση ἀπὸ μέρους τοῦ ατόμου, ποῦ ἐνώνεται, μὲ ἄλλους οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὶς ἴδιες ἰδέες, γιὰ ν' ἀντισταθεῖ στὸ περιβάλλον προκειμένου νὰ τ' ἀλλάξει, τὸ τελευταῖο δὲν πρόκειται ν' ἀλλάξει ποτέ.

Ὅλοι μας, χωρίς καμιά ἐξαίρεση, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ζήσουμε περισσότερο ἢ λιγότερο, σὲ ἀντίφαση μὲ τὰ ἰδανικά μας· ἀλλὰ εἴμαστε ἀναρχικοὶ καὶ σοσιαλιστὲς ἐπειδὴ ὑποφέρουμε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀντίφαση καὶ ἐπιδιώκουμε νὰ τὴν κάνουμε ὅσο τὸ δυνατό πρὸς μικρὴ. Σὲ περίπτωσιν ποῦ θὰ προσαρμοζόμαστε στὸ περιβάλλον, θὰ χάναμε φυσικὰ καὶ τὴν ἐπιθυμία νὰ τὸ ἀλλάξουμε καὶ θὰ γινόμαστε συνηθισμένοι ἄστοι· ἄστοι, χωρίς χρήματα ἴσως, ἀλλὰ καθαρὰ ἄστοι σ' ὅλες τὶς ἐνέργειες καὶ τὶς προθέσεις μας.

ΠΛΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ

Δὲν ἀναγνωρίζουμε τὸ δικαίωμα τῆς πλειονότητος νὰ ἐπιβάλλει τὸ νόμο πάνω στὴ μειονότητα, ἀκόμα καὶ ἂν ἡ θέληση τῆς πλειονότητος μποροῦσε πραγματικὰ νὰ διαπιστωθεῖ σὲ πολύπλοκα, κατὰ κάποιον τρόπο, θέματα. Τὸ γεγονός ὅτι κάποιος ἔχει τὴν πλειονότητα μὲ τὸ μέρος του, σὲ καμιά περίπτωση δὲν ἀποδείχνει ὅτι ἔχει δίκιο. Πραγματικὰ, ἡ ἀνθρωπότητα ἔχει προχωρήσει πάντα διαμέσου τῆς πρωτοβουλίας καὶ τῶν προσπαθειῶν ατόμων καὶ μειονοτήτων, ἐνῶ ἡ πλειονότητα, ἀπ' τὴν ἴδια τῆς φύσιν, εἶναι ἀργή, συντηρητικὴ, ὑποτακτικὴ ἀπέναντι στὴν ἀνώτερη βία καὶ στὰ κατεστημένα προνόμια.

Ἄλλὰ ἂν δὲν ἀναγνωρίζουμε οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή, τὸ δικαίωμα τῶν πλειονοτήτων νὰ κυριαρχοῦν πάνω στὶς μειονότητες, εἴμαστε ἀκόμα πρὸς πολὺ ἀντίθετοι μὲ τὴν κυριαρχία μιᾶς μειονότητος πάνω στὴν πλειονότητα. Παρόλο ποῦ ὑπῆρξαν σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς προχωρημένες καὶ φωτισμένες μειονότητες, ὑπῆρξαν, παρόμοια, μειονότητες ποῦ ἦταν ὀπισθοδρομικὲς καὶ ἀντιδραστικὲς· ἂν ὑπάρχουν ἀνθρώπινα ὄντα ποῦ ἀποτελοῦν ἐξαίρεση καὶ βρίσκονται μπροστὰ ἀπ' τὴν ἐποχὴ τους, ὑπάρχουν επίσης καὶ ψυχοπαθεῖς καὶ ἰδιαίτερα ἀπαθὴ ἄτομα, ποῦ ἀφήνονται νὰ παρασυροῦν ἀσυνείδητα ἀπ' τὴν δίνη τῶν γεγονότων.

Σὲ κάθε περίπτωση δὲν εἶναι θέμα σωστοῦ ἢ λάθους· εἶναι θέμα ἐλευθερίας, ἐλευθερίας γιὰ ὅλους, ἐλευθερίας γιὰ κάθε ἄτομο, στὸ βαθμὸ ποῦ δὲν παραβιάζει τὴν ἴση ἐλευθερία τῶν ἄλλων. Κανένας δὲ μπορεῖ νὰ κρίνει μὲ βεβαιότητα ποιὸς ἔχει δίκιο καὶ ποιὸς ἄδικο, ποιὸς βρίσκεται πρὸς κοντὰ στὴν ἀλήθεια καὶ ποιὸς εἶναι ὁ καλύτερος δρόμος γιὰ τὸ μεγαλύτερο καλὸ γιὰ τὸν καθένα καὶ γιὰ ὅλους. Ἡ ἐμπειρία διαμέσου τῆς ἐλευθε-

ρίας είναι το μόνο μέσο για να φτάσουμε στην αλήθεια και στις καλύτερες λύσεις· κι αν δεν υπάρχει ή ελευθερία να έχεις άδικο, τότε δεν υπάρχει καθόλου ελευθερία.

Κατά τη γνώμη μας, επομένως, είναι απαραίτητο για την πλειονότητα και τη μειονότητα να καταφέρουν να ζήσουν μαζί ειρηνικά κι αποδοτικά, με κοινή συμφωνία και συμβιβασμό, με την έξυπνη αναγνώριση των πρακτικών αναγκών της συλλογικής ζωής και της ωφελιμότητας των παραχωρήσεων, που οι συνθήκες καθιστούν αναγκαίες.

Οι αναρχικοί δεν αναγνωρίζουν ότι η πλειονότητα σαν τέτοια, ακόμα κι αν ήταν δυνατό να υλοποιήσει, πέρα από κάθε αμφιβολία, αυτό που ήθελε, έχει το δικαίωμα να επιβληθεί με τη βία πάνω στις μειονότητες που διαφωνούν, καθώς η λογική κι η εμπειρία τους τους λένε ότι παρόλη τη χρήση της αλχημίας των έκλογων και του κοινοβουλίου, καταλήγουμε πάντα να έχουμε νόμους που αντιπροσωπεύουν ότιδήποτε άλλο εκτός απ' τη θέληση της πλειονότητας.

Πέρα απ' αυτές τις σκέψεις, υπάρχει πάντα το γεγονός ότι σ' ένα καπιταλιστικό καθεστώς, στο οποίο η κοινωνία διαιρείται σε πλούσιους και φτωχούς, σε εργοδότες κι υπάλληλους, των οποίων το επόμενο γεύμα εξαρτάται απ' την απόλυτη εξουσία του αφεντικού, δεν μπορούν να υπάρξουν πραγματικά ελεύθερες εκλογές.

ΑΛΛΗΛΟΒΟΗΘΕΙΑ

Αφού είναι γεγονός ότι ο άνθρωπος είναι ένα κοινωνικό ζώο του οποίου η ζωή εξαρτάται απ' τη συνέχεια των φυσικών και πνευματικών σχέσεων ανάμεσα στα ανθρώπινα όντα, αυτές οι σχέσεις πρέπει να βασίζονται είτε στη συγγένεια, στην αλληλεγγύη και στην αγάπη, είτε στην έχθρότητα και τη διαμάχη. "Αν κάθε άτομο σκέπτεται μόνο την καλοπέρασή του, ή ίσως την αντίστοιχη της μικρής συγγενικής ή τοπικής του ομάδας, είναι φανερό ότι θα θρεθεί σε σύγκρουση με τους άλλους και θα αναδειχθεί νικητής ή νικημένος· σαν καταπιεστής αν νικήσει, σαν κατάπιεζόμενος αν νικηθεί. Η φυσική αρμονία, ή φυσική σύζευξη του καλού του καθενός με το καλό των άλλων, είναι εφεύρεση της ανθρωπίνης τεμπελιάς, που υποθέτει ότι θα επιτευχθεί αυθόρμητα, σά συνέπεια φυσικού νόμου μάλλον, παρά με αγώνα για την πραγματοποίηση αυτού που θέλει. Στην πραγματικότητα, όμως, ο φυσικός "Άνθρωπος βρίσκεται σε μία κατάσταση συνεχούς σύγκρουσης με τους όμοιους του, στην αναζήτησή του για το καλύτερο και πιο υγιεινό μέρος, την πιο εύφορη γη και με τον καιρό, για να εκμεταλλευτεί τις πολλές και διάφορες ευκαιρίες που δημιουργεί η κοινωνική ζωή για μερικούς ή για άλλους. Γι' αυτό το λόγο η ανθρώπινη ιστορία είναι γεμάτη βία, πολέμους, σφαγές, (πέρα απ' την αμείλικτη εκμετάλλευση της εργασίας των άλλων) κι άμετρητες τυραννίες κι υποδούλωση.

"Αν στο ανθρώπινο πνεύμα υπήρχε μόνο αυτό το βίαιο ένστικτο του να θέμε να κυριαρχήσουμε και να κερδοσκοπήσουμε σε βάρος άλλων, ή ανθρωπότητα θα είχε παραμείνει στη βάρβαρη κατάστασή της κι η ανάπτυξη της τάξης, όπως καταγράφεται στην ιστορία, ή στην εποχή μας, δε θα 'ταν δυνατή. Αυτή η τά-

ξη, ακόμα και στη χειρότερη μορφή της, αντιπροσωπεύει πάντα ένα είδος απόλυσης του τυραννικού πνεύματος μ' ένα είδος κοινωνικής αλληλεγγύης, που είναι αναπόσπαστη από μια περισσότερο πολιτισμένη και προοδευτική ζωή.

Αλλά ευτυχώς υπάρχει στον άνθρωπο κι ένα άλλο αίσθημα που τον ώθει πιδ κοντά στο γείτονά του, το αίσθημα της συμπάθειας, της ανοχής, της αγάπης και, χάρη σ' αυτό, έγινε πιδ πολιτισμένη ή ανθρωπότητα κι απ' αυτό αναπτύχθηκε ή ιδέα μας, που αποδίδει στο να κάνει την κοινωνία μια αληθινή κοινότητα αδελφών και φίλων, που θα εργάζονται όλοι για το κοινό καλό.

Τό πώς εμφανίστηκε αυτό το αίσθημα, που εκφράζεται απ' τις λεγόμενες ήθικες αρχές και πού, καθώς αναπτύσσεται, απορρίπτει την υφιστάμενη ήθικη και δάζει στη θέση της μια ανώτερη ήθικη, είναι ένα θέμα για διερεύνηση, που μπορεί να ενδιαφέρει τους φιλοσόφους και τους κοινωνιολόγους, αλλά δεν χάνει την αξία του απ' το γεγονός ότι υπάρχει ανεξάρτητα απ' τις εξηγήσεις που μπορεί να δοθούν. Δεν έχει σημασία το ότι μπορεί να πηγάξει απ' το πρωτόγονο, φυσιολογικό γεγονός της σεξουαλικής πράξης για τη διαιώνιση του ανθρώπινου είδους, ή απ' την απόλαυση που προκύπτει απ' τη συντροφιά των συνανθρώπων μας ή απ' τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν απ' τη συνένωση, στην πάλη ενάντια στον κοινό εχθρό και στην εξέγερση ενάντια στον κοινό τύραννο ή απ' την επιθυμία για ξεκούραση, ειρήνη κι ασφάλεια, την ανάγκη των οποίων νοιώθουν κι οι ίδιοι οι νικητές ή ίσως απ' το συνδυασμό αυτών και εκατό άλλων λόγων. Τό γεγονός είναι ότι υ π ά ρ χ ε ι και στην ανάπτυξη και πρόοδό του είναι που στηρίζουμε τις ελπίδες μας για το μέλλον της ανθρωπότητας.

«Η θέληση του Θεού», «οι φυσικοί νόμοι», «οι ήθικαι νόμοι», «το υπέρτατο καθήκον» των Καντιανών, ακόμα και το «ξεκάθαρο κατανοημένο συμφέρον» των Ωφελιμιστών, αποτελούν όλα μεταφυσικές φαντασιώσεις που δεν οδηγούν πουθενά. Αντιπροσωπεύουν την επιδοκιμαστική επιθυμία του ανθρώπινου πνεύματος

να θέλει να εξηγήσει τα πάντα, να θέλει να εισχωρήσει στο βάθος των πραγμάτων και θα μπορούσαν να γίνουν δεκτές σαν προσωρινές υποθέσεις για παραπέρα έρευνα, αν δεν αντιπροσώπευαν, στις περισσότερες περιπτώσεις, την ανθρώπινη τάση να μη θέλει κανείς ποτέ να παραδεχτεί την άγνοια και να προτιμάει να προσφέρει βαρύγδουπες εξηγήσεις, που στερούνται ουσιαστικό περιεχόμενο, αντί να πει απλά «Δεν ξέρω».

Όποιος κι αν είναι οι εξηγήσεις, που μπορεί κανείς ή δεν μπορεί να διαλέξει για να προσφέρει, τό πρόβλημα παραμένει αθικτο: πρέπει κανείς να διαλέξει ανάμεσα στην αγάπη και τό μίσος, ανάμεσα στην αδελφική συνεργασία και την αδελφοκτόνα διαμάχη, ανάμεσα στον «άλτρουισμό» και τον «εγωισμό».

Οι ανάγκες, οι προτιμήσεις, οι φιλοδοξίες και τα συμφέροντα των ανθρώπων, δεν είναι ούτε παρόμοιες, ούτε αρμονικές απ' τη φύση είναι συχνά διαμετρικά αντίθετες κι ανταγωνιστικές. Απ' την άλλη μεριά, ή ζωή κάθε ατόμου είναι τόσο χειραγωγημένη απ' τη ζωή των άλλων, ώστε θα 'ταν αδύνατο, ακόμα κι αν υποθέταμε ότι θα 'ταν βολικό να τό κάνουμε, ν' απομονωθούμε απ' τους άλλους και να ζήσουμε τη δική μας ζωή. Η κοινωνική αλληλεγγύη είναι ένα γεγονός απ' τό οποίο δεν μπορεί να ξεφύγει κανείς: μπορεί να γίνει αποδεκτή ελεύθερα και συνειδητά και να ωφελήσει συνακόλουθα όλους, ή μπορεί να γίνει αποδεκτή, θέλοντας και μή, συνειδητά ή διαφορετικά, όποτε εκδηλώνεται με την υποταγή του ενός στον άλλο, με την εκμετάλλευση μερικών από άλλους.

Στην καθημερινή μας ζωή εμφανίζεται ένας σωρός πρακτικών προβλημάτων, που μπορούν να λυθούν με διάφορους τρόπους, αλλά όχι με τους ίδιους τρόπους ταυτόχρονα: τό κάθε άτομο, όμως, μπορεί να προτιμάει τη μια λύση απ' την άλλη. Αν ένα άτομο ή ομάδα έχει τη δύναμη να επιβάλλει τις προτιμήσεις του πάνω στους άλλους, θα προτιμήσει τη λύση που εξυπηρετεί καλύτερα τό συμφέροντα και τό γούστα του: οι άλλοι θα πρέπει να υποταχθούν και να θυσιάσουν τις επιθυμίες τους. Αλλά αν δεν ξ-

χει κανένας τή δυνατότητα νά υποχρεώνει άλλους νά ενεργούν ενάντια στη θέλησή τους, τότε, υποθέτοντας πάντα ότι δέν είναι δυνατό ή δέ θεωρείται βολικό νά υιοθετηθούν περισσότερες από μία λύσεις, θά πρέπει κανείς νά καταλήξει, με αμοιβαίες παραχωρήσεις, σέ μία συμφωνία πού εξυπηρετεί καλύτερα τόν καθένα και παραδιάζει λιγότερο τά άτομικά συμφέροντα, γούστα κι επιθυμίες. Η ιστορία μᾶς διδάσκει, ή καθημερινή παρατήρηση τῆς ζωῆς γύρω μας μᾶς διδάσκει, ότι όπου δέν ἔχει θέση ή βία (στις ανθρώπινες σχέσεις), όλα ρυθμίζονται με τόν καλύτερο δυνατό τρόπο, πρὸς ὄφελος τῶν καλύτερων συμφερόντων ὄλων. Ἀλλά όπου ἐπεμβαίνει ή βία, τότε ή ἀδικία, ή καταπίεση κι ή ἐκμετάλλευση θριαμβεύουν διαδοχικά.

Τὸ γεγονός είναι ότι ή ανθρώπινη ζωή δέν είναι δυνατή, δίχως νά ἐπωφελεῖται ἀπ' τήν ἐργασία άλλων κι ότι ὑπάρχουν δυὸ μόνο τρόποι με τούς οποίους μπορεί νά γίνει αὐτό: εἴτε διαμέσου μιᾶς ἀδελφικῆς, ἐξισωτικῆς κι ἀντιεξουσιαστικῆς ἔνωσης, στήν ὁποία ή ἀλληλεγγύη, ἐκφραζόμενη συνειδητά κι ἐλεύθερα, συνενώνει ὅλους τούς ἄνθρώπους, ἢ με τήν πάλη τοῦ καθένα ἐνάντια στοὺς άλλους, στήν ὁποία οἱ νικητές ἐξουσιάζουν, καταπιέζουν κι ἐκμεταλλεύονται τούς ὑπόλοιπους...

Θέλουμε νά ὑλοποιήσουμε μία κοινωνία στήν ὁποία οἱ ἄνθρωποι θά θεωροῦν ὁ ἕνας τόν ἄλλο ὡς ἀδελφὸ και πού ἀλληλοποστηριζόμενοι θά πετύχουν τή μεγαλύτερη εὐημερία κι ἐλευθερία καθὼς ἐπίσης και φυσική και πνευματική ἀνάπτυξη γιὰ ὅλους...

Ὁ δυνατότερος ἄνθρωπος είναι ἐκεῖνος πού είναι λιγότερο ἀπομονωμένος· ὁ πιδ ἀνεξάρτητος είναι ἐκεῖνος πού ἔχει τίς περισσότερες ἐπαφές και φιλίες κι ἐπομένως ἕνα πλατύτερο πεδίο γιὰ νά διαλέξει τούς στενοὺς του συνεργάτες· ὁ πιδ ἀναπτυγμένος ἄνθρωπος είναι ἐκεῖνος πού μπορεί καλύτερα νά γνωρίζει πῶς νά χρησιμοποιήσει κατάλληλα τή κοινή κληρονομιά τοῦ Ἀνθρώπου, καθὼς ἐπίσης και τὰ ἐπιτεύγματα τῶν συγχρόνων του.

Παρά τὰ ποτάμια ἀπὸ ἀνθρώπινο αἷμα, παρά τὰ ἀπερίγρα-

πτα μαρτύρια και τίς ταπεινώσεις πού ἐπιβλήθηκαν, παρά τήν ἐκμετάλλευση και τήν τυραννία σέ βάρος τῶν πιδ ἀδύνατων (γιὰ λόγους προσωπικῆς ἢ κοινωνικῆς κατωτερότητας), με μία λέξη, παρά τὸν ἀγῶνα κι ὅλες του τίς συνέπειες, ἐκεῖνο πού ἀντιπροσωπεύει στήν ἀνθρώπινη κοινωνία τὰ ζωτικά και προοδευτικά της χαρακτηριστικά, είναι τὸ αἶσθημα συμπάθειας, ή αἶσθηση μιᾶς κοινῆς ἀνθρωπιᾶς, πού σέ ὀμαλούς καιρούς θάζει ἕνα ὄριο στὸν ἀγῶνα πέρα ἀπ' τὸ ὁποῖο δέν μπορεί κανείς νά διακινδυνεύει, δίχως νά προκαλέσει βαθιὰ ἀπέχθεια και πλατιά διαδομένη ἀποδοκιμασία. Γιατί ἐκεῖνο πού ἐπεμβαίνει είναι ή ἠθική.

Ὁ ἐπαγγελματίας ιστορικός τῆς παλαιᾶς σχολῆς μπορεί νά προτιμᾶει νά παρουσιάσει τούς καρπούς τῆς ἔρευνάς του ὡς συνταρακτικά γεγονότα, μεγάλης ἔκτασης συγκρούσεις ἀνάμεσα σέ ἔθνη και τάξεις, πολέμους, ἐπαναστάσεις, τὰ μέσα και τὰ ἔξω τῆς διπλωματίας και συνωμοσίες· ἀλλά ἐκεῖνο πού είναι πραγματικά πολὺ πιδ σημαντικό είναι οἱ ἀμέτρητες καθημερινές ἐπαφές ἀνάμεσα σέ ἄτομα και ὀμάδες πού ἀποτελοῦν τήν ἀληθινή οὐσία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Κι ἂν κανείς ἐξετάσει προσεκτικά τί συμβαίνει κάτω ἀπ' τήν ἐπιφάνεια τῶν γεγονότων, στήν προσωπική καθημερινή ζωή τῶν ἀνθρώπινων μαζῶν, τότε θ' ἀνακαλύψει ἐπίσης ότι ὅπως ὑπάρχει ὁ ἀγῶνας γιὰ τήν κατάκτηση καλύτερων συνθηκῶν ἐργασίας, ή δίψα γιὰ κυριαρχία, ή ἐχθρότητα, ή ζηλοφθονία και ὅλα τὰ ἀρρωστημένα πάθη πού στρέφουν τόν ἄνθρωπο ἐνάντια στὸ συνάνθρωπό του, ὑπάρχει ἐπίσης ή πολύτιμη ἐργασία, ή ἀλληλοδοθήθεια, ή ἀδιάκοπη κι ἐθελοντική ἀνταλλαγή ὑπηρεσιῶν, ή λατρεία, ή ἀγάπη, ή φιλία και ὅλα ἐκεῖνα πού κάνουν τούς ἄνθρώπους νά νοιώθουν ὡς ἀδελφία. Κι οἱ ἀνθρώπινες ὀμαδοποιήσεις ἀναπτύσσονται ή παρακμάζουν, ζοῦν, ἢ πεθαίνουν, ἐξαρτώμενες ἀπ' τὸ ἂν ή ἀλληλεγγύη κι ή ἀγάπη ἢ τὸ μίσος κι ή διαμάχη, κυριαρχήσουν στίς ὑποθέσεις τῆς κοινότητος· πραγματικά, ή ἴδια ἀκριβῶς ή ὑπαρξη ὁποιασδήποτε κοινότητος δέ θά ἦταν δυνατή, ἂν τὰ κοινωνικά αἰσθήματα, τὰ ὁποία θά ὀνόμαζα κ α λ ἂ πάθη, δέν ἦταν ἰσχυρότερα ἀπ' ὅ,τι τὰ κακά.

Ἡ ὑπαρξὴ αἰσθημάτων λατρείας καὶ συμπάθειας μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἐμπειρία καὶ ἡ συνειδητοποίηση τοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ κοινωνικὰ πλεονεκτήματα ποὺ πηγάζουν ἀπ' τὴν ἀνάπτυξη αὐτῶν τῶν αἰσθημάτων, ἔχουν γεννήσει καὶ συνεχίζουν νὰ γεννᾶνε ἀντιλήψεις περὶ τοῦ «δικαίου», τοῦ «σωστοῦ» καὶ τῆς «ἠθικῆς» οἱ ὁποῖες, παρὰ τὶς χιλιάδες ἀντιφάσεις, ψέματα καὶ ὑποκρισία ποὺ ἐξυπηρετοῦν βασικά συμφέροντα, συνιστοῦν ἕνα στόχο, ἕνα ἰδανικὸ πρὸς τὸ ὁποῖο προχωρεῖ ἡ ἀνθρωπότητα.

Αὕτη ἡ «ἠθικὴ» εἶναι εὐμετάβλητη καὶ σχετικὴ ποικίλει ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴ, τοὺς διάφορους ἀνθρώπους, τὶς τάξεις καὶ τὰ ἄτομα. Οἱ ἄνθρωποι τὴ χρησιμοποιοῦν γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν δικῶν τους προσωπικῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἀντίστοιχων τῶν οἰκογενειῶν, τῆς τάξης ἢ τῆς χώρας τους. Ἀλλὰ ἀφήνοντας παράμερα ἐκεῖνο, ποὺ στὴν ἐπίσημη «ἠθικὴ», ἐξυπηρετεῖ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ προνόμιου καὶ τῆς βίας τῆς ἄρχουσας τάξης, ἀπομένει πάντα κάτι ποὺ ἐξυπηρετεῖ τὸ γενικὸ συμφέρον καὶ ἀποτελεῖ τὸ κοινὸ ἐπίτευγμα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τάξιν καὶ φυλὴν.

Ἡ ἀστικὴ τάξιν στὴν ἠρωϊκὴ τῆς περιόδου, ὅταν αἰσθανόταν ἀκόμα πῶς ἀποτελοῦσε μέρος τοῦ λαοῦ καὶ πολεμοῦσε γιὰ τὴν χεῖραφέτηση, ἔκανε ἐξευγενισμένες χεῖρονομίες ἀγάπης καὶ αὐταπάρνησης· καὶ οἱ καλύτεροὶ ἀνάμεσα στοὺς διανοητὲς καὶ τοὺς μάρτυρες τῆς εἶχαν συλλάβει τὸ σχεδὸν προφητικὸ ὄραμα ἐκείνου τοῦ μέλλοντος τῆς εἰρήνης, ἀδελφότητας καὶ εὐημερίας, γιὰ τὸ ὁποῖο ἀγωνίζονται σήμερον (1909) οἱ σοσιαλιστὲς. Ἀλλ' ἂν ὁ ἀλτρουϊσμὸς καὶ ἡ ἀλληλεγγύη συγκαταλέγονται μεταξύ τῶν αἰσθημάτων τῶν καλυτέρων ἀπ' αὐτοὺς, τὸ σπέρμα τοῦ ἀτομισμοῦ (μὲ τὴν ἔννοια τῆς πάλης ἀνάμεσα στὰ ἄτομα) ἢ ἀρχὴ τῆς πάλης (σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀλληλεγγύης) καὶ ἡ ἐκμετάλλευση ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο, ἦταν στὸ πρόγραμμα τῆς ἀστικῆς τάξης καὶ δὲν μπορούσαν παρὰ νὰ γεννήσουν ὀλέθριες συνέπειες. Ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξουσίας, μὲ τὰ νέα προσώπια τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ὑπῆρχαν σ' αὐτὸ τὸ

πρόγραμμα καὶ ἦταν μοιραῖο νὰ ὀδηγήσουν, ὅπως συνέβηκε πάντοτε, στὴν καταπίεση, στὴ μιζέρια καὶ στὴν ἀπανθρωποποίηση τῶν μαζῶν.

Καὶ τώρα ποὺ ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ ἔχει δώσει τοὺς καρπούς τῆς καὶ ἡ ἀστικὴ τάξιν ἔχει ἐξαντλήσει κάθε γενναϊὸ δωρο αἰσθημα καὶ προοδευτικὴ φλόγα, μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ πολιτικοῦ καὶ οικονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἔχει ὑποβιβαστεῖ στὸ νὰ ὑπερασπίζει τὰ προνόμια τῆς μὲ τὴν βία καὶ τὴν ἀπάτη, ἐνῶ οἱ φιλόσοφοι τῆς δὲν μποροῦν νὰ τὴν ὑπερασπίσουν ἀπ' τὶς σοσιαλιστικὲς ἐπιθέσεις παρὰ μόνον ἀναπτύσσοντας, παράκαιρα, τὸ νόμο τοῦ ζωτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ.

ΡΕΦΟΡΜΙΣΜΟΣ

Τὸ θεμελιακὸ λάθος τῶν ρεφορμιστῶν εἶναι τὸ ὅτι ὄνειρεύονται μιὰ ἀλληλεγγύη, μιὰ εἰλικρινή συνεργασία, ἀνάμεσα σὲ ἀφεντικά κι ὑπηρετές, ἀνάμεσα σὲ ἰδιοκτῆτες κι ἐργάτες, ἢ ὅποια ἀκόμα κι ἂν ὑπῆρξε κατὰ καιροὺς, σὲ περιόδους κατὰφωρης ἀσυνειδητοποίησης τῶν μαζῶν κι εἰλικρινοῦς πίστεως στὴ θρησκεία καὶ στὶς μεταφυσικὲς ἀμοιβές, εἶναι σήμερα ὀλότρελα ἀδύνατη.

Ἐκείνο ποὺ ὀραματίζονται εἶναι μιὰ κοινωνία καλὰ χορτασμένων γουρουνιῶν ποὺ προχωροῦν ἱκανοποιημένα μὲ ἄτσαλο τρόπο, κάτω ἀπ' τὴ θέρρα ἐνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ χαιροδοσκῶν, ποὺ δὲν παίρνουν ὑπόψη τὴν ἀνάγκη γιὰ ἐλευθερία καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας, ποὺ πιστεύουν πραγματικά σ' ἕνα Θεὸ ποὺ προστάζει, γιὰ χάρη τῶν ἀπόκρυφων σκοπῶν του, τοὺς φτωχοὺς νὰ ὑποτάσσονται στοὺς πλούσιους καὶ τοὺς πλούσιους νὰ εἶναι καλοὶ καὶ φιλόανθρωποι — μποροῦν ἐπίσης νὰ φανταστοῦν καὶ νὰ ἐπιδιώξουν μιὰ τεχνικὴ ὀργάνωση τῆς παραγωγῆς, ποὺ νὰ ἐξασφαλίζει ἀφθονία σὲ ὄλους καὶ νὰ εἶναι ταυτόχρονα ὀλικὰ ἐπιωφελῆς τόσο γιὰ τὰ ἀφεντικά ὅσο καὶ γιὰ τοὺς ἐργάτες. Ἄλλὰ στὴν πραγματικότητα ἢ «κοινωνικὴ εἰρήνη», ποὺ βασίζεται στὴν ὑπαρξὴ τῆς ἀφθονίας γιὰ ὄλους, θὰ παραμείνει ἕνα ὄνειρο, ὅσο ἢ κοινωνία εἶναι χωρισμένη σὲ ἀνταγωνιστικὲς τάξεις, δηλαδή, σὲ ἐργοδότες κι ὑπαλλήλους. Καὶ δὲν θὰ ὑπάρξει οὔτε εἰρήνη οὔτε ἀφθονία.

Ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶναι μᾶλλον πνευματικὸς παρὰ ὀλικός. Δὲ θὰ ὑπάρξει ποτὲ μιὰ εἰλικρινῆ κατανόηση ἀνάμεσα στὰ ἀφεντικά καὶ στοὺς ἐργάτες γιὰ τὴν καλύτερη ἐκμετάλλευση τῶν φυσικῶν δυνάμεων γιὰ χάρη τῶν συμφερόντων τῆς ἀνθρωπότητας, γιὰ τ' ἀφεντικά θέλουν, πάνω ἀπ' ὅλα, νὰ παραμείνουν ἀφεντι-

κά καὶ νὰ ἐξασφαλίζουν πάντα περισσότερη δύναμη σὲ θάρρος τῶν ἐργατῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὸν ἀνταγωνισμὸ μὲ ἄλλα ἀφεντικά, ἐνῶ οἱ ἐργάτες ἔχουν χορτάσει ἀπὸ ἀφεντικά καὶ δὲ θέλουν ἄλλα.

(Οἱ καλοὶ μας φίλοι) χάνουν τὸν καιρὸ τους ὅταν μᾶς λένε ὅτι ἡ λίγη ἐλευθερία εἶναι καλύτερη ἀπὸ μιὰ κτηνώδη καὶ ἀχαλίωτη τυραννία: ὅτι μιὰ λογικὴ ἐργάσιμη μέρα, ἕνας μισθὸς ποὺ ἐπιτρέπει στοὺς ἀνθρώπους νὰ ζοῦν καλύτερα ἀπ' τὰ ζῶα καὶ μιὰ προστασία τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν, εἶναι προτιμότερες ἀπ' τὴν ἐκμετάλλευση τῆς ἀνθρώπινης ἐργασίας στὸ ἐπίπεδο τῆς ἀνθρώπινης ἐξουθένωσης: ἢ ὅτι τὸ Κρατικὸ σχολεῖο, ὅσο κακὸ κι ἂν εἶναι, εἶναι πάντα καλύτερο, ἀπ' τὴν ἀποψη τῆς ἠθικῆς ἀνάπτυξης τοῦ παιδιοῦ, ἀπ' ὅτι τὰ σχολεῖα ποὺ διευθύνονται ἀπὸ παπάδες ἢ μοναχοὺς... γιὰ τὴν συμφωνοῦμε ἀπόλυτα. Κι ἐπίσης συμφωνοῦμε ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπάρξουν συνθήκες στὶς ὁποῖες τὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα, ἐθνικὰ ἢ τοπικὰ, μπορεῖ νὰ ἔχουν καλὲς ἢ κακὲς συνέπειες κι ὅτι ἡ ψηφοφορία θὰ μπορούσε νὰ κριθεῖ ἀπ' τοὺς ψήφους τῶν ἀναρχικῶν, ἂν ἡ δύναμη τῶν ἀντίπαλων κομμάτων ἦταν ἰσοδύναμη.

Στὶς περισσότερες περιπτώσεις ὅμως οἱ ἐκλογὲς ἀποτελοῦν μιὰν αὐταπάτην ὅταν οἱ ἐκλογὲς εἶναι ἀνεκτὰ ἐλεύθερες, ἢ μόνη ἀξία ποὺ ἔχουν εἶναι συμβολικὴ: δείχνουν τὴν κατάσταση τῆς κοινωνίας γνῶμης, ἢ ὅποια θὰ εἶχε ἐπιβληθεῖ μὲ πιὸ ἀποτελεσματικὰ μέσα καὶ μὲ πιὸ σημαντικὰ ἀποτελέσματα, ἂν δὲν τῆς εἶχε προσφερθεῖ ἢ διέξοδος τῶν ἐκλογῶν. Ἄλλὰ αὐτὸ πολὺ λιγότερο ἐνδιαφέρει: ἀκόμα κι ἂν, μερικὲς μικρῆς σημασίας πρόοδοι ἀποτελοῦν τὸ ἄμεσο ἀποτέλεσμα μιᾶς ἐκλογικῆς νίκης, οἱ ἀναρχικοὶ δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ συγκεντρωθοῦν σὰν τὰ πρόβατα στὶς ἐκλογικὲς αἵθουσες ἢ νὰ πάψουν νὰ διακηρύσσουν τίς μεθόδους πάλης τους.

Ἄφοῦ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τὰ πάντα σ' αὐτὸ τὸν κόσμῳ, θὰ πρέπει κανεὶς νὰ διαλέξει τὸ δικό του τρόπο δράσης.

Ἐπὶ πάντων εἶναι ἕνα στοιχεῖο ἀνάμεσα στὶς ἀσήμαντες βελτιώσεις, στὴν ἱκανοποίηση τῶν ἄμεσων ἀναγκῶν καὶ στὸν ἀγῶνα

για μια κοινωνία, που θα είναι πραγματικά καλύτερη απ' ό,τι η τωρινή. Έκείνοι που θέλουν ν' αφοσιωθούν στην οικοδόμηση δημόσιων τουαλετών και δημόσιων κρηνών, όπου χρειάζονται, ή που χρησιμοποιούν την ενεργητικότητά τους για την κατασκευή ενός δρόμου ή για τη δημιουργία ενός δημοτικού σχολείου, ή για την ψήφιση κάποιου ασήμαντου νόμου για την προστασία των εργατών ή για ν' απαλλαγούν από ένα βάναισο μπάτσο, κάνουν έσως καλά που χρησιμοποιούν το ψηφοδέλιό τους υπέρ της α ή της β σπουδαίας προσωπικότητας. Άλλα τότε — αφού θέλει κάποιος νά ναι «πρακτικός» θα πρέπει νά τὰ παίξει όλα για όλα — έτσι, αντί νά περιμένει μάλλον τή νίκη του κόμματος της αντιπολίτευσης, αντί νά ψηφίσει μάλλον υπέρ του πιό συμπαθούς σ' αυτόν κόμματος, αξίζει νά πάρει τὸ συντομότερο δρόμο και νά υποστηρίξει τὸ κυρίαρχο κόμμα, νά υπηρετήσει τὴν κυβέρνηση που ἤδη βρίσκεται στην ἐξουσία και νά γίνει πράκτορας τοῦ νομάρχου ἢ τοῦ Δήμαρχου. Καί στην πραγματικότητα, οἱ νεοφώτιστοι που ἔχουμε στὸ νοῦ μας δὲν σκόπευαν ὄντως νά ψηφίσουν τὸ πιό «προοδευτικό» κόμμα, ἀλλὰ ἐκεῖνο που εἶχε τὶς μεγαλύτερες πιθανότητες νά ἐκλεγεί... Ἀλλὰ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση που τελιώνουν όλα αὐτά...

Στὴν πορεία τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας συμβαίνει πάντα οἱ δυσάρεστοι, οἱ καταπιεσμένοι κι οἱ ἐπαναστάτες, πρωτοῦ νά κατορθώσουν νά σκεφτοῦν και νά ἐπιθυμήσουν μιὰ ριζική ἀλλαγὴ στους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς, νά περιορίζουν τὰ αἰτήματά τους σὲ μερικές ἀλλαγές, σὲ παραχωρήσεις ἀπὸ μέρους τῶν κυρίαρχων και σὲ βελτιώσεις. Οἱ ἐλπίδες για τὴν ἐφαρμογὴ μεταρρυθμίσεων καθὼς ἐπίσης και για τὴν ἀποτελεσματικότητά τους, προηγούνται τῆς πεποίθησης πὼς για νά καταστραφεῖ ἡ ἐξουσία μιᾶς κυβέρνησης, ἢ μιᾶς τάξης, εἶναι ἀπαραίτητο νά ἐξαλείψουμε τοὺς λόγους που δικαιολογοῦν τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἐξουσίας ἐκείνης κι ἐπομένως νά κάνουμε μιὰ ἐπανάσταση.

Στὴν πορεία τῶν πραγμάτων, οἱ μεταρρυθμίσεις ἐγκαινιάζονται τότε ἢ ὄχι και μόλις καθιερωθοῦν, εἴτε σταθεροποιοῦν τὸ

ὑπάρχον καθεστὼς ἢ τὸ ὑπονομεῖον· βοηθᾶνε τὸν ἐρχομὸ τῆς ἐπανάστασης ἢ τὸν παρεμποδίζουν κι ὠφελοῦν ἢ βλάπτουν γενικὰ τὴν πρόοδο, πράγμα που ἐξαρτᾶται ἀπ' τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, ἀπ' τὸ πνεῦμα μέσα στὸ ὁποῖο παραχωρήθηκαν και πάνω ἀπ' ὅλα, ἀπ' τὸ πνεῦμα μέσα στὸ ὁποῖο ζητήθηκαν, ἀπαιτήθηκαν ἢ κατακτήθηκαν ἀπ' τὸ λαό.

Οἱ κυβερνήσεις κι οἱ προνομιούχες τάξεις, ὅπως εἶναι φυσικό, καθοδηγοῦνται πάντα ἀπὸ ἐνστικτα αὐτοσυντήρησης κι ἀπ' τὴν ἀνάπτυξη τῶν δυνάμεων και τῶν προνομίων τους· κι ὅταν συμφωνοῦν νά παραχωρήσουν μεταρρυθμίσεις αὐτὸ συμβαίνει, εἴτε ἐπειδὴ θεωροῦν ὅτι αὐτὲς θα ἐξυπηρετήσουν τοὺς σκοπούς τους, ἢ ἐπειδὴ δὲν αἰσθάνονται ἀρκετὰ ἰσχυρὲς για ν' ἀντισταθοῦν κι ἐνδίδουν, φοβούμενες ἐκεῖνο που θα μπορούσε διαφορετικὰ ν' ἀποτελεῖ μιὰ χειρότερη ἐναλλακτικὴ λύση.

Οἱ καταπιεζόμενοι, εἴτε ζητᾶνε και καλωσορίζουν τὶς βελτιώσεις σὰν εὐεργέτημα που παραχωρήθηκε μεγάλῳψυχα, ἀναγνωρίζουν τὴ νομιμότητα τῆς ἐξουσίας που ἀσκεῖται πάνω τους και κάνουν ἔτσι περισσότερο κακὸ παρά καλὸ, βοηθώντας τὴν ἐπιβράδυνση, τὸν ἀποπροσανατολισμὸ ἢ τὴν ἀνακοπή τῶν διαδικασιῶν χειραφέτησης. Ἡ, ἀντίθετα, ἀπαιτοῦν κι ἐπιβάλλουν βελτιώσεις μὲ τὴ δράση τους και τὶς καλωσορίζουν σὰ μερικές νίκες πάνω στὸν ταξικὸ ἔχθρο, χρησιμοποιώντας τες σὰν κίνητρο για μεγαλύτερα κατορθώματα κι ἔτσι ἀποτελοῦν μιὰ θάσιμη βοήθεια και μιὰ προετοιμασία για τὴν συνολικὴ ἀνατροπὴ τοῦ προνόμιου, δηλαδή, για τὴν ἐπανάσταση. Φθάνουμε σ' ἕνα σημεῖο που τὰ αἰτήματα τῆς ἐξουσιαζόμενης τάξης δὲν μποροῦν νά ικανοποιηθοῦν ἀπ' τὴν ἀρχουσα τάξη δίχως ν' ἀμφισβητηθεῖ ἡ ἐξουσία της. Τότε ἐπακολουθεῖ ἀναπόφευκτα ἡ βίαιη σύγκρουση.

Ἐπομένως, εἶναι λάθος νά λέμε πὼς οἱ ἐπαναστάτες ἀντιτίθονται συστηματικὰ στις βελτιώσεις, στις μεταρρυθμίσεις. Ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, ἀντιτίθενται στους ρεφορμιστές, γιατί οἱ μέθοδοι τῶν τελευταίων εἶναι λιγότερο ἀποτελεσματικές, ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἐξασφάλιση τῆς παραχώρησης μεταρρυθμίσεων ἀπὸ μέρους

τῶν κυβερνήσεων καὶ τῶν ἐργοδοτῶν, ποὺ ἐνδίδουν μόνο ἀπὸ φόβο κι ἀπ' τὴν ἄλλη, ἐπειδὴ πολὺ συχνὰ οἱ μεταρρυθμίσεις ποὺ προτιμοῦν εἶναι ἐκεῖνες ποὺ, ὄχι μόνο φέρνουν ἀμφίβολα ἄμεσα ὠφελήματα, ἀλλὰ καὶ ἐξυπηρετοῦν τὴν παγίωση τοῦ ὑφιστάμενου καθεστώτος καὶ δημιουργοῦν στοὺς ἐργάτες ἓνα κατεστημένο συμφέρον ἀπ' τὴ συνεχιζόμενη ὑπαρξή του. Ὅπως λογουχάρη, οἱ κρατικές συντάξεις, τὰ προγράμματα κοινωνικῆς ἀσφάλισης καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ προγράμματα συμμετοχῆς στὰ κέρδη στὶς ἀγροτικές καὶ βιομηχανικές ἐπιχειρήσεις κλπ.

Ἐξώχωρα ἀπ' τὸν δυσάρεστο ἤχο τῆς λέξης, ποὺ ἔχει ὑποστῆι κατάχρηση κι ἔχει δυσφημιστεῖ ἀπ' τοὺς πολιτικούς, ὁ ἀναρχισμὸς ὑπῆρξε πάντα καὶ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ ρεφορμιστικός. Προτιμᾶμε νὰ ποῦμε μ ε τ α ρ ρ υ θ μ ι σ τ ι κ ὸ ς προκειμένου ν' ἀποφύγουμε ὁποιαδήποτε πιθανὴ σύγχυση μ' ἐκείνους ποὺ ταξινομοῦνται ἐπίσημα σὰ «ρεφορμιστές» κι ἐπιδιώκουν διαιμέσου μικρῶν καὶ συχνὰ ἐφήμερων θελιτώσεων νὰ κάνουν πιὸ ὑποφερτὸ τὸ σημερινὸ σύστημα (καὶ σὰν ἀποτέλεσμα δοηθᾶνε στὴν παγίωσή του)· ἢ ποὺ, ἀντίθετα, πιστεύουν καλόπιστα πὼς εἶναι δυνατὸ νὰ ἐξαλειφθοῦν τὰ ὑφιστάμενα κοινωνικά κακὰ μὲ τὴν ἀναγνώριση καὶ τὸ σεβασμὸ, πρακτικὰ ἂν ὄχι θεωρητικὰ, τῶν βασικῶν πολιτικῶν κι οἰκονομικῶν θεσμῶν ποὺ ἀποτελοῦν τὴν αἰτία καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ στήριγμα αὐτῶν τῶν κακῶν. Ἄλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει αὐτὸ εἶναι πάντα ἓνα ζήτημα μεταρρυθμίσεων κι ἡ βασικὴ διαφορά θρῖσκεται στὸ εἶδος τῆς μεταρρυθμίσεως ποὺ θέλουμε καὶ στὸν τρόπο ποὺ νομίζουμε ὅτι μποροῦμε νὰ τὴν πετύχουμε. Ἐπανάσταση σημαίνει, μὲ τὴν ἱστορικὴ ἔννοια τῆς λέξης, ριζικὴ ἀναμόρφωση τῶν θεσμῶν, ποὺ πετυχαίνεται γρήγορα μὲ τὴ βίαιη ἐξέγερση τοῦ λαοῦ ἐνάντια στὴν ὑφιστάμενη ἐξουσία καὶ στὰ προνόμια· κι εἴμαστε ἐπαναστάτες κι ἐξεγερμένοι, γιατί δὲ θέλουμε ἀπλῶς νὰ θελιτώσουμε τοὺς τωρινούς θεσμούς, ἀλλὰ νὰ τοὺς καταστρέψουμε ἐντελῶς, καταργώντας κάθε μορφή, κυριαρχίας ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο καὶ κάθε εἶδος παραιοτισμοῦ πάνω στὴν ἀνθρώπινη ἐργασία· κι ἐπειδὴ θέλουμε νὰ

τὸ πετύχουμε αὐτὸ ὅσο τὸ δυνατό πιὸ γρήγορα κι ἐπειδὴ πιστεύουμε ὅτι οἱ θεσμοὶ ποὺ γεννήθηκαν ἀπ' τὴ βία διατηροῦνται μὲ βία καὶ δὲν θὰ ὑποκύβουν παρὰ μόνο μπροστὰ σὲ μιὰ ἰσοδύναμη βία. Ἄλλὰ ἡ ἐπανάσταση δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ μὸλις τὴ θέλει κανεὶς. Μήπως θὰ πρέπει νὰ παραμείνουμε ἀδρανεῖς, νὰ περιμένουμε νὰ ὠριμάσει ἡ κατάσταση μὲ τὸν καιρὸ;

Κι ἀκόμα καὶ μετὰ ἀπὸ μιὰ πετυχημένη ἐξέγερση, θὰ μπορούσαμε νὰ πραγματοποιήσουμε, μέσα σὲ μιὰ νύχτα, ὅλες μας τίς ἐπιθυμίες καὶ νὰ περάσουμε ἀπὸ μιὰ κρατιστικὴ καὶ καπιταλιστικὴ κόλαση σ' ἓναν ἀντιεξουσιαστικὸ - κομμουνιστικὸ παράδεισο, ποὺ εἶναι ἡ πλήρης ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐπιθυμητῆς κοινότητος τῶν συμφερόντων ὅλων τῶν ἀνθρώπων;

Αὐτὲς εἶναι αὐταπάτες ποὺ μπορεῖ νὰ ριζώσουν ἀνάμεσα σὲ ἐξουσιαστές, ποὺ βλέπουν τίς μάζες σὰν πρώτη ὕλη τὴν ὁποία μποροῦν νὰ διαμορφώσουν σύμφωνα μὲ τὴ θέλησή τους, μὲ νόμους, στηριζόμενους μὲ σφαίρες καὶ χειροπέδες, ἐκεῖνοι ποὺ κατέχουν τὴν ἐξουσία. Ἄλλ' αὐτὲς οἱ αὐταπάτες δὲν ἔχουν θέση ἀνάμεσα σὲ ἀναρχικούς. Χρειαζόμαστε τὴ συναίεση τῶν ἀνθρώπων κι ἐπομένως πρέπει νὰ πείσουμε μὲ τὴν προπαγάνδα καὶ τὸ παράδειγμα, πρέπει νὰ διδάξουμε καὶ νὰ ἐπιδιώξουν ν' ἀλλάξουμε τὸ περιβάλλον μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε αὐτὴ ἡ ἐκπαίδευση νὰ μπορέσει ἴσως νὰ φθάσει ἓναν ὀλοένα αὐξανόμενο ἀριθμὸ ἀνθρώπων...

Εἴμαστε σήμερα μεταρρυθμιστές, στὸ βαθμὸ ποὺ ἐπιδιώκουμε νὰ δημιουργήσουμε τίς πιὸ εὐνοϊκὲς συνθῆκες καὶ ἓνα ὅσο τὸ δυνατό μεγαλύτερο ἀριθμὸ φωτισμένων ἀγωνιστῶν, ἔτσι ὥστε νὰ μπορέσει νὰ ἔχει ἰκανοποιητικὴ ἐκδασὴ μιὰ λαϊκὴ ἐξέγερση. Θὰ εἴμαστε μεταρρυθμιστές καὶ αὔριο, μετὰ ἀπὸ μιὰ νικηφόρα ἐξέγερση καὶ τὴν ἐπίτευξη τῆς ἐλευθερίας, στὸ ὅτι θὰ ἐπιδιώξουμε μ' ὅλα τὰ μέσα ποὺ ἐπιτρέπει ἡ ἐλευθερία, δηλαδὴ μὲ τὴν προπαγάνδα, τὸ παράδειγμα κι ἀκόμα καὶ τὴ βίαιη ἀντίσταση ἐνάντια σ' ὅποιον θὰ 'θελε νὰ περιορίσει τὴν ἐλευθερία μας, νὰ προσηλυτίσουμε στὶς ἰδέες μας ἓναν ἀκόμα μεγαλύτερο ἀριθμὸ ἀνθρώπων.

Ἄλλὰ δὲ θ' ἀναγνωρίσουμε τοὺς θεσμούς· θὰ πάρουμε ἢ θὰ κερδίσουμε κάθε δυνατὴ μεταρρύθμιση μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα ποὺ κάποιος ἀποσπᾶει μιὰ κατακτημένη περιοχὴ ἀπ' τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ, προκειμένου νὰ συνεχίσει τὴν προέλασή του καὶ θὰ παραμείνουμε πάντα ἐχθροὶ κάθε κυβέρνησης, ἀνεξάρτητα ἀπ' τὸ ἂν πρόκειται γιὰ τὴ σημερινὴ μοναρχικὴ κυβέρνησις ἢ γιὰ τὶς αὐριανὲς δημοκρατικὲς ἢ μπολσεβίκικες κυβερνήσεις.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Ἡ ὀργάνωσις, ποὺ δὲν εἶναι, στὸ κάτω - κάτω, παρὰ μόνον ἢ πρακτικὴ τῆς συνεργασίας καὶ τῆς ἀλληλεγγύης, ἀποτελεῖ μιὰ φυσικὴ καὶ ἀπαραίτητη προϋπόθεσις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς· εἶναι ἔνα ἀναπόφευκτο γεγονός ποὺ ἐπιβάλλεται πάνω στὸν καθένα, τόσο πάνω στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία γενικά, ὅσο καὶ πάνω σὲ ὁποιαδήποτε οὐδὲν ἀνθρώπων ποὺ ἐργάζονται γιὰ ἓνα κοινὸ σκοπὸ. Ἄφοῦ ὁ ἄνθρωπος οὔτε ἐπιθυμεῖ, οὔτε μπορεῖ νὰ ζήσει ἀπομονωμένος — ὄντας ἀνίκανος ν' ἀναπτύξει τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ ἐκαιοποιήσῃ τὶς φυσικὲς καὶ ἠθικὰς του ἀνάγκας ἔξω ἀπ' τὴν κοινωνία καὶ δίχως τὴν συνεργασία τῶν συνανθρώπων του — εἶναι ἀναπόφευκτο τὸ ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι ποὺ δὲν ἔχουν οὔτε τὰ μέσα, οὔτε μιὰ ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη κοινωνικὴ συνείδησις ποὺ νὰ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ συνασπίζονται ἐλεύθερα μὲ ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὶς ἴδιες ἰδέες καὶ κοινὰ συμφέροντα, ὀργανώνονται ἀπὸ ἄλλους, ποὺ ἔχουν σχηματίσει γενικά μιὰ τάξις ἢ μιὰ ἄρχουσα οὐμάδα, μὲ σκοπὸ νὰ ἐκμεταλλευσθῶν τὴν ἐργασία τῶν ἄλλων γιὰ τὸ προσωπικὸ τους συμφέρον. Κι ἡ αἰωνόδια καταπίεσις τῶν μαζῶν ἀπὸ μιὰ μικρὴ προνομιοῦχα οὐμάδα ὑπῆρξε πάντα τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνικανότητος τῶν περισσότερων ἐργατῶν νὰ συμφωνήσουν μεταξύ τους, νὰ ὀργανωθῶν μὲ ἄλλους γιὰ τὴν παραγωγὴ, γιὰ τὴν διασκέδασις καὶ γιὰ τὶς πιθανὰς ἀνάγκας ἀμυνας ἐναντίον τῶν ὁποιοδήποτε ἤθελε ἴσως νὰ τοὺς ἐκμεταλλευσθῆ καὶ νὰ τοὺς καταπιέσει. Ὁ ἀναρχισμὸς ὑπάρχει γιὰ νὰ θεραπεύσῃ αὐτὴ τὴν κατάστασις πραγμάτων...

Μεταξὺ τῶν ἀναρχικῶν ὑπάρχουν δύο τάσεις, μὲ ἢ χωρὶς ἐπίθετα: οἱ ὑποστηρικτὲς καὶ οἱ ἀντίπαλοι τῆς ὀργάνωσις. Ἄν δὲν μποροῦμε νὰ κατορθώσουμε νὰ συμφωνήσουμε, ἂς προσπαθήσου-

με, τουλάχιστον, να καταλάβουμε ό ένας τον άλλο.

Και πρώτα απ' όλα ως είμαστε ξεκάθαροι στους διαχωρισμούς που κάνουμε, αφού το πρόβλημα είναι τριπλό: ή οργάνωση γενικά, σαν αρχή και προϋπόθεση της κοινωνικής ζωής σήμερα και σε μια μελλοντική κοινωνία, ή οργάνωση του αναρχικού κινήματος κι ή οργάνωση των λαϊκών δυνάμεων κι ιδιαίτερα των εργαζόμενων μαζών, για ν' αντισταθούν στην κυβέρνηση και τον καπιταλισμό...

Το βασικό λάθος εκείνων που αντιτίθενται στην οργάνωση είναι το ότι πιστεύουν ότι ή οργάνωση δεν είναι δυνατή δίχως εξουσία.

Τώρα, φαίνεται σε μας πώς ή οργάνωση, δηλαδή, ή ένωση για ένα συγκεκριμένο σκοπό και με τή δομή και τα μέσα που απαιτούνται για τήν πραγμάτωσή του, αποτελεί μια απαραίτητη πτυχή της κοινωνικής ζωής. Ένας απομονωμένος άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει ούτε σαν ένα άγριο θηρίο, γιατί είναι ανίκανος ν' αποκτήσει τήν τροφή του, αν εξαιρέσουμε τις τροπικές περιοχές ή όταν ο πληθυσμός είναι εξαιρετικά διεσπαρμένος και επίσης είναι ανίκανος, δίχως εξαίρεση, ν' ανεβεί πολύ πάνω απ' το επίπεδο των ζώων. Όντας λοιπόν αναγκασμένος να ένωθεί με άλλους ανθρώπους ή πιό συγκεκριμένα, ορισκόμενος ένωμένος μαζί τους, σε συνέπεια της εξελεγκτικής καταγωγής των ειδών, θα πρέπει να υποταχθεί στη θέληση των άλλων (να σκλαβωθεί) ή να υποτάξει άλλους στη θέλησή του (να γίνει εξουσία) ή να ζήσει με άλλους σε αδελφική συμφωνία για χάρη του μεγαλύτερου καλού όλων (να είναι ισότιμος). Κανένας δεν μπορεί να ξεφύγει απ' αυτή τήν αναγκαιότητα κι οι πιό άκρατοι αντίπαλοι της οργάνωσης, όχι μόνο υπόκεινται στη γενική οργάνωση της κοινωνίας, μέσα στην οποία ζούνε, αλλά επίσης και στις έθελοντικές ενέργειες της ζωής τους και στην εξέγερσή τους ενάντια στην οργάνωση, ένώνονται μεταξύ τους, μοιράζουν τα καθήκοντά τους, ό ρ γ α ν ώ ν ο υ τ α ι μαζί μ' εκείνους που συμφωνούν και χρησιμοποιούν τα μέσα που δάζει στη διάθεσή τους ή κοινωνία.

Δεχόμενοι σε δυνατή τήν ύπαρξη μιας κοινότητας οργανωμένης δίχως εξουσία, δηλαδή, δίχως καταναγκασμό — κι οι αναρχικοί πρέπει να παραδεχτούν αυτή τή δυνατότητα, διαφορετικά ή αναρχία δε θα είχε κανένα νόημα — ως περάσουμε στη συζήτηση της οργάνωσης του αναρχικού κινήματος.

Και σ' αυτή τήν περίπτωση επίσης, ή οργάνωση φαίνεται χρήσιμη κι απαραίτητη. Αν κίνημα σημαίνει το σύνολο ατόμων — άτομα μ' ένα κοινό στόχο, που ενεργούν για να τον υλοποιήσουν — είναι φυσικό το ότι θα πρέπει να συμφωνούν μεταξύ τους, να ένώνουν τις δυνάμεις τους, να μοιράζονται τα καθήκοντα και να κάνουν όλα εκείνα τα θήματα που νομίζουν ότι θα οδηγήσουν στην υλοποίηση εκείνων των στόχων. Το να παραμένουμε απομονωμένοι, κάθε άτομο ενεργώντας ή επιδιώκοντας να ενεργήσει από μόνο του δίχως συντονισμό, δίχως προετοιμασία, δίχως να ένώνει τις μετρημένες προσπάθειές του με μια ισχυρή ομάδα, είναι σε να καταδικάζουμε τον έαυτό μας σε ανικανότητα, σπαταλώντας τις προσπάθειές μας σε μικρή, μη αποτελεσματική δράση και να χάσουμε σύντομα τήν πίστη μας στους σκοπούς μας και να εκφυλιστούμε ίσως σε πλήρη αδράνεια...

Ένας μαθηματικός, ένας χημικός, ένας ψυχολόγος ή ένας κοινωνιολόγος μπορεί να πουνε ότι δεν έχουν κανένα πρόγραμμα ή ότι ασχολούνται μόνο με τήν έδραίωση της αλήθειας. Έπιδιώκουν τή γνώση, δεν επιδιώκουν να κ ά ν ο υ ν κάτι. Άλλα ή αναρχία κι ο σοσιαλισμός δεν είναι επιστήμες' είναι προτάσεις, σχέδια, που οι αναρχικοί κι οι σοσιαλιστές επιδιώκουν να πραγματοποιήσουν και πού, επομένως, χρειάζεται να διατυπωθούνε σαν καθορισμένα προγράμματα...

Είναι αλήθεια ότι (ή οργάνωση δημιουργεί ήγέτες) αν είναι αλήθεια πώς οι αναρχικοί είναι ανίκανοι να συνενωθούν και να καταλήξουν σε συμφωνία, δίχως να υποταχθούν σε μια εξουσία, αυτό σημαίνει πώς δεν είναι ακόμα πολύ καλοί αναρχικοί και ότι πριν απ' το να σκέπτονται για τήν εγκαθίδρυση της αναρχίας στον κόσμο, θα πρέπει να σκεφτούν ότι πρέπει να γίνουν

ικανοί να ζήσουν αναρχικά. Η λύση δε βρίσκεται στην κατάργηση της οργάνωσης αλλά στην αναπτυσσόμενη συνείδηση του κάθε μέλους σαν άτομο... Σε μικρές καθώς επίσης και σε μεγάλες κοινωνίες, πέρα απ' την ωμή βία, ή καταγωγή κι ή δικαιολόγηση της εξουσίας βρίσκεται στην κοινωνική αποδιοργάνωση.

"Όταν μιιά κοινότητα έχει ανάγκες και τὰ μέλη της δὲν ξέρουν πῶς νὰ οργανωθοῦν αὐθόρμητα γιὰ νὰ τὶς ικανοποιήσουν, ἐμφανίζεται κάποιος, μιιά ἐξουσία, πὸν ικανοποιεῖ ἐκεῖνες τὶς ἀνάγκες ἐκμεταλλεόμενος τὶς ὑπηρεσίες ὄλων και κατευθύνοντάς τες σύμφωνα μὲ τὴ θέλησή του. "Αν οἱ δρόμοι εἶναι ἀνασφαλεῖς και οἱ ἄνθρωποι δὲν ξέρουν τί μέτρα νὰ πάρουν, ἐμφανίζεται μιιά ἀστυνομικὴ δύναμη ἢ ὁποῖα, σὲ ἀντάλλαγμα γιὰ τὶς ὑπηρεσίες πὸν προσφέρει, περιμένει νὰ ὑποστηριχθεῖ και νὰ πληρωθεῖ καθὼς ἐπίσης και ἐπιβάλλεται, ἐδραιώνοντας τὴν παρουσία της παντοῦ ἂν χρειάζεται κάποιον εἶδος και ἡ κοινότητα δὲν ξέρει πῶς νὰ τακτοποιήσει τὴν παραγωγή του μὲ παραγωγὸς πὸν βρίσκονται μακριά, σὲ ἀντάλλαγμα γιὰ ἀγαθὰ πὸν παράγονται τοπικά, θὰ ἐμφανιστεῖ ὁ ἔμπορος, πὸν θὰ κερδοσκοπήσει ἐκμεταλλεόμενος τὶς ἀνάγκες τοῦ ἐνὸς τοιμέα νὰ πουλήσει και τοῦ ἄλλου ν' ἀγοράσει και ἐπιβάλλει τὶς δικές του τιμὲς τόσο στὸν παραγωγὸ ὅσο και στὸν καταναλωτή. Νὰ τί συνέβηκε μεταξύ μας: ὅσο λιγότερο ὁργανωμένοι εἴμαστε, τόσο περισσότερο κινδυνεύουμε νὰ μᾶς ἐπιβληθοῦν λίγα άτομα. Κι αὐτὸ εἶναι κατανοητό...

"Ἐτσι ἡ ὁργάνωση, ἀπέχοντας πολὺ ἀπ' τὸ νὰ δημιουργεῖ ἐξουσία, ἀποτελεῖ τὴ μόνη λύση στὸ πρόβλημα αὐτῆς και τὸ μόνο μέσο μὲ τὸ ὁποῖο ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς θὰ συνηθίσει νὰ παίρνει ἕνα ἐνεργητικὸ και συνειδητὸ μέρος στὴ συλλογικὴ ἐργασία και θὰ πάψει νὰ εἶναι παθητικὸ ὄργανο στὰ χέρια τῶν ἡγετῶν...

"Ἄλλὰ μιιά ὁργάνωση, ὑποστηρίζεται, προϋποθέτει μιιά ὑποχρέωση συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ καθενὸς μὲ τὶς ἀντίστοιχες τῶν ἄλλων, ἐπομένως παραβιάζει τὴν ἐλευθερία και ἀναστρέφει τὴν πρωτοβουλία. "Ὅπως τὸ βλέπουμε ἐμεῖς, ἐκεῖνο πὸν πραγματικὰ ἀφαιρεῖ τὴν ἐλευθερία και κάνει ἀδύνατη τὴν πρωτο-

βουλία, εἶναι ἡ ἀπομόνωση, πὸν μᾶς κάνει ἀνίσχυρους. Ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι ἕνα ἀφηρημένο δικαίωμα, ἀλλὰ ἡ δυνατότητα γιὰ δράση αὐτὸ ἰσχύει τόσο γιὰ μᾶς ὅσο και γιὰ τὴν κοινωνία σὰ σύνολο. Και μὲ τὴ συνεργασία μὲ τοὺς συνανθρώπους του εἶναι πὸν βρίσκει τὰ μέσα ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ ἐκφράσει τὴν ἐνεργητικότητα και τὴ δύναμη τῆς πρωτοβουλίας του.

Μιιά ἀναρχικὴ ὁργάνωση πρέπει, κατὰ τὴ γνώμη μου, (νὰ ἐπιτρέψει) ἀπόλυτη αὐτονομία και ἀνεξαρτησία και ἐπομένως πλήρη ὑπευθυνότητα, στὰ άτομα και στὶς ομάδες' ἐλεύθερη συμφωνία ἀνάμεσα σ' ἐκεῖνους πὸν τὸ θεωροῦν χρήσιμο νὰ συνενωθοῦν γιὰ κοινὸς σκοποὺς: ἕνα ἠθικὸ καθήκον γιὰ νὰ ἐκπληρῶνει κανεὶς τὶς ὑποσχέσεις του και νὰ μὴν κάνει καιμιὰ πράξη, πὸν εἶναι ἀντιθετὴ μὲ τὸ πρόγραμμα πὸν ἔχει ἀποδεχθεῖ. Πάνω σὲ τέτοιες βάσεις ἐγκαινιάζει κανεὶς τότε πρακτικὲς φόρμες και τὰ κατάλληλα ὄργανα γιὰ νὰ δοθεῖ πραγματικὴ ζωὴ στὴν ὁργάνωση. "Ἐτσι δημιουργοῦνται οἱ ομάδες, οἱ δημοσπονδίες τῶν δημοσπονδιῶν, οἱ συγκεντρώσεις, τὰ συνέδρια, οἱ ἐπιτροπὲς και πάει λέγοντας. Ἄλλὰ αὐτὸ μπορεῖ ἐπίσης νὰ γίνεῖ ἐλεύθερα, μ' ἕνα τέτοιο τρόπο πὸν νὰ μὴν περιορίζει τὴ σκέψη και τὴν πρωτοβουλία τῶν μελῶν σαν ἄτομα, ἀλλὰ μόνο νὰ δίνει μεγαλύτερη προοπτικὴ στὶς προσπάθειες, πὸν ἀπομονωμένα θὰ ἦταν ἀδύνατες ἢ ἀτελέσφορες. "Ἐτσι γιὰ ἕναν ἀναρχικὸ, τὰ ὁργανωτικὰ συνέδρια, παρὸλα τὰ μειονεκτήματα ἀπ' τὰ ὁποῖα πάσχουν σαν ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα... εἶναι ἐλεύθερα ἀπ' τὸν ἐξουσιαστικὸ ὁποιοδήποτε σχήματος ἢ μορφῆς, ἐπειδὴ δὲ νομοθετοῦν και δὲν ἐπιβάλλουν τὶς σκέψεις τους πάνω σὲ ἄλλους. Χρησιμεύουν γιὰ νὰ διατηροῦν και νὰ ἐνισχύουν τὶς προσωπικὲς ἐπαφὲς ἀνάμεσα στοὺς πιὸ ἐνεργητικὸς συντρόφους, νὰ συνοφίζουν και νὰ ἐνθαρρύνουν προγραμματικὲς μελέτες πάνω στοὺς τρόπους και τὰ μέσα δράσης, νὰ ἐξοικειῶνουν ὄλους μὲ τὴν κατάσταση πὸν ἐπικρατεῖ στὶς περιφέρειες και τὸ εἶδος δράσης πὸν πιὸ ἐπιτακτικὰ χρειάζεται, νὰ συνοφίζουν κατὰ καιροὺς τὰ διάφορα ρεύματα τῶν ἀναρχικῶν γνωμῶν και νὰ ἐτοιμάζουν μὲ βάση αὐτὰ κάποιον εἶδος στατιστικῆς. Κι οἱ ἀ-

ποφάσεις τους δεν είναι δεσμευτικές, αλλά άπλες υποδείξεις, συμβουλές και προτάσεις που υποβάλλονται σ' όλους τους ενδιαφερόμενους και δεν γίνονται δεσμευτικές κι εφαρμόσιμες παρά μόνο για κείνους που τις αποδέχονται και για όσο τις αποδέχονται. Τα διοικητικά όργανα που εκλέγουν — Έπιτροπές Άλληλογραφίας κλπ. — δεν έχουν διευθυντικές εξουσίες, δεν παίρνουν πρωτοβουλίες παρά μόνο για κείνους που τους τὸ ζητᾶνε και τους ἐγκρίνουν και δεν ἔχουν καμιά ἐξουσία για νὰ ἐπιβάλλουν τις ἀπόψεις τους, που ὅπωςδήποτε μπορούν νὰ υἱοθετοῦν και νὰ προπαγανδίζουν σὺν ομάδες συντρόφων, ἀλλὰ που δεν μποροῦν νὰ τις παρουσιάσουν σὺν ἐπίσημες ἀπόψεις τῆς ὀργάνωσης. Δημοσιεύουν τις ἀποφάσεις τῶν συνεδρίων και τις γνώμες και προτάσεις, που ἀνακοινώθηκαν σ' αὐτὲς ἀπὸ ομάδες κι ἄτομα και ἐνεργοῦν για λογαριασμὸ κείνων που θέλουν νὰ τους χρησιμοποιήσουν, για νὰ διευκολύνουν τις σχέσεις ἀνάμεσα σὲ ομάδες και τῆ συνεργασία ἀνάμεσα σ' ἐκείνους που συμφωνοῦν πάνω σὲ διάφορες πρωτοβουλίες· κάθε ἐπιτροπὴ εἶναι ἐλεύθερη νὰ ἐπικοινωνεῖ ἄμεσα με ὅποιον θέλει ἢ νὰ κάνει χρῆση ἄλλων ἐπιτροπῶν που διορίστηκαν ἀπὸ συγκεκριμένες ομάδες.

Σὲ μιὰ ἀναρχικὴ ὀργάνωση, τὰ μέλη μποροῦν, σὺν ἄτομα, νὰ ἐκφράσουν ὁποιαδήποτε γνώμη και νὰ χρησιμοποιήσουν κάθε τακτικὴ που δεν ἔρχεται σὲ ἀντίφαση με τις παραδεγμένες ἀρχές και δεν ἐπεμβαίνει στίς δραστηριότητες τῶν ἄλλων. Σὲ κάθε περίπτωση, μιὰ συγκεκριμένη ὀργάνωση διαρκεῖ ὅσο οἱ λόγοι που συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἔνωσης εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ κείνους που συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ρήξης· διαφορετικὰ διαλύεται και παραχωρεῖ τῆ θέση της σὲ ἄλλες, πιὸ ὁμοιογενεῖς, ομάδες.

Ὅπωςδήποτε, ἡ ζωὴ κι ἡ διάρκεια μιᾶς ὀργάνωσης ἀποτελεῖ μιὰ προϋπόθεση ἐπιτυχίας στὸ μακρόχρονο ἀγῶνα που ἔχουμε μπροστά μας κι ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, εἶναι φυσικὸ τὸ ὅτι κάθε θεσμὸς πρέπει νὰ ἀποβλέπει, ἀπὸ ἔνστικτο, στὴ μόνιμη διάρκεια. Ἀλλὰ ἡ διάρκεια μιᾶς ἀντιεξουσιαστικῆς ὀργάνωσης πρέπει νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πνευματικῆς συγγένειας τῶν μελῶν της και

τῆς προσαρμοστικότητος, στίς συνεχῶς μεταβαλλόμενες συνθήκες. Ὅταν δεν μπορεῖ πιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἕναν ὠφέλιμο σκοπὸ, εἶναι καλύτερα νὰ ἐξαφανιστεῖ.

Ὅπωςδήποτε, θὰ εἴμαστε εὐτυχισμένοι ἀν θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ καταφέρουμε μαζί και νὰ ἐνώσουμε ὅλες τις δυνάμεις τοῦ ἀναρχισμοῦ σ' ἕνα κίνημα· ἀλλὰ δεν πιστεύουμε στὴ συνοχὴ ὀργανώσεων, που οἰκοδομοῦνται πάνω σὲ παραχωρήσεις και ὑποθέσεις και στίς ὁποῖες δεν ὑπάρχει καμιά πραγματικὴ συμφωνία και συμπάθεια ἀνάμεσα στὰ μέλη.

Καλύτερα χωρισμένοι παρά κακὰ ἐνωμένοι. Ἀλλὰ θὰ θέλαμε κάθε ἄτομο νὰ ἐνωθεῖ με τους φίλους του και νὰ μὴν ὑπάρχουν ἀπομονωμένες ἢ χαμένες δυνάμεις.

Ἀπομένει νὰ μιλήσουμε για τὴν ὀργάνωση τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν για ἀντίσταση ἐναντία τόσο στὴν κυδέρνηση ὅσο και στοὺς ἐργοδότες.

... Οἱ ἐργάτες δὲ θὰ μπορέσουν ποτὲ νὰ χειραφετηθοῦν ὅσο δὲ βρίσκουν στὴν ἔνωση τὸ ἠθικὸ, οἰκονομικὸ και φυσικὸ σθένος που χρειάζεται για νὰ νικήσουν τὴν ὀργανωμένη δύναμη τῶν καπιεστῶν.

Ἵπῆρξαν ἀναρχικοὶ κι ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν μερικοί, που ἐνῶ ἀναγνωρίζουν τὴν ἀνάγκη νὰ ὀργανωθοῦμε σήμερα για προπαγάνδα και δράση, εἶναι ἐχθρικοὶ ἀπέναντι σὲ κάθε ὀργάνωση που δεν ἔχει σὰ στόχο τὸν ἀναρχισμό ἢ που δεν ἀκολουθεῖ ἀναρχικὲς μέθοδες πάλης... Φαινόταν σ' αὐτοὺς τοὺς συντρόφους ὅτι ὅλες οἱ ὀργανωμένες δυνάμεις που ἀπέβλεπαν σ' ἕνα στόχο μικρότερο ἀπ' τὴ ριζοσπαστικὴ ἐπανάσταση, ἦταν δυνάμεις τις ὁποῖες εἶχε στερηθεῖ ἢ ἐπανάσταση. Μᾶς φαίνεται ἀντίθετα κι ἡ ἐμπειρία ἔχει θέβαια ἐπιβεβαιώσει ἤδη τὴν ἀποψή μας, ὅτι ἡ μὴ προσέγγισή τους θὰ καταδίκαιζε τὸ ἀναρχικὸ κίνημα σὲ μιὰ κατὰσταση μόνιμης στειρότητας. Για νὰ κάνουμε προπαγάνδα πρέπει νὰ εἴμαστε μέσα στὸ λαὸ και μέσα στίς ἐργατικὲς ἐνώσεις εἶναι που βρίσκουν οἱ ἐργάτες τοὺς συντρόφους τους κι ἰδιαίτερα κείνους που εἶναι πιὸ διατεθειμένοι νὰ καταλάβουν και νὰ δε-

χτοῦν τις ιδέες μας. Ἀλλά ἀκόμα κι ἂν ἦταν δυνατὸ νὰ κάνουμε τὴν ἴδια προπαγάνδα πού θέλαμε ἔξω ἀπ' τις ἐνώσεις, αὐτὴ δὲ θὰ μπορούσε νὰ ἔχει ἕνα σημαντικό ἀντίκτυπο πάνω στις ἐργαζόμενες μάζες. Πέρα ἀπὸ ἕνα μικρὸ ἀριθμὸ ἀτόμων, πιδ μορφωμένων κι ἱκανῶν γι' ἀφηρημένη σκέψη καὶ θεωρητικούς ἐνθουσιασμούς, ὁ ἐργάτης δὲν μπορεῖ νὰ φθάσει στὸν ἀναρχισμό μ' ἕνα πῆδημα. Γιὰ νὰ γίνῃ ἕνας πεπεισμένος ἀναρχικός κι ὄχι μόνο στ' ὄνομα, πρέπει ν' ἀρχίσει νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀλληλεγγύη πού τὸν ἐνώνει μὲ τοὺς συντρόφους του καὶ νὰ μάθει νὰ συνεργάζεται μὲ τοὺς ἄλλους γιὰ τὴν ἀμυνα τῶν κοινῶν συμφερόντων κι ὅτι, παλεύοντας ἐνάντια στὰ ἀφεντικά κι ἐνάντια στὴν κυβέρνηση πού τὰ ὑποστηρίζει, θὰ πρέπει νὰ συνειδητοποιήσει ὅτι οἱ κυβερνήσεις καὶ τ' ἀφεντικά εἶναι ἀχρηστὰ παράσιτα κι ὅτι οἱ ἐργάτες θὰ μπορούσαν νὰ διευθύνουν τὴν ἐθνικὴ οἰκονομία μὲ τις δικές τους προσπάθειες. Κι ὅταν ὁ ἐργάτης ἔχει καταλάβει αὐτὸ, τότε εἶναι ἀναρχικός, ἀκόμα κι ὅταν δὲν ἀποκαλεῖ τὸν ἑαυτὸ του ἔτσι.

Ἐπιπλέον, ἡ ἐνθάρρυνση λαϊκῶν οργανώσεων κάθε εἴδους, εἶναι ἡ λογικὴ συνέπεια τῶν βασικῶν μας ιδεῶν καὶ πρέπει ν' ἀποτελεῖ ἐπομένως ἕνα ἀναπόσπαστο μέρος τοῦ προγράμματός μας.

Ἐνα ἐξουσιαστικὸ κόμμα, πού ἀποβλέπει στὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας γιὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τις ιδέες του, ἔχει συμφέρον ἀπ' τὸ νὰ παραμείνουν οἱ ἄνθρωποι μιὰ ἀμορφὴ μάζα, ἀνίκανοι νὰ δράσουν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους κι ἐπομένως ἐξουσιαζόμενοι πάντα εὐκόλα. Καὶ συνάγεται, λογικά, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιθυμῇ περισσότερα ἀπὸ μιὰ ὀργάνωση, τοῦ εἴδους πού χρειάζεται γιὰ νὰ φθάσει στὴν ἐξουσία. Ἐκλογικὲς ὀργανώσεις, ἂν ἐλπίζει νὰ τὴν κατακτήσει μὲ νόμιμα μέσα, στρατιωτικὴ ὀργάνωση, ἂν βασίζεται στὴ βίαιη δράση.

Ἀλλά ἐμεῖς οἱ ἀναρχικοὶ δὲ θέλουμε νὰ χ ε ι ρ α φ ε τ ῆ σ ο υ μ ε τοὺς ἀνθρώπους· θέλουμε τοὺς ἀνθρώπους νὰ χ ε ι ρ α φ ε τ ῆ θ ο ὕ γ ο ἰ ἴ δ ι ο ι. Δὲν πιστεύουμε στὸ καλὸ πού ἔρχεται ἀπὸ πάνω κι ἐπιβάλλεται μὲ τὴ βία· θέλουμε τὸ νέο τρόπο ζωῆς νὰ ξεπροβάλλῃ μέσα ἀπ' τὸ σῶμα τοῦ λαοῦ, ν' ἀντι-

στοιχεῖ στὴν κατάσταση ἀνάπτυξής του καὶ νὰ προωθεῖται στὸ μέτρο πού προωθεῖται κι ὁ λαός. Ἐπομένως, μᾶς ἐνδιαφέρει ὅλα τὰ συμφέροντα κι οἱ γνώμες νὰ μπορέσουν νὰ θροῦνε τὴν ἔκφρασή τους σὲ μιὰ συνειδητὴ ὀργάνωση καὶ νὰ μπορέσουν νὰ ἐπηρεάσουν τὴν κοινοτικὴ ζωὴ ἀνάλογα μὲ τὴ σημασία τους.

Ἐχουμε ἀγαλάθει τὸ καθήκον ν' ἀγωνιστοῦμε ἐνάντια στὴν τωρινὴ κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ νὰ ξεπεράσουμε τὰ ἐμπόδια πού ἀναστέλουν τὸν ἐρχομὸ μιᾶς νέας κοινωνίας, στὴν ὁποία ἡ ἐλευθερία κι ἡ εὐημερία θὰ ἐξασφαλίζονται στὸν καθένα. Γιὰ νὰ πετύχουμε αὐτὸ τὸ στόχο ὀργανωνόμαστε σ' ἕνα κόμμα κι ἐπιδιώκουμε νὰ γίνουμε ὅσο τὸ δυνατὸ πιδ πολλοὶ κι ἰσχυροί. Ἀλλά ἂν ὀργανωνόταν μόνο τὸ κόμμα μας· ἂν οἱ ἐργάτες ἐμελλε νὰ παραμείνουν ἀπομονωμένοι, ὅπως τόσες πολλὲς μονάδες, πού δὲν ἐνδιαφέρονται ἢ μιὰ γιὰ τὴν ἄλλη καὶ πού ἡ μόνη τους σύνδεση εἶναι ἡ κοινὴ τους ἀλυσίδα· ἂν ἐμεῖς, πέρα ἀπ' τὸ νὰ ὀργανωθοῦμε σὰν ἀναρχικοὶ σ' ἕνα κόμμα, δὲν ὀργανωθοῦμε σὰν ἐργάτες μαζί μὲ ἄλλους ἐργάτες, δὲ θὰ πετύχουμε ἀπολύτως τίποτα, ἢ τὸ πολὺ, νὰ μπορέσουμε νὰ ἐπιβληθοῦμε... καὶ τότε αὐτὸ δὲ θὰ ἦταν ὁ θρίαμβος τῆς ἀναρχίας, ἀλλὰ ὁ δικός μας θρίαμβος. Θὰ μπορούσαμε τότε νὰ συνεχίσουμε νὰ ἀποκαλοῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀναρχικούς, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητά θὰ εἴμαστε ἀπλῶς ἐξουσιαστές καὶ μάλιστα τόσο ἀδύναμοι ὅσο εἶναι ὅλοι οἱ ἐξουσιαστές, στὸ μέτρο πού ἀφορᾷ τὸ γενικὸ καλὸ.